

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Bc. Veronika NEUMANNOVÁ

Africká unie a její význam a potenciál pro socioekonomický rozvoj
subsaharské Afriky

Diplomová práce

Vedoucí práce: Ing., Mgr. Jaromír Harmáček, PhDr.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla do seznamu literatury.

V Olomouci dne 14. května 2014

podpis

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu diplomové práce Ing., Mgr. Jaromírovi Harmáčkovi, PhD. za spolupráci, cenné rady, vstřícný přístup a odborné vedení, které mi pomohlo k napsání této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Veronika NEUMANNOVÁ**
Osobní číslo: **R110090**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Africká unie a její význam a potenciál pro socioekonomický
rozvoj subsaharské Afriky**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je analyzovat funkci, význam a potenciál Africké unie pro socioekonomický rozvoj afrického kontinentu. Zkoumány budou silné a slabé stránky fungování Unie, stejně jako její příležitosti a ohrožení z hlediska budoucího vývoje. Analyzovány dále budou pozitivní i negativní dopady (ne) činnosti Africké unie v různých oblastech, vždy s ohledem na socioekonomický rozvoj subsaharské Afriky. Rozsah grafických prací: mapy, tabulky a grafy potřebné k vypracování tématu Rozsah průvodní zprávy: 20 000-25 000 slov

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **20 - 25 tisíc slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Adamcová, L., Gombala, I. 2001. Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe. Praha: Vysoká škola ekonomická. Kotzé, H., Steyn C. 2003. African Elite Perspectives: AU and NEPAD. Konrad-Adenaur-Stiftung (KAS) Occasional Paper December 2003. Johannesburg: KAS. Makinda, S. M., Okumu, F. W. 2008. The African Union: Challenges of globalization, security, and governance. New York: Routledge, 2008. KOTZÉ, Hennie a Carly STEIN. African Elite Perspectives: AU and NEPAD: A comparative study across seven African countries [online]. Johannesburg, December 2003[cit. 2012-01-25]. ISBN 0-602-31460-5. Kamemba, C. 2002. The AU and NEPAD. Inside AISA 4, August 2002, p. 2. Ankomah, B. 2002. African Union in danger of being stillborn, New African, June 2002, pp. 16-22.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Jaromír Harmáček**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: **2. ledna 2012**
Termín odevzdání diplomové práce: **27. dubna 2013**

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

L.S.

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 26. ledna 2012

Abstrakt

Ačkoliv je Africká unie (AU) organizací spravující téměř celý kontinent, nepatří příliš k obecně známým pojmům. Nepříliš jasným pojmem často bývá i pro samotné obyvatele afrického kontinentu. Nicméně i tak se mezi odborníky a znalou veřejností čas od času rozhoří vášnivá diskuze ohledně její činnosti a celkového významu. Jednou z takovýchto příležitostí bylo výročí padesáti let od vzniku Organizace africké jednoty (OAJ), organizace, kterou AU nahradila.

Cílem této diplomové práce bylo z pozice nezaujatého autora analyzovat funkci, význam a potenciál AU pro socioekonomický rozvoj afrického kontinentu. Za tímto účelem si autorka položila dvě výzkumné otázky, které napomohly k vytvoření závěru. Dalším postupem bylo vypracování SWOT analýzy AU a kritické analýzy dopadů činnosti AU na socioekonomický rozvoj v různých sektorech.

Nehledě na své neúspěchy, četnou kritiku a pošramocenou pověst, lze Africkou unii považovat na africkém kontinentu za důležitého hráče. Navzdory své nedlouhé existenci a složité cestě ke své současné podobě, si AU již vydobyla status kontinentálního lídra. Zaznamenala i určité úspěchy. Dá se očekávat, že správným využitím svého potenciálu bude v budoucnosti ekonomicky růst a tím se rovněž upevní a zlepší také její pozice na globální scéně. K dosažení těchto cílů však pouze příležitosti nestačí. AU musí udělat celý balík změn, do kterého patří zejména změna politik, zefektivnění činnosti svých institucí a sankčního mechanismu. Těmito opatřeními AU vytvoří příznivé klima a odstraní hrozby a jiné oslabující faktory.

Tato zjištění naznačují, že lídry AU čeká velká dávka práce, která musí být jednotně a efektivně řízena. Nicméně vzbuzují i jistou dávku optimismu. Pesimismus a zavržení této mladé organizace není na místě. Tak jako jiné regiony světa, i Afrika má svůj vývoj a AU v něm napevno zapustila své kořeny.

Abstract

Even though the African Union (AU) is an organization that controls nearly the entire continent, it is not considered to be one of generally known concepts. Often the term AU is just as unclear even to the residents of the African continent. Even so, from time to time there is a passionate discussion that ignites among experts and knowledgeable public with regard to the AU function and its general significance. One such event was the 50th anniversary celebration of the formation of the Organization of African Unity (OAU), an organization which was replaced by the AU.

The objective of this thesis is to take an unbiased standpoint and analyze the function, importance, and potential of the AU with regard to the socio-economic development of the African continent. For this purpose, the author posed two exploratory questions which eventually aided her in reaching the conclusion. The next step was conducting AU SWOT analysis and further critical analysis of the impact of the AU on the socio-economic development in various sectors.

Despite its failures, numerous criticisms and damaged reputation, the African Union can be regarded as an important player on the African continent. Regardless of its relatively short existence and complicated path toward its present state, the AU has earned its status as the continental leader. It has achieved a certain amount of success as well. It is anticipated that by taking advantage of its full potential, the AU will further increase its economic growth in the future and thereby also strengthen and improve its position on the global scene. However, in order to achieve these goals, merely waiting to seize opportunities is not enough. The AU needs to undergo a series of changes, this particularly includes changes in the political system, streamlining the activities of its institutions and sanction mechanism. By applying these measures, the AU will be able to create favorable conditions and remove threats and other debilitating factors.

These findings suggest that the AU leaders are going to need to do a lot of work in order to achieve these goals and this process must be managed in a unified and effective manner. Nonetheless, such findings also provide grounds for optimism. Pessimism and disapproval of this fairly new organization would not be appropriate. As with other regions of the world, Africa has its own process of development and progress and the AU has firmly rooted in this process.

OBSAH

SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ, MAP A GRAFŮ	10
ÚVOD.....	11
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	13
1.1 Teorie integrace	13
1.2 Ideová podstata africké integrace: panafricanismus.....	14
1.3 Teorie integrace v Africe	16
2 HISTORIE VZNIKU A STRUKTURA AU.....	20
2.1 Organizace africké jednoty	21
2.1.1 Role osobností při vzniku OAJ	22
2.2 Činnost OAJ	23
2.2.1 Bezpečnostní politika OAJ.....	24
2.3 Nefungování OAJ a jeho příčiny	26
2.3.1 Soupeřící regionální bloky	27
2.3.2 Kolonialismus a dekolonizace.....	29
2.3.3 Ekonomická integrace	29
2.3.4 Struktura a správa OAJ	31
2.4 Přerod OAJ v Africkou unii.....	31
2.5 Africká unie	32
2.5.1 Vznik AU	32
2.5.2 Orgány a činnost AU.....	32
2.6 Vztah AU k rozvojové problematice	34
3 SWOT ANALÝZA AFRICKÉ UNIE	36
3.1 Silné stránky	36
3.1.1 Bezpečnostní a mírová politika	36
3.1.2 Mandát AU	38
3.2 Slabé stránky.....	39

3.2.1	Financování AU	39
3.2.2	Infrastruktura	43
3.2.3	Kooperace států	44
3.2.4	Byrokracie a míra korupce	45
3.2.5	Struktura AU a institucionální kapacita	46
3.2.6	Vymahatelnost práva	47
3.2.7	Politická kredibilita	47
3.3	Ohrožení	48
3.3.1	Ekonomické disparity a nekompatibilita mezi členskými státy	48
3.3.2	Nedostatek integrity postojů členských států v rámci AU	49
3.3.3	Konflikty mezi státy	50
3.3.4	Vysoký podíl věkové kategorie 15 – 24 let na celkové populaci.....	52
3.4	Příležitosti	54
3.4.1	Vytvoření společného trhu	54
3.4.2	Podpora demokracie a good governance (APRM).....	56
3.4.3	Mobilizace domácích investičních zdrojů.....	57
3.4.4	Přírodní bohatství (nerostní suroviny a půda).....	61
4	DOPADY NA SOCIOEKONOMICKÝ ROZVOJ.....	64
4.1	Vybrané programy a projekty	64
4.1.1	Program rozvoje infrastruktury Afriky (PIDA)	64
4.1.2	Africký institut pro remitence	71
4.1.3	NEPAD	72
4.2	Bezpečnostní politika AU s důrazem na vybrané vojenské intervence.....	73
4.2.1	Vojenská mise v Burundi	76
4.2.2	Vojenská mise v Súdánu	77
4.2.3	Vojenská mise v Somálsku	78
4.3	Hodnocení dopadů činnosti AU v sektoru bezpečnostní politiky	78
	ZÁVĚR	80
	SEZNAM LITERATURY.....	82

SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ, MAP A GRAFŮ

Tabulka 1 – Rozdělení finančních toků z Evropského rozvojového fondu a rozpočtu EU různým regionům v Africe v období 2007–2012 (v mil €)	str. 40
Tabulka 2 – Region subsaharské Afriky: náklady v sektoru infrastruktury v období 2006–2015 (v mld. USD za rok)	str. 67
Tabulka 3 – Přehled vojenských operací vojsk Africké unie	str. 76
Obrázek 1 – Regionální integrační komunity v Africe	str. 28
Obrázek 2 – Přehled pěti největších afrických příjemců toků FDI v letech 2010 a 2011 (v mld. USD)	str. 59
Mapa 1 – Světová věková populační struktura s důrazem na Afriku (podíl skupiny 0–15 let na celkové populaci vyjádřen v %)	str. 54
Mapa 2 – Plán programu PIDA v sektoru energetiky	str. 69
Mapa 3 – Plán programu PIDA v sektoru dopravy	str. 69
Mapa 4 – Plán programu PIDA v sektoru ICT	str. 70
Mapa 5 – Plán programu PIDA v sektoru vodního hospodářství	str. 70
Graf 1 – Nárůst domácích úspor na HDP (vyjádřeno v %)	str. 60
Graf 2 – Rozdělení a počet projektů PIDA podle regionů v Africe	str. 66
Graf 3 – Rozdělení a počet projektů PIDA podle sektorů	str. 66
Schéma 1 – Struktura mírové a bezpečnostní sekce AU	str. 74

ÚVOD

Integrační aktivity, jejichž cílem byl vznik mezinárodních organizací, jsou již od poloviny 19. století, kdy vznikaly organizace jako Mezinárodní poštovní unie (1874) nebo Mezinárodní úřad pro váhy a míry (1875), přirozeným jevem ve všech světových regionech. Africký kontinent, kde byl tento trend výrazně podporován od konce 50. let 20. století, není výjimkou.

Důvody vzniku integračních projektů jsou různé. V případě Afriky mělo být díky vytvoření jedné silné celokontinentální organizace po vzoru Evropské unie dosaženo ekonomického růstu a politické spolupráce jednotlivých členských států, skrze které dojde k zapojení Afriky do světové ekonomiky a lepší životní úrovně obyvatel. Zásadním pro tuto práci je však dopad aktivit této organizace na socioekonomický rozvoj zejména pro subsaharskou část kontinentu. Za účelem dobrat se uspokojivého výsledku, si autorka položila dvě hlavní výzkumné otázky: 1) jaké jsou silné a slabé stránky AU a které jsou s ohledem na budoucnost rozhodující? 2) v jakých oblastech AU vykazuje pozitivní výsledky a naopak v jakých se jí nedaří a případně proč? V závěru je uvedena i polemika nad možným budoucím vývojem této organizace.

První kapitola práce společně s částí druhé kapitoly je spíše teoretického a místy deskriptivního charakteru, zabývá se teorií africké integrace v souvislosti s myšlenkou panafrikanismu, která je dle autorky nedílnou součástí počátku integračního procesu na kontinentu a tudíž i vytvoření AU (respektive OAJ).

Druhá kapitola se věnuje historii vzniku Africké unie, zejména jejímu předchůdci Organizaci africké jednoty (OAJ). Pozornost je zaměřena na roli významných politických osobností Afriky v procesu založení této celokontinentální organizace, dále na činnost OAJ ve vybraném sektoru. Důležitou částí této kapitoly je identifikace zásadních nedostatků OAJ, které byly hlavním impulsem k jejímu zániku. V následující části bude čtenáři představen vznik, charakteristika a činnost AU. S ohledem na zaměření práce je pozornost věnována aktivitám v oblasti rozvoje regionu SSA.

Obsahem třetí kapitoly je SWOT analýza AU. Cílem této kapitoly je charakteristika silných a slabých stránek, jsou uvedeny rovněž potencionální ohrožení a příležitosti Unie. Autorka se snaží na jednotlivé body analýzy nahlížet kriticky, hledá příčiny a souvislosti, zkoumá přístup samotné Unie k jednotlivým částem analýzy a jejich vývoj.

Závěrečná kapitola se snaží nalézt odpovědi na výzkumné otázky prostřednictvím představení několika vybraných projektů AU a jejich následné analýzy v oblasti dopadů

na socioekonomický rozvoj SSA regionu. Vybrané projekty jsou zaměřeny na různé sféry činnosti Unie, výběr byl řízen dle dobré dostupnosti a měřitelnosti výsledku projektů. Důraz je kladen na bezpečnostní politiku, neboť mnohými odborníky je AU identifikována jako bezpečnostní organizace. V neposlední řadě je charakterizovaná zásadní rozvojová strategie NEPAD a její význam pro socioekonomický rozvoj.

Na závěr jsou veškeré dosažené poznatky dány do kontextu s cílem objektivně posoudit přínos této instituce jako takové pro komplexní rozvoj kontinentu s důrazem na region Subsaharské Afriky.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1 Teorie integrace

Z důvodu lepšího pochopení problematiky autorka považuje za přínosné na začátku definovat pojem **integrace**. Charakteristickým znakem mnohých definic integrace je značná obecnost. Jde o formu nebo proces spojování, slučování nebo srůstání původně samostatných jednotek (v tomto případě států) v jediný a vnitřně jednotný systém (organizace, unie apod.). Integraci lze pojímat dynamicky jako určitý proces nebo staticky jako určitý stav vzniklý tímto procesem (Pavlík, 2000).

Schimmelfenning a F.-Sedelmeier (2002) vidí integraci jako proces „stupňovité (gradual) a formální horizontální institucionalizace¹ pravidel a norem organizace“. Dále je podle těchto autorů integrace procesem, v rámci kterého jsou aktivity a interakce sociálních aktérů regulovány stejným normativním vzorcem. Poněkud jednodušeji je tento pojem definován autory Antoszowski – Herbut (1999) - mezinárodní integrace představuje vymezený stupeň rozvoje formálně-právních a institucionálních vazeb. Jde o kombinaci dvou a více jednotek, forem, subsystemů za účelem vytvoření jedné společné a jim nadřazené jednotky.

Tento proces můžeme chápat rovněž i jako ukončení segregace s cílem vytvoření společenství, ve kterém si budou jeho členové rovnocenní. Koneckonců je toto slovo odvozeno z latinského *interer* znamenající celý nebo úplný. Pojem **desintegrace** pak vyjadřuje opak integrace, rozklad, popř. rozpad nějakého celku.

Při zevrubném popisu obecných integračních procesů ve světě lze pozorovat, že tyto snahy byly zejména ekonomického charakteru. Integrační projekty typu *EFTA (Evropské sdružení volného obchodu)* či *EEC (Evropská ekonomická komunita)* se staly vzorem pro další světové regiony, zejména ty v rozvojovém světě. Obecně docházelo k prohlubování a rozšiřování těchto snah do dalších sektorů nebo na vyšší úroveň, dochází ke sblížování států na základě aktivního obchodu. Fakt, že se postupně zapojovaly i nevládní aktéři, tento proces jenom posiloval.

¹ Jedná se o rozšiřování okruhů aktérů, na něž dopadá určitá normativní regulace (Schimmelfenning a F. Sedelmeier, 2002)

Integrační procesy ve světě vznikaly a byly aplikovány často na základě různých přístupů, některé z nich lze nazývat teoriemi. Z hlediska vědních oborů existují politologické, ekonomické, sociologické a právní přístupy k teoriím integrace. Tyto přístupy, jimiž byly například neorealismus, federalismus, funkcionalismus, neofuncionalismus, nadnárodní přístup či post maastrichtská integrační teorie, měly na věc odlišné pohledy a každý tento směr vidí podstatu úspěšné integrace v něčem jiném.

V závislosti na vývoji, postupně docházelo ke vzniku různých typů integrací, jako jsou zóna volného obchodu, společný trh, celní, monetární a politická unie. Tyto typy odpovídají různým stupňům vývoje jednotlivých integračních skupin, nejvyššímu stupni vývoje odpovídá politická unie (Pavlík, 2000).

Zajímavou a zejména pro další fungování těchto integrací podstatnou informací je fakt, že ne vždy integrační teorie braly na zřetel reálné podmínky, za kterých integrace v regionech vznikaly. Státy se často na začátku až příliš lišily v mnoha aspektech. Byla jimi zejména úroveň socioekonomického rozvoje, dále počet obyvatel (pracovní síla), přírodní podmínky či zdroje nerostných surovin jako potencionální obchodní produkt.

Díky této nesourodosti a nedostatečné flexibilitě v realizaci, pak často aplikace těchto přístupů nevedla k dosažení stanovených ambicí a nepomohla v řešení konkrétních problémů. Tyto teorie poté ani nepodávaly dostatečná vysvětlení pro neefektivní činnost integrací, případně nenavrhovaly ani jakýkoliv návrh změny v zájmu nápravy (Schimmelfenning, F.-Sedelmeier, 2002).

Samotný vznik nejrůznějších integračních skupin lze pozorovat již od 30. let (za jistou formu integrace je považován SSSR). Velký celosvětový nárůst nových integračních skupin je zaznamenán v pozdních 50. a zejména 60. letech. Pozadu nezůstávají ani rozvojové regiony jako Afrika nebo Latinská Amerika. Vzory politici hledali v integracích industrializovaného světa (Oneya, 2007).

Mezi nejvýznamnější integrační uskupení mimo EU patří *ASEAN (Sdružení národů jihovýchodní Asie)*, *APEC (Fórum pro asijsko-tichomořskou ekonomickou spolupráci)*, *NAFTA (Dohoda o severoamerické zóně volného obchodu)*, v regionu Latinské Ameriky se jedná o *MERCOSUR (Společný jižní trh)* (Pavlík, 2000).

1.2 Ideová podstata africké integrace: panafricanismus

Podobně jako u mnoha jiných konceptů sociálních věd, je velmi obtížné najít jednotnou definici panafricanismu. Existuje jich mnoho. Přesto však lze panafricanismus

definovat jako ideové a politické hnutí, jehož původním cílem bylo sjednotit Afričany, bojující proti rasovému a jinému útlaku. Panafricanismus lze chápat jako uznání existence všech Afričanů nebo formulování jejich dosavadního pocitu marginalizace a odcizení, a to jak na jejich vlastním kontinentu, tak v zahraničí (Murithi, 2010).

Toto hnutí umožnilo změnu myšlení. Autorka považuje za přínosné věnovat úvod práce této ideji, na které je myšlenka celokontinentální africké integrace založena. Z historického hlediska znamená panafricanismus přijetí určitého přesvědčení, že všichni lidé afrického původu sdílejí společné cíle a že jedinou cestou z existenciální, politické a sociální krize je podpora větší solidarity mezi Afričany.

Postupně byl panafricanismus chápán jako široké hnutí bojující spíše za politickou a hospodářskou nezávislost a za sjednocení národů Afriky. Účelem byla podpora obyvatel černého kontinentu, snaha, aby Afričané efektivněji využívali svých schopností, stali se tak sebejistými a samostatnými účastníky mezinárodního společenství. Představuje historický, kulturní, spirituální, umělecký, vědecký a filozofický odkaz Afričanů. Na panafricanismus lze nahlížet také jako na produkt evropského obchodu s otroky. Panafricanismus zrušil kulturní rozdílnosti, prosadil princip solidárnosti a odporu (Jeng, 2012).

Pro úplnost je uvedena stručná historie. Počátky idee panafricanismu lze začít hledat již v éře otroctví. To bylo v polovině 19. století vystředáno více sofistikovanou formou oprese skrze ekonomické a politické podmanění a vykořisťování, tedy kolonialismem. Toto období bylo více stravitelné pro morální vzorce té doby.

Lze identifikovat tři pokusy institucionalizovat panafricanismus. Konání Afrického kongresu v roce 1893 v Chicagu právem považujeme za ten první. Koncem 19. století bylo toto téma hodně diskutované, roku 1900 se konala historicky první Panafrická konference v Londýně následována sedmi dalšími kongresy. Cílem jejich organizátorů bylo posílit a podpořit jednotu Afričanů a obyvatel s africkým původem po celém světě a zajistit ochranu jejich občanských a politických práv. Při příležitosti konání této konference byla založena Pan-africká asociace (*Pan-African Association*). V tomto období se již začínají vynořovat první organizace založené na panafricanistické myšlence, příkladem je *Garvey's Universal Negro Improvement Association-African Communities League (1914)* (Murithi, 2005).

V druhé polovině 50. let lze pozorovat nárůst podpory panafricanismu napříč africkou společností. Do jisté míry tato myšlenka kopírovala zájmy národních nacionalistů, zejména snahami o nezávislost. Té bylo dosaženo v roce 1957 v případě Ghany, další země SSA postupně následovaly příklad Ghany v dalších letech (Wallerstein, 1961).

Inaugurace Organizace africké jednoty (OAJ) reprezentuje druhou generaci snah o institucionalismus panafricanismu, která připadá na začátek 60. let. Vznikají další národní organizace, jako byly *All-African People's Revolutionary Party*, *TransAfrica and the Internation People's Democratic Uhuru Movement*, které se odkazují na panafricanistickou myšlenku. Za možný třetí pokus bývá některými odborníky označován vznik Africké Unie v roce 2002 (Okoth, 2006). Myšlenka panafricanismu tedy získala jasnou institucionální podobu. Fakt, že tato podoba nebyla naplněna tak, jak si zakladatelé OAJ představovali, je věc druhá.

Je důležité připomenout osobnosti, které věnovali část svých životů myšlence a snaze sjednotit Africký lid a byli jakousi hnací silou. Odkaz každého z nich dal vzniknout organizaci, která měla stát za rozvojem kontinentu. Byli to Kwame Nkrumah, George Padmore, Isaac Wallaxw-Johnson, William Edward Burghardt Du Bois, Walter Rodney, Julius Kam-Barage Nyerere nebo Sékou Touré.

1.3 Teorie integrace v Africe

Integrace zahrnuje spolupráci založenou na různých faktorech, v případě Afriky respektive Africké unie šlo zejména o hledisko společné geografie, náležitosti k jednomu světadílu. Geografické vymezení společně s historickým vývojem patří k nejčastějším společným rysům, na základě kterých státy vstupují do jednotlivých na africkém kontinentu vzniklých integračních uskupení.

Tak jako tomu bylo i v jiných světových regionech, se tendence propojit státy v rámci jednoho celku objevovaly i na „černém kontinentu“. Po zisku nezávislosti každá země Subsaharské Afriky (SSA) postupně vstoupila do nějaké integrace (Foroutan, 1992). Země si uvědomovaly potenciál navázání partnerství s ostatními zeměmi, vynořily se nové multinárodní instituce.

V počátcích integračního procesu vedli Nkrumah, Nyerere a jeho další zastánci debaty o postupu a formě integrace. Tyto organizace spojené úmluvami byly co do velikosti či významu rozdílné. Velký, ne-li zásadní vliv na toto smýšlení měl historický vývoj států zejména tedy období zisku nezávislosti nad koloniálními mocnostmi.

Prvotními motivy této spolupráce byly snahy politického sjednocení kontinentu, nastartování ekonomického růstu a dosažení ekonomické prosperity a rozvoje (Laursen, 2003). Zpočátku se státy soustředily zejména na ochranu domácího průmyslu, postupně však následovaly integrační trendy ve světě, které byly odlišné. Již zde mnozí kritikové

vidí kámen úrazu, neboť převoditelnost tohoto procesu na specifické africké podmínky s žádaným podobným výsledkem je přinejmenším diskutabilní.

Dalšími cíly bylo překonání bariér, jakými byly nejčastěji malá geografická rozloha státu a nedostatečný lidský nebo fyzický kapitál, dále zpřetrhání závislosti na bývalých koloniích (zejména konec nastaveného modelu obchodování² či zajištění míru a stability v regionech). Poslední jmenované bylo, pro tak konflikty zmáhaný region, jakým Afrika rozhodně byla, zásadní motivací (Adogamhe, 2008).

Laursen (2003) vysvětluje, že vznikem regionální integrace, nebo v případě Afriky celokontinentální instituce, mělo dojít k překonání základních problémů systému mezinárodních vztahů, jmenovitě možnost tzv. odpadlíků (defector). Člen těchto vzniklých organizací je zavázán ke spolupráci v ekonomické, vojenské a dalších sférách. Jistým smyslem se zavazuje k určité poslušnosti, plnění a podřízenosti přijatých dohod.

Pro doplnění důvodů, které s sebou integrace přináší (z praxe lze usuzovat, že tomu tak často není), si autorka dovoluje zmínit výhody, jež zmiňuje Hettne (1999). Mimo již uvedených jsou jimi překonání malé rozlohy státu (trhu), posílení pozice regionu a sociální stability, lepší management přírodních zdrojů, zvýšení kredibility regionu, posílení kolektivní vyjednávací síly a efektivní plnění svých zájmů.

Pozitivní očekávání má od vzniku integrací různého charakteru i Světová banka (World Bank), když „pokrok směrem k tržní integraci a zvýšené spolupráci v další řadě oblastí“ považuje za „klíčový předpoklad dlouhodobé rozvojové strategie kontinentu“ (WB, 2006).

Spolupráce v rámci integračních skupin však často bývá křehká a nestálá. Důvodem může být upřednostnění státní suverenity na úkor pravidel integrací či zákonů mezinárodního práva a naopak. Práce se tedy rovněž zabývá problematikou nalezení kompromisu mezi těmito aspekty, který se političtí představitelé snažili v rámci nově vzniklých integrací, jakým byla AU, nalézt.

Lze definovat dva integrační přístupy, které se liší přístupem k otázce státní suverenity. Tyto přístupy pracovaly s federativním uspořádáním, jakou jednou z možností. Tzv. „top-down approach“ vidí státní suverenitu jako překážku funkční spolupráce v rámci

² Koloniální vzorec obchodu byl charakteristický mimo jiné velkou závislostí na velmi zranitelném exportu jedné až dvou komodit a celkovou nedostatečnou diverzifikovaností ekonomik (Foroutan, 1992)

kontinentu. Opačným přístupem je „bottom-up approach“. Zastánci této teorie se ztráty státní suverenity, kdy se národní zájmy stávají zájmy integrace, nebojí, tento jev se podle nich stává pouze v opravdové federaci. Odpovědnost se přesouvá na nadnárodní úroveň nebo na úroveň federálních vlád.

Jedním z možných problémů federálního uspořádání, na který odborníci poukazují, je ochota a dostatek politické vůle vládnoucích elit vzdát se části své suverenity. Tato skutečnost měla v minulosti vážný vliv na omezení autonomie centrální vlády ve prospěch přímé kontroly členských států (Hettne, 1999). Někteří odborníci byli dále skeptičtí ke schopnosti udržovat teritoriální kompetence, neboť neexistuje dostatečná institucionální a fyzická infrastruktura. Tato situace se v 60. letech a dalších pěti dekadách výrazně nezlepšila.

Dalším způsobem, jakým přistupovat k integraci, je neofunkcionalistický přístup, jehož navrhovatelé vidí jeho klady ve výrazné roli jednotlivců v procesu zapojení komunit. Tento přístup rovněž klade důraz na založení nových mezinárodních organizací, jakožto významných aktérů integrace a rozvoje (Adogamhe, 2008).

Ačkoliv první fáze těchto integračních snah zcela nepřinesla kýžené výsledky (jimiž nebylo pouhé vytvoření několika regionálních a jedné celokontinentální organizace), přesto se od nich afričtí političtí tvůrci neodvrátili a byly předmětem diskuze i v 90. letech. Tento tzv. nový regionalismus oživil myšlenku integrace jakožto cestu ekonomického rozvoje, tak i některé integrace, které existovaly, řekněme pouze v latentní podobě. Tato fáze dala vzniku také dalších integrací na různých úrovních, sázelo se na menší integrace v zájmu dosažení větší efektivity. Nový regionalismus se od starého lišil jak kvantitou, tak kvalitou. Důvody hledejme i ve vnějších faktorech jako byl konec Studené války, globalizace, aplikované rozvojové strategie nebo angažovanost USA a EU.

Než bude zkoumána Africká unie, jakožto nejvýznamnější integrace na kontinentu a její dopady v socioekonomické oblasti, je třeba si položit otázku, jaká je vůbec korelace mezi žádaným socioekonomickým rozvojem a ekonomickým růstem zmiňovaného jako důsledek vzniku integrací. Nedomlelová (2008) a další autoři vidí vztah těchto dvou konceptů jako velmi úzký, avšak ne sobě rovný. Záleží na charakteru ekonomického růstu, obecně však lze hovořit o tom, že ekonomický vývoj země ovlivňuje úroveň chudoby a ekonomický růst podněcuje rozvoj i v sociální a dalších oblastech.

Podle Foroutana (1992) by se integrační snahy v prostředí Subsaharské Afriky měly zaměřit na koordinaci makro a mikroekonomických politik, harmonizaci administrativních

pravidel a poskytování určitých služeb. To vše za účelem ztraktivnění trhů pro zahraniční investory a vypořádání se se dříve zmiňovanými problémy.

Vznik četných integračních skupin v rámci SSA nebyl důkladně připraven a integrace nenaplnovala očekávání, se kterými státy do nich vstupovaly. V několika dekádách po zisku nezávislosti, africké státy zaznamenaly mírný nebo dokonce žádný ekonomický růst. Data v období od 70. do 90. let ukazují, že vzniklé integrace neměly prakticky žádný nebo malý vliv na obchod mezi státy, tzn., že objem obchodu stagnoval nebo dokonce klesal (Adoghame, 2008).

Přes všechno jsou regionální integrace prostředkem, jak dosáhnout většího ekonomického růstu a mohou být cestou k prosperitě. Je ovšem nutná koordinace, kooperace a harmonizace politik zemí, odstranění bariér, adopce nutných změn politik (liberalizace obchodu, exportně orientované politiky, přizpůsobení se mezinárodnímu trhu apod.). Integrační projekty nejsou všelékem na rozsáhlé problémy kontinentu bez komplexnější změny v jednotlivých zemích (Foroutan, 1992).

2 HISTORIE VZNIKU A STRUKTURA AU

Historie africké celokontinentální integrace byla formálně zahájena rokem 1963, kdy byla podepsána Charta OAJ. Jejím podpisu však předcházelo dlouholetého úsilí afrických elit, vesměs mladých vzdělaných obhájců africké samostatnosti a následné integrace. Tyto snahy nabyly na intenzitě zejména koncem 50. let, kdy docházelo k prvním vyhlášením nezávislosti - roku 1957 jako první vyhlásila nezávislost Ghana (Wallerstein, 1961). Státy začínají experimentovat s různými formami integrace. Za vznikem iniciativy, která později vedla k vytvoření OAJ, stály významné osobnosti politického života Afriky. Byli to zejména prezidenti Ghany - již zmíněný Kwame Nkrumah, Egypta a Tanzanie, jimiž byli Gama Abdel Nasser a Julius Kambarage Nyerere.

Byli však i tací, kteří nebyli myšlenky panafricanismu a africké integrace tak nakloněni. Po vytvoření určitého konceptu, který se týkal formy sjednocení a dalšího postupu, se následně vynořily dvě skupiny států, které v této záležitosti zaujaly rozdílný postoj. Skupiny se nazývaly podle místa dění konference, která vedla k vytvoření těchto „zájmových“ skupin.

První byla tzv. „casablanská“ skupina, do které patřila Ghana, Guinea, Mali, Egypt, přechodná vláda Alžírsko, Maroko. Mezi členy početnější „monrovijské“ skupiny patřil Benin, Burkina Faso, Kamerun, Středoafriická republika, Čad, Kongo-Brazaville, Pobřeží Slonoviny, Gabon, Madagaskar, Mauritánie, Niger, Senegal, Etiopie, Libérie, Libye, Nigérie, Sierra Leone, Somálsko, Togo a Tunisko (Okoth, 2006). Účast v této skupině z důvodu přítomnosti Mauretánie odmítl Súdán. Casablanská skupina podporovala okamžitou africkou integraci, zatímco členové monrovijské skupiny preferovali pozvolnější přístup k této otázce, představovali si vytvoření spíše menších regionálních bloků než jednu celokontinentální unii.

Situaci komplikovala existence ještě třetí tzv. „brazzavillské“ skupiny, do které patřily zejména bývalé francouzské kolonie. Většina těchto států se řadila i do monrovijské skupiny. Brazzavillská skupina zastávala stejný názor na africkou integraci jako monrovijská. Hrozilo tedy reálné nebezpečí, že tyto rozdílné postoje zhatí nastartovaný proces sjednocení Afriky. Navíc existovaly rovněž značné rozpory ve způsobu a metodě dosažení tohoto cíle (Murithi, 2005).

2.1 Organizace africké jednoty

Organizace africké jednoty byla mezivládní organizace, která sdružovala nezávislé africké země včetně Západní Sahary. Tato organizace je významnou součástí integračních snah Afriky, neboť Africká unie vznikla právě z této organizace.

OAJ vznikala na vrcholu dekolonizačního procesu afrických států. V květnu roku 1963 se v hlavním městě Etiopie Addis Abebě konala konference nezávislých států, na niž přijeli zástupci 31³ z 32 nezávislých států té doby. Maroko poslalo pouze své pozorovatele. Důvodem byla přítomnost zástupců Mauretánie, se kterou mělo rozpory ohledně státní hranice (El-Ayouty, 1993).

Velkou zásluhu na uskutečnění této události měl etiopský císař Haile Selassie, jenž byl velice váženou osobností napříč celým politickým spektrem Afriky. Organizátoři se tudíž mohli těšit z příjezdu států obou skupin (casablanské i monrovijské). Na programu konference bylo nespočet témat – formální vytvoření organizace afrických zemí, vzájemná spolupráce ve všech sférách, společná obrana, dekolonizace, odzbrojení, apartheid a rasová diskriminace, dopady vytvoření ekonomických seskupení na hospodářský vývoj Afriky.

Po mnoha jednáních došlo 25. května k podpisu Charty OAJ a tudíž vzniku OAJ. Členy organizace se staly všechny státy, výjimku tvořilo pouhé Maroko (Charter of OAU, 1963). Hlavními principy organizace byla jednota, rovnost a solidarita mezi členy, nevměšování se do vnitřních záležitostí členských států, respekt územní integrity a nezávislosti, pokojné řešení vzniklých sporů, podpora liberálních hnutí.

Základními cíli OAJ bylo zlepšení kvality života, obrana národní suverenity států, vymýcení kolonialismu ve všech jeho formách, propagace mezinárodní spolupráce a harmonizace politik v oblasti ekonomie, vzdělávání, kultury, vědy a technologie, zdravotnictví či diplomacie nebo národní bezpečnosti (OAU Charter, 1963).

Již od samého počátku existence této organizace se hlavy členských států zabíraly tím, jak bude organizace spravována a jakým směrem se bude ubírat. Struktura organizace byla vymezena v Chartě OAJ, tak jako její cíle a principy. Charta se stala kompromisem mezi dvěma strukturálními variantami. Tou první byla monrovijská skupina, představitelé

³ Jednalo se o Alžírsko, Burkina Faso, Burundi, Kamerun, Středoafričskou Republiku, Čad, Kongo, Pobřeží Slonoviny, Benin, Egypt, Etiopii, Gabon, Ghanu, Guineu, Libérii, Libyi, Madagaskar, Mali, Mauretánii, Niger, Nigérii, Rwandu, Senegal, Sierra Leone, Somálsko, Sudán, Tanzánii, Togo, Tunisko, Ugandu, Zair (Demokratická Republika Kongo) (El-Ayouty, 1993).

relativně volného sdružení států, kteří zaujali spíše konzervativní přístup. Obávali se přílišné propojenosti a ztráty státní nezávislosti a suverenity v rámci unie, zasazovali se pro postupnější integraci do několika menších celků. Druhou variantou byl koncept těsnějšího federálního uspořádání, prosazovaný militantnější casablanskou skupinou v čele s Ghanou (Cragg, 2008).

Prezident Nkrumah s prezidenty Tanzánie a Egypta byli zastánci spíše radikálnějšího přístupu. Jejich cílem bylo okamžité sjednocení zemí do jednoho velkého celku. Prezident Nyerere si dokonce představoval vytvoření Spojených států afrických (Murithi, 2005). Velkým zastáncem této možnosti byl i lybijský vůdce Muammar Kaddáfí.

Charta byla odrazem doby, ve které vznikla. Stala se ovšem pouze jakýmsi standardem místo toho, aby naplňovala vizionářské ambice některých svých zakladatelů. V některých svých bodech si odporovala. Na straně jedné byla silně inspirována myšlenkou panafricanismu, kladla důraz na jednotu přesahující etnické a národnostní rozdíly. Na straně druhé obsahovala poněkud statické principy zdůrazňující existenci států a její význam (např. nezasahování do vnitřních záležitostí členských států) (OAU Charter, 1963).

2.1.1 Role osobností při vzniku OAJ

Jednu z nejvýznamnějších osobností, ne-li přímo nejvýznamnější, v procesu vzniku celokontinentální integrace v Africe, představoval Kwame Nkrumah, ghanský politik a lídr, který se zasadil se o získání nezávislosti Ghany (předtím známé jako Zlatého Pobřeží) a stal se jejím prvním prezidentem a předsedou vlády. Byl však také vlivným zastáncem ideje panafricanismu, tuto myšlenku prosazoval po celém světě.

Byl to Nkrumah, který přišel s konceptem africké jednoty. Byl jedním ze zakladatelů Organizace Africké Jednoty, když v listopadu 1958 Nkrumah společně s guinejským vůdcem Ahmed Sékou Tourmé a posléze i s vůdcem Mali Modibo Keitou, vytvořili návrh Charty předpokládající vytvoření „svazu afrických národů“.

Dalšími důležitými lidry, jež sdíleli Nkrumahovu myšlenku, byli prezident Keni Jomo Kenyatta nebo Felix Houphuet-Boigny z Pobřeží Slonoviny (Rowntree et al., 2008). Domnívali se totiž, že sjednocení kontinent posílí, Afrika tak bude méně zranitelná vůči vnějším vlivům. Poté, co Nkrumah pomohl zabezpečit dosažení nezávislosti Ghany, obrátil svoje snažení k vytvoření politické jednoty kontinentu.

V první fázi vzniku OAJ v africkém prostředí nebyla jiná výrazná politická osobnost, která byla tak zasazená o vytvoření první africké integrace a zároveň měla takový vliv.

Nkrumah vkládal do vzniku jisté formy kontinentální integrace plno nadějí. Možnost vytvoření africké integrace viděl skrze federativní nadnárodní uspořádání, na druhou stranu rovněž obhajoval i suverenitu jednotlivých států, která byla tak pracně vydobyta. Tyto dva aspekty neviděl jako nutně se vylučující, byl jedním z mála, který se snažil najít mezi nimi v procesu budování integrace správný poměr.

Ve své celkem kontroverzní publikaci z roku 1965 *Neo-Colonisms: The Last Stage of Imperialism*, předpovídá, že neexistence žádné větší politické a ekonomické kontinentální organizace bude mít na svědomí zvyšující se závislost na externí pomoci, navyšující se dluh afrických zemí, rostoucí úroveň chudoby, stejně tak jako vzrůstající nezdravý vliv multinadnárodních institucí. Poukazuje na negativní dopady globalizace v souvislosti se vznikem integrací, které by nežádoucí důsledky tohoto fenoménu mohly zmírnit (Birmingham, 1998).

Africkou jednotu viděl jako jednu z podmínek přežití afrického kontinentu ve světě stále častěji v budoucnu podléhajícímu trendu globalizace. Zdá se, že přeměna OAJ v AU v roce 2002 do jisté míry byla oživením jeho myšlenky a jeho ambic.

2.2 Činnost OAJ

Výsledkem celoafriické konference byl tedy vznik organizace, která však nebyla plně funkční. Organizace byla označována i jako Diktátorský klub nebo Diktátorská obchodní unie (Štěpničková, 2013). Nejčastěji jí byla vytýkána její nečinnost a malý vliv. Činy OAJ zůstaly za vizemi jejich zakladatelů. Vztahy členských států v organizaci byly hodně volné, chyběla silnější integrita, o které tak zakladatelé snili. OAJ nebyla zcela jednotná (viz rozdělení na dvě skupiny), kompromisu šlo často těžko dosáhnout.

Negativní vliv na jednotu měla bezesporu i Studená válka, kdy došlo k jistému rozdělení na státy sympatizující s USA nebo SSSR. Mezi lídry, kteří se stavěli na stranu socialistického tábora, byl i Kwame Nkrumah. Na opačné straně stál například Félix Houphouët-Boigny z Pobřeží Slonoviny. I tato ideologická nejednotnost podkopávala spolupráci v rámci OAJ. Organizace neplnila své závazky v oblasti ochrany lidských práv a svobod, monitoringu vnitrostátních jednání, řešení vnitrostátních konfliktů, neměla ani příliš pozitivní vliv na národní politiky států (Hengari, 2013).

Po většinu času své existence se OAJ zabývala myšlenkami africké jednoty, jejímu prohloubení a větší propagaci, pořádaly se konference, na nichž byly přijímány nezávazné

deklarace. Státníci nepřestávali věřit ve vytvoření Spojených států afrických, i když realita vzniku této integrace vůbec neodpovídala.

Snad až příliš idealisticky se snažil zhmotnit tuto myšlenku v roce 1999 lybijský vůdce Kaddáfí jejím opětovným připomenutím (Rowntree a spol., 2008). Situaci příliš nepomohl ani alarmující stav některých států čelícím politické krizi, která mnohdy končila až rozpadem (tzv. failed states) a na kterou se nabalovaly další problémy (rostoucí počet vnitřních a mezistátních konfliktů, války, genocidy).

Jednou z dalších hlavních činností organizace bylo pořádání summitů. Jedním z důvodů svolávání těchto summitů byla snaha najít řešení právě probíhajících konfliktů. Vznik OAJ představuje nový vzorec afrického sbližování. Africkou vládní politiku od dob zisku nezávislosti charakterizuje neslučitelná často až konkurenční snaha o regionalismus.

I přes řadu překážek nelze představitelů Organizace upřít snahu institucionalizovat společné cíle Afričanů. Dá se říct, že ze začátku svého působení byla hlavním stabilizačním a později i jednotícím prvkem kontinentu. Celkově však její fungování v roli nejvyšší politické autority, která organizuje snahy o kompatibilitu a jednotu, hodnotíme za nedostatečné. Další důležitou činností byl boj proti rasismu a to i vně kontinent, OAJ sponzorovala boj proti Jihoafrickému apartheidu. Lze pozorovat snahu spolupracovat s ostatními aktéry, příkladem je kooperace s OSN při jejich bezpečnostních aktivitách (Peters, 2010).

Organizace dosáhla skromných úspěchů i ve sféře ekonomické, bylo jí přispění ke vzniku Africké rozvojové banky (*African Development Bank*) a Afrického institutu pro ekonomický rozvoj a plánování (*African Institute for Economic Development and Planning*), nebo snížení transakčních nákladů vně africký kontinent. Organizace byla rovněž viděna jako aréna, kde mohly slabé africké státy získat svým spojením moc, která dále vylepší jejich mezinárodní prestiž.

2.2.1 Bezpečnostní politika OAJ

Za účelem seznámení se blíže s konkrétní činností orgánů OAJ a pozdější hodnocení těchto aktivit (s důrazem na vybranou oblast), dovoluje si autorka vybrat oblast bezpečnostní politiky, neboť ta byla (zejména za dobu působení OAJ) oblastí velice zkoušenou.

Dalším důvodem tohoto zaměření je fakt, že význam bezpečnostní politiky nelze podceňovat zejména v tak „nestabilním“ prostředí, kterým region SSA býval. Budování,

udržování mírových podmínek a jejich neustálá podpora hraje klíčovou roli v politikách afrických zemí. Každý případný nezdar v této sféře (jež může potencionálně vést ke vzniku konfliktní situace) ovlivňuje i další sféry společnosti, stejně tak i stupeň ekonomického rozvoje a stability státu.

Hlavy států se zabývaly dvěma hlavními okruhy zájmů. Byly si dobře vědomy faktu, že hranice z dob kolonialismu jsou častým důvodem vzniku sporů, které se nejednou rozrostly do občanských válek. Tyto hranice byly uměle vytvořené, evropští vůdci je tvořili bez znalosti historického pozadí a etnické situace (Munya, 1999). Cílem OAJ bylo odvrácení případných konfliktů vzniklé z důvodu nerespektování hranic.

Již při plánování vytvoření OAJ existovaly aktuální spory o hranice v severní a střední Africe, které měla Organizace jako svrchovaný subjekt řešit. Dalším hlavním zájmem bylo zmenšení nebezpečí vzniku etnických a kmenových konfliktů, se kterými ostatně hraniční konflikty úzce souvisí. Věřilo se, že silicí uvědomění africké sounáležitosti v rámci OAJ může zmírnit napětí mezi bojujícími kmeny nebo etniky a tím se předejde konfliktu. Ugandský prezident Yoweri K. Museveni ve své publikaci *What Is Africa's Problem?* ostatně říká: „*Jedním z největších oslabujících faktorů v Africe je tribalismus a jiné formy sektářství*“ (Adeymo, 2011:34).

Příkladem snahy o změnu přístupu ze strany představitelů OAJ byla hořká zkušenost intervence vojsk OSN, kdy toto vojsko zcela nezvládlo krizovou situaci v Kongu (Brazzaville). Vojsko OSN bylo viděno jako imperialistický nástroj, který chce podvracet africkou nezávislost. Byla zde tedy velká motivace afrických států přijít s řešením, které bude Afričanům bližší a do tohoto prostředí vhodnější. Zároveň však chtěly umožnit jistou formu spolupráce s externími silami (Hengari, 2013).

Mnohokrát bylo ukázáno, že členské státy různých regionálních uskupení mají tendenci se vyhýbat formálnímu řešení konfliktů upřednostňující neformální dohody. Takovýto postup byl obvyklý i v případě OAJ. Organizace se uchýlila k zřízení ad hoc komise za účelem uklidnění různých sporů, přičemž ignorovala množství speciálních komisí, které byly vytvořeny za tímto účelem a jsou součástí Charty OAJ (Murithi, 2009).

Dalším sporným bodem bylo nedostatečné vymezení role předsedy a generálního tajemníka organizace v zajišťování mírových podmínek. Nejasné bylo především to, jestli má tajemník pouze funkci administrativní nebo i politickou. V tomto ohledu se postoj států během času měnil, ovšem faktem je, že absence jasné definice těchto funkcí měla za následek nejistý politický dopad (El-Ayouty, 1993).

2.3 Nefungování OAJ a jeho příčiny

Po téměř čtyřiceti letech existence organizace bylo jejím lídrům jasné, že již nebude dlouho životaschopná, alespoň ne beze změn. OAJ adekvátně nereagovala na zoufalou bezpečnostní a ekonomickou situaci. Nenaplnila další mnohá očekávání svých zakladatelů. Jaké ovšem byly hlavní příčiny tohoto selhání, proč OAJ byla nečinnou organizací, která byla brána spíše negativně a do historie se zapsala zejména pro svou možnou nadbytečnost?

Zprvé již samotná očekávání od participantů byla příliš vysoká, jak ve smyslu rychlosti i hloubky integrace. Očekávání nebyla realistická. Zásadním faktem je rovněž doba, ve které OAJ vznikala. Organizace vstoupila do období násilí a nepokojů, které následovala po krátké éře nadějí zisku nezávislosti a myšlenek panafrikanismu. Svůj vliv v 70. a 80. letech zvyšovaly levicové skupiny, které kladly důraz na budování socialistických myšlenek jakožto státní ideologie. Bylo to období zákazu jakékoliv opozice, porušování lidských práv, potlačování minorit, samoobohacování vládců členských zemí a především celkového chaosu a zmatku (Makinda, 2010). Jednalo se o éru, která bezpochyby neusnadnila počátek vlády OAJ.

OAJ ve skutečnosti nebyla založena na příliš stabilních základech, čerstvě nezávislé členské státy zápolily s mnoha vlastními nedostatky. Jak praví Munya (1999:543): „..., inkoust Charty ještě ani nestačil pořádně zaschnout a kontinent zmáhaly konflikty, potravinové krize a další problémy často vzniklé jako důsledek bojů za nezávislost, které ne ve všech případech probíhaly hladce“.

Navíc ekonomický základ vstupujících členských států (s nově nabytou nezávislostí a svobodou na bývalých kolonizátorech, která dávala prostor pro chaos) byl ve většině případů nedostatečný – malá diverzifikace obchodu, zboží, nedostupnost služeb, malá sociální a fyzická vybavenost atd.

Lze definovat několik zásadních rozporů až paradoxů, které byly pro nově vzniklou organizaci charakteristické a dosti omezovaly její činnost. Tím prvním byl rozpor v zaujatých politických stanoviscích jednotlivých hlav států. Zatímco v rámci OAJ se lídři prezentovali progresivními myšlenkami, splynutím s ideologií Organizace, v politikách svých vlád se chovali opačně. Zaujímalí velmi regresivní stanoviska, vše nejčastěji za účelem posílení své moci (Munya, 1999). Ať již tomu bylo vědomě či nikoliv, odepírali logickou návaznost interních a externích politických záležitostí.

Tato nekoordinace se týkala i ekonomické sféry (viz níže) a ačkoliv nemůžeme OAJ upřít jisté úspěchy dosažené za dobu své existence v této oblasti, většina činnosti OAJ byla omezena právě tímto odlišným postojem jednotlivých členských států.

Je třeba si rovněž uvědomit charakteristiku Organizace, její strukturu a ideologii, jenž hrály významnou roli v politice OAJ a měly vliv na její rozhodování. Typickým znakem OAJ a významným faktorem, který znesnadňoval činnost Organizace v bezpečnostní politice, je užití zpátečnického principu nevměšování se do vnitřních záležitostí států. Tento fakt tak činil intervence nesmírně obtížné až neuskutečnitelné. Za typický příklad neschopnosti jakékoliv činnosti OAJ v této oblasti jsou považovány občanské války v Nigérii (1967–1970) a Angole (1975–2002), válka mezi Eritreí a Etiopií (1998–2000), neschopnost zastavit kolaps Somálska nebo genocida ve Rwandě v roce 1994.

Dalším velkým rozporem jsou snahy a přijaté konvence OAJ o odzbrojení versus její často skrytá finanční, ideologická i materiální podpora militantních hnutí, které bojovaly se zbytky koloniální moci. Organizace byla relativně úspěšná ve sdružení odlišných forem odporu vůči společnému imperialistickému nepříteli. Příkladem je sjednocení *Zimbabwe African National Union (ZANU)*, *Zimbabwe African People's Union (ZAPU)* nebo *Patriotic Front (PF)*. Tato skutečnost byla mimochodem klíčovým krokem v případě vyhlášení nezávislosti Zimbabwe v dubnu 1980 (Cragg, 2008). Tento nesoulad je jistým paradoxem, který po téměř další čtyři dekády jistým smyslem paralyzoval Organizaci.

Z lídrů se často díky politickému vývoji stali autoritativní vládcí až diktátory, existovaly ovšem výjimky jako byl Nelson Mandela. Tomuto faktu nahrávala samotná pravidla OAJ, kdy státní záležitosti jakkoliv si zasloužily zásah externí síly, princip nevměšování tento zásah ze strany svrchovanějšího subjektu nedovolil. Takový politický vývoj donutil k odchodu některé významné osobnosti (Sellassie, Nkrumah, král Idris) nebo byl dokonce příčinou jejich násilné smrti (Lumumbula) (Munya, 1999)

Za účelem vymezení všech problémových oblastí Organizace, ve kterých lze spatřovat kořeny neúspěchu OAJ, jsou uvedeny další faktory, které sehrály jistou roli v jejím pozdějším pádu.

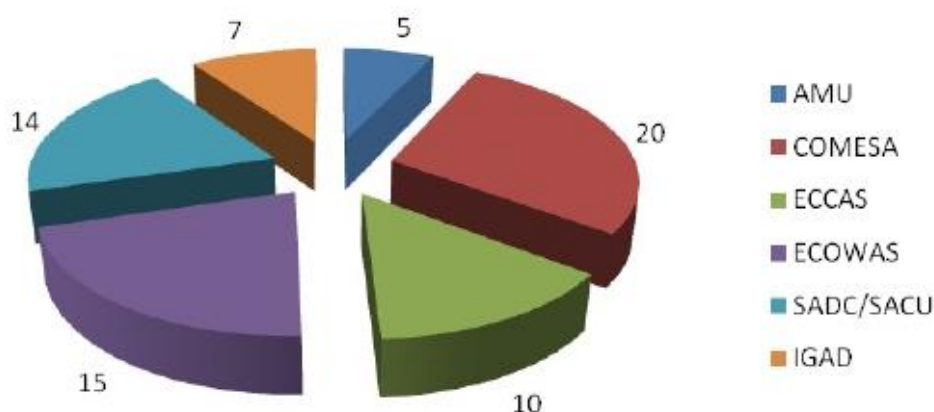
2.3.1 Soupeřící regionální bloky

Jedním z prvních a nejvýznamnějších problémů, které OAJ musela řešit, bylo nejasné vymezení vztahu Organizace s již existujícími menšími regionálními uskupeními. Někteří autoři dokonce tvrdí, že obtíže pramenící z nedostatečné spolupráce s organizacemi

v rámci *Regional Economic Communities (RECs)* (obr. 1), jimž byla OAJ svrchovanou entitou, byly jednou z hlavních příčin pozdějšího zániku OAJ (Adogamhe, 2008). V Chartě nebylo jasně definované, co s uskupeními typu RECs nebo těmi vzniklými před rokem 1963 (*The Southern African Customs Union, SACU* vzniklá v roce 1910) (Oneya, 2007).

Problematickým bylo rovněž původní rozdělení států uvnitř samotné organizace. Monrovijská skupina rovněž i casablanská se ihned rozpustily, brazzavillská to ovšem odmítla, naopak záhy svolala setkání svých členů a to ještě dřív, než došlo k první schůzi Sboru ministrů v srpnu 1963. To byl jeden ze signálů toho, že nemá svoje rozpuštění v úmyslu, navíc došlo k jejímu přejmenování na *Union Africaine et Malgache (UAM)*⁴. Výsledkem této akce bylo rozhořčení bývalých členů casablanského bloku i dalších, kteří považovali konec svého působení po vzniku větší autority, čímž byla OAJ, za samozřejmé (El-Ayouty, 1993).

Obr. 1: Regionální integrační komunity v Africe

Pozn.: Afrika má 14 RECs se zaměřením na různé sektory, s odlišným rozsahem a cíli. Hodnoty na obrázku reprezentují počet členů jednotlivých regionálních uskupení.

Zdroj: UNCTAD, 2012, dostupné z: http://unctad.org/en/docs/ditctmcd2011d2_en.pdf

⁴ V 70. letech rostla prestiž této rebelské skupiny nyní s pozměněným názvem *Organizations Communue African et Malgache (OCAM)*, politická agenda byla dokonce rozsáhlejší než jak tomu bylo u OAJ. Pokračující existence této skupiny byla viděna jako velké politické omezení OAJ na počátcích její existence. Ne jednou OCAM podkopala význam Organizace, tudíž i omezila její vliv. Zvolení prvního Generálního tajemníka bylo považováno za významný krok, neboť mohl spoluutvářet vzhled organizace a fungovat jako jakýsi soudržný prvek (Adogamhe, 2008).

2.3.2 Kolonialismus a dekolonizace

Jedním z původních cílů OAJ byla pomoc dosáhnout nezávislosti zemím po celém kontinentu. Jak někteří historikové poznamenávají, liberalizace a dekolonizace zvláště jižní Afriky, byla ústřední hnací silou, ne-li tou jedinou, která držela OAJ pohromadě (Murithi, 2005). Krátce po vzniku organizace byl vytvořen Výbor pro osvobození Afriky *Committee for the Liberation of Africa (ALC)*, jehož úkolem byla koordinace vojenské a politické pomoci.

Byly identifikovány dvě fáze liberalizačního procesu. Tou první byl boj proti zbývajícím znakům koloniální vlády v Africe. Představovala boj proti novým formám pokračující Evropské dominance a vykořisťování.

Druhá anti-neokolonizační fáze byla ovšem Organizací poněkud přehlížena, nepomohla tak odvrátit budoucí vykořisťování afrických zemí zeměmi Západního světa. OAJ často nemohla zmobilizovat své členy k vykonání svého rozhodnutí, bylo tomu tak i případě bojů proti apartheidu v Africe (Cragg, 2008).

2.3.3 Ekonomická integrace

Od počátku své existence byla politická stránka Organizace utlumena ve prospěch té ekonomické, kterou Nyerere viděl jako odrazový můstek Africké jednoty. To potvrzuje i článek II v Chartě, který popisuje povinnost koordinovat a podílet se na spolupráci za účelem dosáhnout lepší život pro africký lid (OAU Charter, 1963). Navzdory tomuto závazku, bylo dosaženo pouze malých výsledků. Důvodů lze nalézt vícero.

Zprvce snahy o ekonomickou integraci byly často pouhým odkazem minulosti. OAJ stejně jako ostatní organizace (*East African Community*) použila staré rozvojové teorie a struktury. Výsledkem byl silný důraz na industrializaci (substituce importu) skrze protekcionismus jakožto převažující strategii rozvoje, na uzavřený trh a ekonomiku financovanou zejména oficiální rozvojovou pomocí (ODA). Díky tomu došlo k útlumu a mnohdy i derealizaci efektivních regionálních investic, plánování, obchodu a finančních politik za účelem propagace a podpory integrace (Peters, 2010).

OAJ přijala model rozvoje zemí Západního světa. Jednalo se o model nefungující díky působení třech hlavních faktorů: 1) trh byl vládou i společnostmi vnímán jako nespravedlivý, synonymem pro tuto nerovnost byl kolonialismus nebo kapitalismus, trh neměl důvěru obyvatel, 2) politika se stavěla proti zahraničním investicím, výjimkou byly sektory těžby nerostných surovin, 3) politika odmítala soukromý sektor a soukromé vlastnictví.

K ekonomickému úpadku vedly rovněž přetrvávající státní intervence a nadměrná víra ve státní moc. Jelikož založení Africké ekonomické komise OSN (*UN Economic Commission for Africa, ECA*) předcházelo vzniku OAJ, přijala Organizace její politiku beze změny, i když neznamenal ekonomický růst. OAJ taktéž podcenila přípravu ekonomických iniciativ, kdy i v této činnosti následovala rozhodnutí ECA, příkladem je přijetí *New International Economic Order*. Navzdory snaze vnímat Organizaci spíše jako ekonomickou unii, někteří její hlavní cíl viděli v politické spolupráci. Tento nesoulad byl jednou z příčin ekonomické neefektivnosti.

Dalším důvodem byl chybějící mechanismus na vynucování dohodnutých ekonomických smluv a obchodů. Africké vlády nebyly ochotné upřednostnit dlouhodobé regionální ekonomické cíle před národními politickými zájmy, větší míra ekonomické integrace a spolupráce často pro státníky znamenala ztrátu státní suverenity, proto se jí vyhýbali (El-Ayouty, 1993).

Odkaz kolonialismu a pomyslné hranice států znamenaly politickou nestabilitu na celém kontinentu. Kvůli stálé existenci konfliktů nebo alespoň hrozby jejich vzniku v různých regionech Afriky, zde nebyla touha politických představitelů o ekonomickou spolupráci, bezpečnostní otázka často měla přednost. Díky zkušenostem s kolonialismem byla v lidech zakořeněna nedůvěra a strach ze soukromých podniků, zahraničních investic nebo otevřeného trhu.

Afrika tak ze stále rostoucí globalizace neprofitovala a alespoň v prvních dekádách své nezávislosti se stala velmi podezřívavou. Často docházelo k tomu, že při implementaci různých programů nebyly brány v potaz regionální přínosy a náklady. Bylo tomu tak u nevhodně nastavených Strukturálních programů přizpůsobení (*Structural Adjustment Programs, SAPs*), které spíše poškodily RECs. Na vině byla i absence koordinace mezi OAJ a RECs. Rovněž i ideologická rozdílnost mezi socialistickými a kapitalistickými zeměmi činila ekonomickou spolupráci takřka nemožnou (Cragg, 2008).

Všechna tato fakta včetně jistého nátlaku západního světa vedly k tomu, že se politici rozhodli organizaci rozpustit a přebudovat ji v organizaci novou, která bude efektivněji čelit problémům černého kontinentu, poradí si s výzvami a tak bude plnit roli nastupujícího afrického lídra. Svou sílu měla ukázat především na poli bezpečnostní politiky. Bezesporu větší úspěchy na tomto poli chyběly.

2.3.4 Struktura a správa OAJ

Poslední zmiňovanou, avšak zásadní příčinou nefungování OAJ, je její zbytnělá a složitá struktura a principy, podle kterých se řídila. Obojí bylo obsaženo v Chartě OAJ. Kritizována byla zejména nadbytečnost některých orgánů, překrývání nebo vzájemné omezování svých činností, velké administrativní náklady a byrokracie.

Významným nedostatkem byla absence nebo nedostatečná definice mechanismů, které by státy donucovaly respektovat rozhodnutí OAJ (případy omezení jejich suverenity apod). Každá hlava státu měla neobvykle velké pravomoce, rozhodnutí přijatá příslušnými orgány nebyla závazná pro každého. Důsledkem byla jistá závislost Organizace na dobré vůli členských států, které si tak mohly dovolit ignorovat rozhodnutí Shromáždění (Cragg, 2008). Ukázkou jisté nekoordinace byl vztah Sboru ministrů a Shromáždění. V praxi bylo pro Sbor ministrů velmi složité Shromáždění ovlivňovat. Navíc měl velké pole působnosti, což nebylo efektivní (Murithi, 2005).

Dalším příkladem nekoordinace politik a postojů patří situace z roku 1965 v Jižní Rhodesii (dnešní Zimbabwe), kdy Sbor ministrů jednomyslně rozhodl a pohrozil přerušением diplomatických styků afrických států OAJ s Velkou Británií (významného hráče a bývalého kolonizátora tohoto regionu). Ve skutečnosti to posléze udělaly jen tři státy (Hengari, 2013).

2.4 Přerod OAJ v Africkou unii

S koncem Studené války přichází na africký kontinent období změn. Tyto změny v sociální i politické sféře započaly vlnou dekolonizací, pokračovaly postupnou demokratizací napříč celým kontinentem a vyvrcholily koncem apartheidu v Jižní Africe 1994. V 80. letech si Afrika procházela vážnou politickou i ekonomickou krizí. Západní mocnosti spolu s OSN přestaly mít trpělivost s trvajícím nefunkčním africkým aparát, hrozilo přerušением dodávek financí. Nadšení z panafricanistické myšlenky vystřídal tzv. *Afro-pessimism*, který šířil nedůvěru v lepší budoucnost pro kontinent (Daima, 2002). V tomto období lze sledovat nástup globalizace, která vynořující se problémy postupně prohlubuje.

Nevalné výsledky OAJ společně s názorem (částečně i nátlakem) západního světa, vedly africké lídry ke kritickému pohledu na její existenci a význam. OAJ se stala bezzubou institucí, která neuspěla na mnoha úrovních a tak byla určitá změna žádána. Došlo k jejího rozpuštění a přebudování v organizaci, která bude efektivněji čelit

problémům černého kontinentu, poradí si s výzvami a tak bude plnit roli nastupujícího lídra.

Lze argumentovat, že úspěchu OAJ nenahrávala doba, ve které Organizace působila. Mimo již zmíněných externích vlivů se musely africké země potýkat s čerstvě nabytou nezávislostí. V častých případech se nejednalo o bezproblémový přechod a boje narostly do dlouhotrvajících krizí (Bujra, 2013).

Přerod OAJ na Africkou unii provázela odlišná nálada, než tomu bylo před 39 lety, kdy vznikala OAJ. Prostředí vzniku OAJ bylo naplněno optimismem, jenž byl zesílen nabytou nezávislostí afrických států. Přeměna instituce na Africkou unii byla jakousi utlumenou a opatrnou radostí s nejistým výsledkem (O'Connon, 2013).

2.5 Africká unie

2.5.1 Vznik AU

Dne 9. září 1999 Sbor ministrů ratifikoval Sirtskou deklaraci, čímž tak bylo definitivně rozhodnuto o vytvoření Africké unie (AU). Summit, na kterém k tomuto rozhodnutí došlo, se konal v etiopské metropoli Addis Abebě. Zahájení činnosti AU bylo dohodnuto na schůzi konané v Libyi v březnu 2001, na summitu pořádaném o čtyři měsíce později v Lusace se jednalo o změnách potřebných k vytvoření, strukturalizaci a fungování orgánů AU.

Za konečnou fázi vzniku unie je ovšem považován summit v Jihoafrickém Durbanu v roce 2002, kdy došlo k prvnímu zasedání hlav států AU, byla tím tedy činnost AU zahájena (Adejumobi, Olukoshi, 2008).

Diskutabilní zůstává fakt, zdali bylo vytvoření AU podle vzoru Evropské unie, ve které afričtí státníci hledali vzor, vhodně zvolené. Oba kontinenty jsou v mnoha aspektech velice odlišné (počet obyvatel AU dosahující přes 1 mld je více jak dvojnásobný ve srovnání s EU, rozloha je více jak sedminásobně větší), čelí různým problémům, výzvám, jsou na odlišném stupni rozvoje. Kritici tvrdí, že nelze vsadit určitý model do zcela odlišného prostředí, jakým Afrika ve srovnání s Evropou je (Oneya, 2007). Zastánci tohoto kroku však tvrdí, že se zde naopak naskýtá možnost se z chyb evropského modelu přiučit, vyvarovat se chybám a nedostatkům a aplikovat úspěšné kroky.

2.5.2 Orgány a činnost AU

Cíle a principy AU se zásadně neliší od těch, které si stanovila při příležitosti svého vzniku OAJ. Jsou zde zmiňovány nejrůznější oblasti, které si tato instituce dala za úkol

rozvíjet. Velmi podobné jsou cíle týkající se snahy urychlit dosažení větší jednoty mezi africkými státy a lidmi, kdy i v rámci AU se nezapomnělo na myšlenku panafricanismu. Charta AU dále upozorňuje na obranu státní suverenity, teritoriální integrity a nezávislosti (již ne s takovým důrazem jako tomu bylo u OAJ) nebo nastartování politické a sociálněekonomické integrace na kontinentu. Mezi cíli staronové organizace je rovněž i dosažení kontinentální integrity, čehož za působení OAJ nebylo podle představ dosaženo.

Tématy, kterými se AU nově více zabývá, je koordinace politik mezi existujícími a budoucími RECs, propagace spolupráce v oblasti lidských zdrojů za účelem zvýšení standardů života, rovněž je zdůrazňován výzkum v oblasti vědy a technologií a práce s mezinárodními partnery na eradikaci nemocí a propagaci zdraví (AU Charter, 2000).

Africká unie má 9 orgánů plus Mírový a bezpečnostní sbor (*PSC*), který byl založen v roce 2003. Orgány jsou Shromáždění hlav států a vlád, Výkonný sbor, Pan-africký parlament, Soudní dvůr, Komise (*AUC*), Trvalá reprezentační komise, Speciální technická komise, Ekonomická, sociální a kulturní rada a Finanční instituce. Existence všech těchto orgánů je zakotvena v Ustavující listině AU, stejně tak jako existence Mírového a bezpečnostního sboru a iniciativy NEPAD (*New Partnership for Africa's Development*) (Akopari, 2008).

Nejvyšším orgánem je Shromáždění AU skládající se z hlav států nebo vlád nebo případně delegátů, kteří je zastupují. Shromáždění rozhoduje o politice, rozpočtu, jmenuje soudce a komisaře a zakládá instituce. Má rovněž pravomoc a možnosti udělovat sankce členským státům, které neuposlechly rozhodnutí Unie.

Komise AU je orgán pověřený exekutivní funkcí, skládá se z předsedy, místopředsedy a osmi komisařů. Jejimi portfolii jsou sektory infrastruktury a energie, vládních záležitostí, obchodu a průmyslu, zemědělství, lidských zdrojů, sociálních věcí, vědy a technologií, ekonomie, bezpečnostní politiky. Hlavními cíli Komise je řídit pokračující africkou integraci a spolupráci orgánů AU s ostatními kontinentálními organizacemi.

Dalším důležitým orgánem je Výkonný sbor, který je složen z ministrů zahraničních věcí nebo jiných ministrů. Má na starost politiku zahraničního obchodu, průmyslu, těžby, vědy a technologie, rovněž sektory dopravy a komunikací, vodních zdrojů nebo sektor zemědělství (Akopari, 2008).

Tento orgán má spíše informační a poradní roli, nicméně postupem času nabýval na svých legislativních pravomocích za účelem větší harmonizace politik členských států, kontroly rozpočtu Unie, upevňování demokratických institucí.

2.6 Vztah AU k rozvojové problematice

Začátek 21. století je obdobím přehodnocení dosavadní činnosti afrických elit v oblasti rozvojových aktivit a oživení myšlenky regionální integrace. Hybnou silou je samozřejmě především vznik AU, jejíž snahou je změna své politiky a své rozvojové strategie s cílem dosažení lepších výsledků než jakých dosáhla OAJ. Koneckonců tyto potenciální změny jsou viděny jako jistá náprava nedokonalosti předchůdkyně AU. K tomuto bilancování africké lidry i ostatní odborníky přivedlo rovněž výročí padesáti let od založení OAJ.

Za pomyslnou startovní čáru činnosti AU v této záležitosti lze považovat summit uspořádaný v Maputu v roce 2003, kdy AU začíná pracovat na vytváření klíčových struktur agendy. Při této příležitosti byla ujednána konkrétnější forma strategie. Přeměna byla dosažena mnohými změnami v Chartě AU, kde došlo k odstranění nebo přeformulování nešťastných prvků (sektor bezpečnostní politiky atd.). Nová rozvojová strategie klade důraz na zvýraznění africké ekonomiky, posílení role RECs a spolupráci těchto komunit s AU, dále rozvoj institucionalizovaných norem a standardů, jimiž by se regiony mohly řídit a zaměření se na rozvoj sektorů demokracie, školství, ochrany lidských práv či bezpečnostní politiky (Wickstead, 2013).

Další důležitou událostí byl summit AU v prosinci 2003 v etiopské Addis Abebě, kdy se jednalo o konkrétnější formě rozvojových aktivit AU. K debatě ohledně vytvoření nové strategie Unie, respektive strategie staronové, neboť jednotlivé cíle byly již vytyčeny za doby OAJ, byli pozváni zástupci vědecké obce, neziskového sektoru, významné politické osobnosti a jiní odborníci. Snahou tedy bylo rovněž vytvoření vhodných podmínek pro realizaci nového rozvojového konceptu.

Bylo to snad poprvé od roku 1963⁵, kdy byla vložena jistá organizovaná energie do záležitosti propagace a podpory vnitrokontinentální a nadregionální kooperace mezi státy v záležitosti rozvojové činnosti.

⁵ Za jistou výjimku lze považovat rok 1973, kdy na zasedání hlav států a předsedů vlád došlo k přijetí *Declaration on Cooperation, Development and Economic Independence*. Tato událost dala základ pro pozdější adopci *Lagos Plan of Action* (1980), dokumentu, který byl prvním významnějším krokem v boji s chudobou na kontinentu (Olukoshi, 2008).

Milníkem v procesu vytvoření rozvojové strategie Unie je bezesporu vznik iniciativy NEPAD. Tato událost je považována za nejdůležitější rozvojovou iniciativu posledních dvou dekad. Vznikala v době, kdy docházelo k vytvoření samotné AU. Více se autorka věnuje této významné iniciativě v jedné z následujících kapitol.

Nespornou další významnou událostí, která ovlivnila přístup AU, je přijetí Rozvojových cílů tisíciletí (Millennium Development Goals, MDGs) na summitu OSN v roce 2000. Společně s Africkou rozvojovou bankou (*African Development Bank, AfDB*) se AU zasadila o dosažení částečných úspěchů. Podle reportu, který Komise AU vydala společně s AfDB, UNDP (Rozvojový program OSN) a ECA a představila ho na summitu AU v roce 2013, došlo v případě Afriky jistému zlepšení v několika vytyčených cílech, avšak hlavní výzvy se naplnit nepodařilo. Nicméně zpráva dále říká, že v roce 2012 patnáct z dvaceti nejrychleji rostoucích ekonomik bylo z Afriky (Egypt, Etiopie, Malawi, Rwanda atd.) (AfDB, 2012).

Přes všechny dosažené výsledky dle lídrů AU nelze nabývat přehnaného optimismu a mnohé velké problémy kontinentu stále zůstávají pro AU ve spolupráci s dalšími kontinentálními organizacemi výzvou největší. I díky nepřesvědčivým výsledkům v otázce dosažení MDGs, obrací AU svou pozornost na vytvoření tzv. *Post-2015 Agenda*. Debata ohledně přístupu samotné AU a dalších významných aktérů rozvojové pomoci na kontinentu (AfDB, ECA a UNDP), se vedla na Summitu hlav států a předsedů vlád v roce 2012.

3 SWOT ANALÝZA AFRICKÉ UNIE

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none">• Bezpečnostní a mírová politika• Mandát AU	<ul style="list-style-type: none">• Financování a rozpočet• Infrastruktura• Kooperace států• Byrokracie a míra korupce• Struktura AU a institucionální kapacita• Vymahatelnost práva• Politická kredibilita
OHROŽENÍ	PŘÍLEŽITOSTI
<ul style="list-style-type: none">• Ekonomické disparity a nekompatibilita mezi členskými státy• Nedostatek integrity postojů členských států v rámci AU• Konflikty mezi zeměmi• Vysoký podíl věkové kategorie 15–24 let na celkové populaci	<ul style="list-style-type: none">• Vytvoření společného trhu• Podpora demokracie a good governance (African Peer Review Mechanism)• Mobilizace domácích investičních zdrojů• Přírodní bohatství (nerostné suroviny, půda)

3.1 Silné stránky

3.1.1 Bezpečnostní a mírová politika

Výrazné nedostatky OAJ v bezpečnostní a mírové politice přispěly k tomu, že si AU uvědomila důležitost své role v oblasti bezpečnosti. Lídři jednotlivých zemí si začali postupně rozeznávat souvislost mezi mírovými podmínkami a ekonomickým růstem.

Dalším faktorem v posunu tohoto smýšlení byl konec Studené války, kdy si vedení AU uvědomilo potřebu přijetí a zejména plnění nové bezpečnostní strategie (Murithi, 2009).

AU má společně s ECOWAS nejrozvinutější a nejkomplexnější mechanismus týkající se řešení konfliktů. Její činnost v tomto sektoru má dva dílčí cíle – tím prvním je okamžitý zásah do probíhající krize, zabránění eskalaci konfliktu (např. nasazením vojsk), použití opatření jako jsou preventivní diplomacie, mediace, vyjednávání, brzká varování. Druhým cílem je dlouhodobá perspektiva bezpečnostní politiky, kdy AU klade důraz na nalezení hlubokých sociálních, kulturních a environmentálních příčin konfliktů a také faktorů, které je podporují. AU do této druhé kategorie řadí zejména preventivní opatření, která brání vzniku konfliktních situací.

Zásadní složkou úspěchu mírové funkce AU bylo zřízení PSC (*Mírový a bezpečnostní výbor*) v roce 2002 a rovněž přispění regionálních bezpečnostních mechanismů zaštitěných RECs. Na rozdíl od orgánu založeného OAJ v roce 1993, kterým byl MCPMR (Mechanismus prevence a řešení konfliktů), měl PSC dostatečný mandát k zásahu v případě hrozících konfliktů. Disponuje intervenčním právem v případě doporučení většiny Shromáždění AU. Rovněž další orgány nacházející se v organizační struktuře mírové a bezpečnostní sekce AU, umožňují včasný zásah.. Možným omezením tohoto nástroje, stejně tak jako celého aparátu AU, jsou finanční problémy a do jisté míry i personální otázka (Cragg, 2008).

Základ úspěchu však leží ve změnách dosažených v Ustavující listině AU, která nově státní suverenitu chápe v užším slova smyslu. Stát v tomto případě nese plnou odpovědnost za ochranu svých občanů. Není-li schopen ji zajistit, pravomoce (a to i k použití vojenské síly), přebírá Unie. Je pozměněn vztah členských států k AU, kdy sám stát může požádat Unii o obnovení míru a stability.

Dalším pokrokem je vztah AU k občanskému sektoru, kdy sice občanské organizace stále nemají takový status, jako tomu je ve vyspělých státech, nicméně v řadě států lze pozorovat zlepšení. Organizace tohoto sektoru jsou důležitým hráčem v podpoře demokracie a svobody myšlení, fungují jako jistá kontrola dějů ve společnosti (korupce) a mnohdy jsou impulsem k důležitým společenským změnám. Všechny tyto faktory vedou k míru a upevňují stabilitu v zemi (Powell, 2005).

Snad nejzřetelnějším důkazem uznání bezpečnostní politiky za silnou stránku AU, jsou její mírové mise a celkový pokrok v bezpečnostní situaci na kontinentu. Je pravdou, že v poslední dekádě Unie nemusí tolik čelit hrozbě mezistátních konfliktů, jako tomu bylo

za dob OAJ. Nicméně to neznamena, že konflikty v rámci státu (často vzniklé z etnického důvodu), nejsou pro obyvatelstvo stejnou nebo dokonce větší hrozbou.

Za úspěšné bezpečnostní mise realizované AU (někdy ve spolupráce s OSN či EU) lze považovat intervenci v Burundi v roce 2003, řešení krize v Darfuru v roce 2003 nebo intervenci v Keni v roce 2008. Pozitivně lze hodnotit roli AU v záležitosti Jižního Sudánu. Jejím zapojením došlo ke zmírnění potencionálních hrozeb vzniku konfliktu, ochraně obyvatel a v roce 2005 i ujednání příměří mezi vládou a rebelskými skupinami (*The Comprehensive Peace Agreement*). Úspěch v této záležitosti jen potvrzuje následné uspořádání referenda o nezávislosti Jižního Sudánu a jeho pozdější vznik v roce 2011 jako samostatného státu (Moller, 2009).

3.1.2 Mandát AU

Za předpokladu, že AU využije všech svých charakteristik a příležitostí, může být významným hráčem na globální scéně v podstatně větší míře, než je tomu v současnosti. Mezi tyto příležitosti patří zejména velká rozloha, počet států a obyvatel, přírodní zdroje. Fakt, že zastupuje 54 států a přes jednu mld. lidí, ji předurčuje k silné pozici na mezinárodním poli. Tímto silným mandátem lze rozumět zaprvé identifikaci vlastních zájmů (to lze považovat za již uskutečněné, viz panafrikanismus atd.) a zejména pak prezentaci, prosazování a obranu těchto vlastních cílů na globálním poli. Silný mandát slibuje lepší pozici při vyjednávání o svých prioritách na této či nižší úrovni a to v každé oblasti (obchod, politika, životní prostředí). Jistou příležitostí je pro AU v tomto ohledu spojení síly a větší navázání spolupráce s EU (Zaum, 2013).

Stejně tak, jak se prezentuje AU, je důležitá i prezentace samotných jejích členských států. Dalším faktorem, který může posílit vyjednávací schopnost AU, je její prokázaná činnost a výsledky bez ohledu na oblast. Je podstatné rovněž zapracovat na slabinách Unie, které nehledě na charakter, podkopávají status kontinentu v očích ostatních aktérů světové scény.

Lze objektivně hodnotit, že navzdory svým příležitostem, Afrika (potažmo AU) nedisponuje silným vyjednávacím mandátem, který by posiloval její roli coby rovnocenného účastníka politického dialogu a tak poskytoval lepší vyjednávací podmínky. Slabý mandát zvyšuje závislost na externí pomoci a také rozpory uvnitř integrace. Ke změně může výrazně přispět africká politická osobnost pojímající světový respekt typu Mandely. Ta by fungovala jako zastánce a představitel hodnot AU, který zviditelní zájmy

a problémy kontinentu a přitom nemusí nutně jít o oficiálního zástupce ve vysoké funkci (Oneya, 2007).

3.2 Slabé stránky

3.2.1 Financování AU

Již od svého vzniku se AU potýká s limitovanými finančními zdroji. Disponuje průměrným rozpočtem 250 mld. USD (pro srovnání EU disponuje 200 mld. USD) (Zaum, 2013). Dle mnohých je financování pro AU jejím současným největším problémem a hrozbou. Problém spočívá v obrovské závislosti na finanční podpoře externích donorů, financování z vlastních zdrojů je velice podhodnocené.

Na vině ovšem nemůže být nedostatek domácích zdrojů. Jak uvádí Ayodele a spol. (2005), AU díky neuvěřitelně vysoké míře korupce vyskytující se ve všech svých formách, pravidelně přichází až o astronomické částky svého kapitálu. V řeči číslech je to až 40 % vygenerovaného domácího bohatství (představující stovky mld. USD), které jsou investovány v zahraničí nebo končí na privátních zahraničních účtech. Nezanedbatelnou položkou jsou rovněž chybějící příjmy z nerostného bohatství Afriky (ropy, zemního plynu, diamantů a dalších minerálů), které neoficiální cestou končí mimo kontinent.

Nedostatek financí pramení rovněž z nesolventnosti některých členských států v placení členských příspěvků, i když se každý stát k tomuto při podpisu Ustavující listiny zavázal. Stálými přispívajícími do rozpočtu AU jsou státy tzv. Big Five, pěti největších afrických ekonomik. Uvádí, že těchto pět států (JAR, Egypt, Alžírsko, Libye a Nigérie) přispívá až 66 %, zatímco zbylých 48 zemí přispívá 34 %. Do poloviny roku 2012 plných 24 zemí (44 %) mělo vůči AU různě velké nedoplatky a u naprosté většiny se nepředpokládalo jejich splacení (Ncube, Akena, 2013). Není tedy divu, že financování je pro AU velice limitující faktorem.

Neplaticí státy, jsou každoročně zveřejňovány na zasedání Výkonné rady. Dluhy jim ovšem bývají odpouštěny poté, co přislíbí jejich splacení. Tím se AU ocitá v začarovaném kruhu a rozhodně tímto shovívavým postojem nepřispívá ke své kredibilitě, jakožto organizace s určitým možným sankčním mandátem. Z výše uvedeného důvodu finance od donorů slouží rovněž k pokrytí provozních nákladů Unie, které by měly být hrazeny právě z členských příspěvků.

Dalším problémem, který se díky nerovnoměrnému přispívání členů jeví jako reálná hrozba, je velká zranitelnost vůči případným krizím nebo konfliktům v nejvíce

přispívajících zemích. Unie je rovněž závislá na dobré vůli těchto významných ekonomik, díky výši svých příspěvků mají státy poměrně velký vliv na rozhodovací proces. Existuje zde tedy prostor pro jisté hájení svých zájmů. Příkladem je situace z roku 2011. Tehdy Libye odmítla zaplatit svůj podíl z důvodu nejistého pokroku (a snad i určitého nezájmu) v otázce vytvoření Spojených států afrických, jejichž byl Kaddáfí velkým zastáncem. Došlo tím k výraznému snížení a nuceným škrtům v rozpočtu Komise AU.

Jedním z hlavních partnerů, který finančně podporuje činnost Unie v mnoha sférách, je její evropský protějšek. Finance jsou poskytovány skrze oficiální rozpočet EU, rozpočty členských států a v menší míře skrze africké instituce jako jsou Africká rozvojová banka. V roce 2011 EU společně s příspěvků členských států poskytla AU 25,3 mil €, což představovalo 43 % ODA kontinentu. V průběhu posledních deseti let Komise EU poskytla AU částku blízkou hodnotě 1 mld €. Celková hodnota finančních prostředků poskytnutých AU v letech 2007–2012 je zobrazena v tabulce 2 (DEVCO, 2012).

Tab. 1: Rozdělení finančních toků z Evropského rozvojového fondu a rozpočtu EU různým regionům v Africe v období 2007–2012 (v mil €)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Severní Afrika	692	570	610	537	517	503
Subsaharská Afrika	3,024	3,433	3,478	3,563	3,170	3,726
Regionálně neklasifikováno	63	1	23	61	252	171
Afrika	3,779	4,003	4,111	4,161	3,939	4,400

Zdroj: převzato z DEVCO, Annual Report, 2012; Dostupné z: Annual report on the European Union's development and external assistance policies and their implementation in 2011. AUC, DEVCO. Brussels, 2012, 224 s. ISBN: 978-92-79-25578-6.)

Objem, který poskytují externí donoři (v čele s EU), činí AU velmi závislým a zranitelným vůči případnému omezení těchto financí zasílaných partnery. Typickým příkladem výrazné finanční injekce, je výstavba ředitelství AU v Addis Abebě, na které donoři (největším podílem Čína) přispěli z celkové částky 277,1 mil USD celkem 56 %, což činilo 155,3 mil. USD (Ayodele et al., 2005).

Velké objemy finanční spolupráce připadnou na oblast bezpečnostní politiky, kdy pouze 10 % zdrojů směřujících do této sféry je od členských států AU. Na bezpečnostní operace uskutečněných v letech 2003–2007, připadlo z celkového zasláního objemu 250 mil. € až 80 %. Konstrukce budovy PSC v hodnotě 26,4 mil €, byla zafinancována Německem (Zaum, 2013).

Vynořujícím se a stále významnějším partnerem AU je Čína, která poskytuje nemalé prostředky na budování infrastruktury a podporu projektů po celé AU. Spolupráce často probíhá prostřednictvím FDI investic. Dalšími bilaterálními donory je také Velká Británie, Kanada nebo USA. Neopomenutelným partnerem je OSN, která podporuje AU zejména skrze společné vojenské mise, do kterých posílá nemalé částky.

Je tedy více než zřejmé, že problematika financování AU je velice závažná. Pro instituci typu celokontinentální unie je hrozba omezení či zastavení finanční podpory od svých donorů, bez kterých by s největší pravděpodobností nebyla životaschopná, více než alarmující. Financování AU je velice kontroverzní otázkou. AU je díky financování více odpovědná donorům nežli svým členským zemím (a jejím obyvatelům).

Otázka financování je zásadní i z pohledu obrovské korupce a zajištění transparentnosti. Rovněž v této oblasti bylo vynaloženo Unií jisté úsilí, když došlo k vytvoření ne příliš úspěšného nástroje *Anti Corruption Board*. Významnějším počinem byla realizace zprávy prostřednictvím *High Level Panel*, zaměřující se především na nezákonný odliv peněz a jejíž výsledky je nutné pro jistou změnu v budoucnosti brát v potaz. Lídři AU se otevřeně staví za budování své finanční nezávislosti, které by v budoucnu chtěli dosáhnout. Jejich cílem je více využívat domácích zdrojů, čímž posílí ekonomiky členských států a pracovat na postupném snižování závislosti Unie na zahraničních donorech.

Změna je plánovaná rovněž i v zacílení těchto finančních toků. V roce 2014 by 55 % rozpočtu mělo směřovat do sektoru bezpečnostní politiky a podpory socioekonomického rozvoje, vysoké provozní náklady by se měly snížit (Zaum, 2013). V současnosti probíhají debaty nad financováním prioritních oblastí pro období 2014–2017. Těmito oblastmi by mimo již zmíněných, měly být sektory zemědělství nebo rozvoje lidského kapitálu. Někteří odborníci tvrdí, že financování Unie EU v blízké době hned tak neskončí, protože AU je vlastně výtvozem samotné EU, která by zastavením jejího financování potvrdila její finanční nesamostatnost a neživotaschopnost.

Obrovskou slabinou AU, která škodí její monetární politice a výrazně ovlivňuje další sektory, jsou nezákonné finanční toky (*Illicit Financial Flows, IFFs*). IFFs již několik desítek let představují pro ekonomiky afrických států, potažmo ekonomiku AU, rovněž hrozbu do budoucnosti, jestli nedojde k postupné nápravě. Jde o nezákonný únik kapitálu nebo převedení aktiv. Tyto objemy jsou vydělané kriminální činností (korupce, úplatky, pašování) nebo vyhýbáním se placení daní a cel. Jde rovněž o prostředky vydělané

legitimní cestou, převedené jsou poté již ilegálně. Tyto praktiky jsou pevně zakotvené, rozvíjely se během posledních několik dekad (Goredema, 2011).

Podle profesory Bakera z Global Financial Integrity (GFI) z celkového objemu představují 3% úplatky a zpronevěra, kriminální aktivity (pašeráctví apod.) 30–35% a největším podílem se na IFFs podílejí komerční transakce prováděné skrze multinárodní organizace, které dělají 60–65%. Baker rovněž tvrdí, že částka zpronevěřená samotnými vládami není ve srovnání s celkovou sumou tak zásadní, jak je všeobecně vnímáno (Kar, LeBlanc, 2011).

Rozhodující motivací těchto činností je snaha skrýt finanční prostředky před oběťmi, regulačními orgány a zákony. Co se týká objemu těchto finančních odtoků, z důvodu jejich tajné povahy se objevují více či méně odlišná čísla. Společnou známkou všech je jejich až astronomická výše, která je uvedena ve většině oficiálních dokumentech.

Tafirenjika (2013) uvádí, že mezi roky 1980–2009 africká ekonomika takto přišla o 1,2–1,4 trilionů USD. Jde o částku, která se ve stejném období rovnala hodnotě HDP Afriky nebo dokonce převyšovala finanční pomoc poslanou externími donory. Podle AfDB (2012) se tato částka vyrovná čtyřnásobné hodnotě afrického dluhu. Výsledkem výzkumu provedeného Transparency International společně s GFI a Christian Aid je suma 50-80 bil USD, o které africké ekonomiky přijdou každý rok.

Dalším zmíněným zdrojem, jež se věnoval nalezení sumy IFFs je Report *Illicit Financial Flows From Africa: Hidden Resource For Development* z roku 2010. Ten uvádí částku 854 bilionů USD převedených v letech 1970–2008, ale autoři této zprávy přiznávají, že tato suma může být mnohonásobně podhodnocená a spekulují o částce až 1,8 trilionů USD. Ve stejné zprávě je uvedena pětice afrických zemí, které se „pyšní“ největším objemem IFFs. Na prvním místě je Nigérie s částkou 89,5 bil USD, dále Egypt (70,5 bil. USD) USD, Alžírsko (25,7 bil. USD), Maroko (25 bil. USD) a JAR (24,9 bil. USD) (Kar, LeBlanc, 2011).

Rozdílnost v těchto datech je způsobena nedostatkem spolehlivých dat. Každá skupina se kvůli obtížné dostupnosti dostala k různým zdrojům, neboť oficiální informace ohledně IFFs vlády afrických ekonomik samozřejmě nezveřejňují (lze předpokládat, že samy přesné údaje ani nemají). Navíc je zde tendence v závislosti na použité ekonomické metodě výzkumu objem IFFs výrazně podceňovat.

Skutečnost, jak až nepředstavitelně vysoké částky jsou zjištěny, jenom potvrzuje fakt, že IFFs jsou pro africké ekonomiky nejvíce devastujícím jevem. Důsledky jsou neodvratitelné – pokles stability domácích i globálních finančních trhů, nárůst příjmové

nerovnosti, pokles ve výběru daní, únik domácích zdrojů a kapitálu, což vede ke snížení investic. Je smutnou realitou, že tento trend celkově navyšuje míru chudoby. Dochází ke zvětšování finanční závislosti rozvojových ekonomik. Podle Goderemy (2011) se až 1,5 trilionů USD každoročně navrátí zpět do donorských zemí, odkud byly původně do rozvojových zemí (v tomto případě nejen afrických) zaslány jako FDI nebo ODA (Goderema, 2011).

Následky ztráty těchto finančních obnosů jsou známy i představitelům AU, Unie se s tímto problémem snaží bojovat. Jedním z nástrojů AUC je konvence *The African Union Convention on Preventing and Combating Corruption (AUCPCC)*, která vešla v platnost v roce 2006. AU mimo jiné požaduje od členů přijetí antikorupční legislativy a zřízení antikorupčních orgánů, které budou disponovat jistou vymahatelnou mocí. AUCPCC je jedinou komplexní antikorupční konvencí a lze ji považovat za jistý milník (Cho, Kirwin, 2007). Unie se rovněž skrze panely a diskuze snaží zvětšit informovanost politiků a expertů, jejím cíle je také zapojit neziskový sektor s cílem většího dohledu.

3.2.2 Infrastruktura

V posledních několika dekádách je stále většímu množství afrických lídrů zřejmé, že nedostatek infrastruktury (v její kvantitě a kvalitě) je jednou z hlavních překážek rozvoje kontinentu. Mnoho studií prokázalo, že s výstavbou infrastruktury dochází k ekonomickému růstu (AU, AfDB, 2011; AU, 2013). Naopak její nedostatek snižuje produktivitu států s nízkými příjmy o 40 %, a tak představuje přinejmenším stejné riziko jako korupční jednání, vysoká kriminalita a velká byrokracie (Foster, 2008). Navíc výrazně limituje další sektory jako IT, obchod a celkové snahy o integraci. Potřeba lepší infrastruktury narůstá s rychle se navyšujícím počtem obyvatel.

Shrnující zpráva WB (2008) poskytuje data ohledně současné situace v zemích SSA. Jen třetina Afričanů ve venkovských oblastech žije do 2 km od celoročně použitelné silnice, v ostatních rozvojových regionech jsou to dvě třetiny obyvatel. Hustota silniční sítě je v porovnání s rozlehlostí kontinentu velmi řídká. Přičemž pozemní komunikace jsou zásadním nástrojem rozvoje, jelikož slouží k přepravě osob, zboží a služeb.

Problémem je rovněž zajištění vodní bezpečnosti. Z důvodu obrovských výkyvů ve srážkové činnosti se mnoho regionů musí potýkat s nedostatkem vody. Navazující potíží jsou nedostatečné skladovací kapacity a zavlažovací infrastruktura. Důvody lze hledat v absenci financí a technologií. Uvádí se, že aktuální průměrná spotřeba vody na obyvatele

za rok je 200 m³, přičemž ke zlepšení úrovně života je zapotřebí hodnoty 700 m³/obyvatele. Toho je v současnosti dosaženo pouze v JAR (Foster, 2008).

Distribuce je zásadní rovněž pro sektor zemědělství. V současné době je zavlažováno jen 6 mil ha africké půdy hodící se pro zemědělskou činnost. Dle studie AU činí náklady na nápravu tohoto deficitu hodnoty 38 mld. USD za rok, na provoz a údržbu by byla nutná investice dalších 37 mld. USD. Celkem se tedy jedná o částku 75 mld. USD, což se rovná 12 % afrického HDP (AfDB, 2012). Mnoho domácností má v současném globalizovaném světě lepší přístup k mobilní síti nebo internetovým službám, než ke zdroji pitné vody. Až 60 % vodního potenciálu má DRK a Etiopie, nicméně opět zejména z důvodu nedostatečných finančních zdrojů nelze tohoto potenciálu plně využít.

Za velkou slabinu lze považovat oblast infrastruktury i z důvodu deficitu v energetickém sektoru. Nedostatečná je výrobní kapacita i spolehlivost dodávek. Africká energetická infrastruktura dokáže zajistit jen zlomek potřebné energie (opět ve srovnání s ostatními rozvojovými regiony) (Foster, 2008).

Rozvoj infrastruktury je jednou z politických priorit. AU plánuje postavit kontinentální dálnici dlouhou až 100 000 km. Měla by se skládat z devíti dílčích dálnic, které propojí celkem 41 měst a pozitivně ovlivní 500 mil. obyvatel kontinentu. Nicméně tento plán zatím zůstává ve stádiu návrhu, který počítá s intenzivnějším zapojením jednotlivých vlád. Jedná se o projekty typu silniční komunikace propojující Etiopii a Keňu, jejíž cena je odhadována na 326 mil. USD, dále pak železnici v DRK za 5 mld. USD nebo výstavbu železnice na trase JAR–Svazijsko (AfDB, 2012 asi UNCTAD, 2013). AU na infrastrukturálních projektech často spolupracuje s AfDB. Zásadní pro příliv investic do tohoto sektoru je harmonizace předpisů a politik v rámci AU.

3.2.3 Kooperace států

Ačkoliv se následující slabina může zdát v rámci jedné organizace dosti nepravděpodobná, je kooperace (nebo spíše nekooperace) členských států Unie limitujícím prvkem fungování AU. Tato nekooperace si protiřečí s ideou panafricanismu, znesnadňuje efektivní činnost AU. V mnoha případech jsou státy příliš rozdílné (co do stupně socioekonomického rozvoje a dalšími charakteristikami), nevyznávají stejné hodnoty a nemají stejné priority. Jistá odlišnost je přirozená v každém seskupení, navíc jedná-li se o celokontinentální a početnou organizaci, jakou AU je. Nicméně postoje členských států v jednotlivých záležitostech a chování jejich lídrů si někdy až příliš odporuje s myšlenkou panafricanismu, chybí jistá dávka tolerance a ústupků v zájmu celé AU. Státy si hlídají své

zájmy, tento fakt pak ovlivňuje sektor obchodu, a jak již bylo zmíněno zejména rozhodování AU (Nanga, 2003).

Kořeny tohoto nesouladu lze hledat v historickém rozdělení nově nezávislých států na tři bloky (monrovijská, cassablanská a brazzavillská skupina). Již zde se začíná projevovat jistá rivalita mezi zejména bývalými francouzskými koloniemi a těmi ostatními. Tato regionální rivalita se určitým způsobem přenesla i do pozdějších vztahů. Bylo tomu tak navzdory vzniku suverenity dvou regionálních organizací (OAJ a AU), které tuto nekoordinaci (nekooperaci) svým vznikem měly postupně vymýtit. Dalšími determinanty tohoto nesouladu, které zmiňuje O'Connor (2013), jsou politicko-ideologická charakteristika států, přetrvávající stupeň závislosti na bývalých koloniálních mocnostech (zejména v případě Francie je vztah stále patrný) či faktor nacionalismu. Kooperaci také negativně ovlivňují přeshraniční konflikty etnického či jiného původu.

3.2.4 Byrokracie a míra korupce

Korupce je společně s vysokou mírou (rozsáhlé a neefektivní) byrokracie považována za jednu z největších překážek ekonomického růstu a politického rozvoje většiny členských států AU. Jedná se o dlouhotrvající realitu většiny afrických regionů. Například v JAR je korupce (po vloupání) druhým nejčastějším zločinem. Zpráva Transparency International z roku 2005 uvádí, že 19 z 35 nejvíce zkorumpovaných zemí se nachází v Africe. Jde o zásadní slabou stránku Unie negativně se odrážející v mnoha rovinách.

Velká míra korupce a byrokracie ovlivňuje úroveň demokracie, velikost finanční podpory od donorů, zahraniční investory, instituce a vládní organizace generují nízkou produktivitu, odrazuje od podnikatelských aktivit a snižuje kreativitu. Podle WB (2006) zvyšuje ceny zboží až o 20 % a zvyšuje sociální napětí. Rovněž znemožňuje využít zdroje k jejich plné realizaci a významným způsobem ovlivňuje efektivní využití oficiální rozvojové pomoci.

Dalším důsledkem je strukturální nerovnost (limituje přístup ke vzdělání, zdravotním službách atd.). Zásadně ovlivňuje důvěru občanů v systém, vládu, instituce, volební proces (následně i volební účast). Byl identifikován zřejmý vztah mezi úrovní korupce a nedůvěrou ke státním záležitostem. Obecně lze shrnout, že korupce negativně ovlivňuje politický a socioekonomický rozvoj států Unie (Cho, Kirwin, 2007).

Je obtížně přesně identifikovat náklady korupčního jednání, nicméně podle WB (2006) jde o hodnotu 148 mld. USD za rok pro celý kontinent. Důvody výskytu těchto

skutečností lze nalézt v institucionální slabosti a historickém vývoji. Chybí jakékoliv závazky ke správě státních záležitostí a řešení problémů stejně tak oddanost veřejné službě. Vnímání veřejných postů, jakožto možnosti vlastního obohacení je v africké společnosti dlouhodobě zakořeněno. Na vině je tedy i existence špatných kulturních a společenských norem a vzorců chování, stejně tak jako přetrvávající materiální deprivace. Mbaku (1994) definuje korupci jako nevyhnutelnou součást ekonomické modernizace a politického vývoje. Potlačit tyto zakořeněné vzorce bude pro AU obrovskou výzvou vyžadující rozsáhlé reformy, vznik a dodržování nové legislativy, větší kontrolu a efektivnější sankční mechanismus.

3.2.5 Struktura AU a institucionální kapacita

Záležitost identifikace struktury AU a kapacity jejích institucí za slabou stránku organizace je jednoznačná. AU se může „pochlubit“ složitým a zbytečným aparátem. Při pohledu na jakékoliv schéma její struktury a jeho bližším zkoumáním se zdá problematické vymezení čtených orgánů a podorgánů s nejasnými výsledky a funkcí (často pouze poradní). S tímto problémem se lze setkat snad v každé větší organizaci, v případě AU tento fakt ještě přizívuje nezkušenost v jejím managementu (to lze přisuzovat kratší době existence ve srovnání s ostatními lépe spravovanými organizacemi). Problém struktury AU roste s jejími dalšími slabinami (korupce) a generuje velké administrativní náklady, které musí být na tento přebujelý byrokratický aparát vynaloženy (Zaum, 2013).

Výsledkem složitého systému a špatného řízení je komplikovaná činnost AU. Jak už bylo řečeno, jednotlivé výbory a podorgány se překrývají v činnosti nebo si odporují v rozhodnutí. Realitou je rovněž malá ochota jednotlivých vedoucích úseků vzdát se své suverenity v zájmu zjednodušení systému. Navíc orgány AU mají často v jiných regionálních uskupeních své protějšky. Mírový a bezpečnostní výbor se až příliš svou funkcí podobá s orgánem SADC *Organ on Politic, Defence and Security (OPDS)*, podobně je na tom iniciativa NEPAD s plánem SADC *Regional Indicative Strategic Development Plan (RISDP)* (Akokpari, 2008) apod.

Jako by nestačily tyto skutečnosti, jistá nadbytečnost a neefektivní jednání lze spatřovat v pořádání summitů, schůzí a konferencí pod záštitou AU. Problémem je frekvence pořádání těchto akcí a jejich dosažené výsledky. Ty v naprosté většině nejsou převedeny do reality nebo jim není věnována nutná pozornost. Jejich neefektivita je společně se skutečností, že jsou na tyto akce vynaloženy velké finanční obnosy, terčem velké kritiky nejen od odpůrců AU (Cho, Kirwin, 2007).

Co se týká institucionální kapacity, instituce nejsou zcela funkční, nefungují jako nástroj či jako prodloužená ruka AU. Rovněž se potýkají s velkou občanskou nedůvěrou v důsledku rozsáhlého korupčního jednání. K přehlednosti situace rovněž moc nepřispívá nejednoznačnost a odporující si stanoviska Ustavují listiny Unie. AU musí umožnit delegaci moci a přenesení suverenity na subregionální úroveň, je třeba zjednodušit a zefektivnit systém za cenu rušení zbytečných oddělení, musí dojít k jasnému vymezení funkcí. Důležitým krokem je také zvýšená kontrola dosažených výsledků a vykazování činnosti.

3.2.6 Vymahatelnost práva

Velmi slabý mechanismus vymahatelnosti práva je pro AU typickým rysem přítomným na všech úrovních. Problémem je absolutně nedostačující kontrolní mechanismus, jenž by odhaloval porušování a nedodržování legislativy a rozhodnutí AU (Zaum, 2013). Dochází-li již k takovému porušování legislativy a nařízení, v naprosté většině případů není AU schopna efektivně realizovat sankční mechanismus (viz odpouštění sankcí členskými státy uložených za pravidelné neplacení poplatků). Takováto nedůslednost či shovívavost (většinou tedy vůči členskými státy) pak naprosto shazuje AU jako silného a respektovaného vůdce kontinentu.

3.2.7 Politická kredibilita

Všechny zmíněné slabé stránky analýzy jen přispívají ke skutečnosti, že je AU aktéry mezinárodního společenství vnímána jako organizace s velmi slabou kredibilitou. Její status není mezi politickými osobnostmi, odborníky ani představiteli mocných světových korporací tak silný, jak by se v případě celokontinentální unie očekávalo. To vše navzdory všem příležitostem, kterými kontinent oplývá, a které by mohly být vhodně použity k nárůstu významu Unie na mezinárodní scéně (Akonor, 2007).

Na druhou stranu nelze AU upřít řadu pozitivních změn dosažených nejen v oblasti bezpečnostní politiky, jimiž se od OAJ odlišuje, a které jsou všeobecně oceňovány. Lídři AU vyvíjejí snahy na navýšení geopolitického významu organizace. Jistou cestou může být například vzrůstající spolupráce s dnes již významným geopolitickým hráčem – Čínou. Nicméně status respektovaného kontinentálního hráče si AU může vydobýt nejvíce zejména díky svému působení v rámci vnitřních událostí.

3.3 Ohrožení

3.3.1 Ekonomické disparity a nekompatibilita mezi členskými státy

Velká míra nerovnosti mezi ekonomikami jednotlivých členských zemí AU je jednou ze zásadních překážek pro uspokojivou výkonnost AU. Fungování Unie je zatíženo slabými a nefunkčními ekonomikami (malých a ne tolik diverzifikovaných států). Jaké jsou příčiny těchto disparit mezi jednotlivými státy a jak je v budoucnu AU může zmírnit?

Mezinárodní obchod je jedním ze zásadních sektorů ekonomik. V mnohých afrických ekonomikách dochází ke zvyšování podílu obchodu v ekonomice – význam aktivního přeshraničního obchodování (zejména na regionální úrovni) je neoddiskutovatelný. Fungování těchto aktivit je zásadní pro vytvoření společného trhu zboží a služeb, jež je v hledáčku afrických lídrů jako jedna z velkých příležitostí. Efektivnímu obchodování ovšem stojí v cestě celá řada překážek, dochází tak k ovlivnění ekonomiky států respektive celé Unie.

Obchod je na africkém kontinentu často ztížen již od samého počátku. Uvádí se, že doba obdržení víz u afrických obchodníků, kteří cestují v rámci AU, je 6–8 týdnů, zatímco obchodníci např. z Evropy ve většině případů obdrží víza hned při příletu. Důvodem může být jistá závislost afrických zemí na příjmech generovaných z těchto celních bariér (Murithi, 2010).

Důležitým faktorem jsou dopravní nebo cestovní náklady, které bývají velmi vysoké. Tyto náklady pak bývají velkými determinanty zejména pro vnitrozemské státy, které omezuje navíc i faktor geografie (pouště, deštný les). Dopravní náklady se řadí mezi tzv. *Non-tariff barriers* a jsou africkými lidry označeny za limitující prvek ekonomického růstu států. Mezi tyto proměnné náklady patří taktéž cena paliva, která bývá několikrát vyšší než je cena v Evropě, dále jsou to úplatky a administrativní náklady, které se region od regionu liší.

Dalšími náklady, které jsou v závislosti na koridoru různé, je cena dopravních prostředků nebo provozní náklady, které výrazně ovlivňuje kvalita a dostupnost infrastruktury. Faktory, které přispívají ke zvyšování těchto nákladů jsou míra korupce či úplatkářství, vysoké cla a taxy, nutnost mít povolení a licence.

Náklady na cestování jsou pro Afričany další položkou, která je znevýhodňuje. Ve srovnání s neafrickými zeměmi (např. Asijskými) je cena těchto nákladů i dvakrát vyšší. Příkladem, který zmiňuje Oneya (2007), je cena nalodění z Japonska do přístavu Abidjan (Pobřeží Slonoviny), která je 1500 USD, zatímco nalodění do toho samého

přístavu z etiopské Addis Abeby stojí 5000 USD. Příčinou těchto vysokých cestovních nákladů bývají mimo jiné ilegální obchodní aktivity.

Za vysokými náklady často stojí nekoordinace obchodních podmínek mezi RECs. Vytvoření těchto ekonomických integračních bloků je významným a dobře zdokumentovaným znakem ekonomické integrace v Africe. Na africkém kontinentu se nachází 17 regionálních obchodních uskupení, osm z nich je oficiálně uznáno AU (UNCTAD, 2013). Ačkoliv jejich vytvořením mělo dojít k podpoře a usnadnění obchodu v rámci kontinentu, realitou je nekooperace těchto jednotlivých ekonomických skupin, dochází k omezení, která neprospívají obchodování v rámci kontinentu případně obchodování mimo něj.

Tyto skupiny jsou navíc čím dál aktivnější v neekonomické sféře bez ohledu na to, že byly vytvořeny na podporu ekonomické spolupráce zejména na regionální úrovni. Ze zprávy OSN vyplývá, že 39 % zemí vstoupilo do nějakého regionálního bloku z ekonomických důvodů, z politických důvodů (ochrana míru a bezpečnostní otázka) to bylo až 31 % (UNCTAD, 2011).

Otázkou zůstává, proč je takovýto trend běžnou praxí. Státy si hlídají své zájmy nebo zájmy ekonomického bloku, do kterého patří, výrazná protekcionalistická opatření svých trhů (cla, kartely, administrativní opatření..) často brání obchodu. Vlády dostatečně neinformují o této problematice, chybí instituce (například v rámci AU), která by snižovala všechny tyto náklady. AU nepodněcuje státy k aktivnějšímu přístupu, nepřijímá opatření, která by vnitrokontinentální obchod výrazně podporovala. Ekonomické struktury zemí jsou tak mnohdy navzájem si konkurující nežli spolupracující. AU se přes všechny své snahy a jistý pokrok stále nachází na poli světového obchodu v roli marginalizovaného hráče. AU zatím nevyužila jistému potenciálu, jakým může být její obrovský trh, k navýšení objemu mezinárodního obchodu.

3.3.2 Nedostatek integrity postojů členských států v rámci AU

Základy AU stojí na společné ideji panafricanismu, na kterou se zakladatelé OAJ odvolávali a která započala cestu k pozdější integraci. Někteří autoři však pochybují o existenci něčeho takového jako kulturní a duchovní spřízněnosti všech obyvatel Afriky. Nejedná se pouze o světově rozšířený fenomén, který je opěvován zejména v afrických kulturních dílech?

S jistotou lze konstatovat, že existuje vztah mezi touto myšlenkou a vytvořením první africké celokontinentální organizace. Zda má ovšem tento myšlenkový proud (hnutí)

reálné základy, na který lze vytvořit něco tak velkého jako celokontinentální organizaci, může být diskutabilní, zejména ve světle neúspěchů OAJ a ne příliš přesvědčivých výsledků AU. Jisté ale je, že africká celokontinentální integrace není zcela realitou.

Je zajímavé sledovat vztahy na dvou úrovních – vztah mezi jednotlivými členy Unie a vztah členských států k samotné AU. Výraznou překážkou a ohrožením v budoucím vývoji Unie je nejednotnost jejích členů, absence sdílených politických vizí, hodnot afrických lídrů a chybějící důvěra, to vše podkopává stabilitu partnerství, které by mělo být základem každé silné organizace. Jak píše Oneya (2007), jde o důležitou lekci, ve které by se AU měla učit od svého vzoru z evropského kontinentu. Tato nejednotnost se často projevuje odlišnými rozvojovými strategiemi a plány, odlišným přístupem k regionalismu či absencí jakýkoliv kompromisů. Tento fenomén se projevuje rovněž na úrovni RECs.

Kořeny této nedostatečné kooperace lze najít v kolonialismu, kdy jeho odkaz (frankofonní versus anglofonní země) v jisté míře brání totální integraci kontinentu a s tím spojeným výhodám (např. v obchodu). Nejednotný postoj afrických vlád se pak v praxi odráží v obtížné implementaci přijatých dohod.

AU je svrchovanou institucí a měla by pojmát určitý respekt. Jak již bylo řečeno, v tomto ohledu AU selhává podobně jako její předchůdce, jistých úspěchů dosáhla snad jen v otázce mírových misí a zajištění bezpečnostních podmínek. Od roku 1963 vstoupilo v platnost jen 25 ze 42 iniciativ, ani to však neznamenal, že všechny byly poté skutečně realizovány. Je faktem, že činnost vlád není často v souladu s rozhodnutími AU. Tyto skutečnosti napovídají o jistém neseriózním přístupu lídrů afrických vlád vůči AU, kdy vsází na svou beztrestnost. AU však nedisponuje mechanismy (případně k jejich ratifikaci a implementaci dochází velice zdlouhavě), které by donutily státy dodržovat dohody, platit členské příspěvky nebo sankce uložené Unií (Ncube, Akena, 2012).

AU nemá potřebné nástroje k prosazování svých zájmů ani na mezinárodním poli. Tento slabý postoj do jisté míry znevýhodňuje členské státy Unie, které pak vidí tuto slabost jako důvod k určité benevolenci ohledně rozhodnutí AU.

3.3.3 Konflikty mezi státy

Africké státy procházely konflikty od získání své nezávislosti od konce 50. let 20. století pravidelně. Díky ničujícím dopadům na celkový vývoj jednotlivých států či regionů a potažmo i celé AU, nejde nezařadit tento jev za zásadní hrozbu pro další vývoj Unie. Státy AU nedosáhnou vyšší životní úrovně, pokud budou s pravidelnou jistotou ničeny konflikty. V případě Afriky lze hovořit o výskytu obou základních typů konfliktů –

mezinárodních, kdy je zapojeno dva a více národů a do konfliktu se vloží dva a více států, nebo vnitřních, kdy jsou zpravidla v konfliktu vláda a ozbrojená skupina(y). Jeng (2012) zmiňuje ještě třetí typ vyskytující se na kontinentu, a to mezinárodně interní ozbrojený konflikt, jenž dosahuje různého stupně násilí a do kterých řadí občanské války (DRK, Angola, Sierra Leone).

Nejčastější příčinou vzniku konfliktů během 20. století byly etnicko-politické důvody, a to díky multietnické charakteristice většiny států AU. Dochází k diskriminaci minorit, separatistickým tendencím, které opět mohou vyústit v jiný konflikt. Dalšími příčinami vzniku konfliktů jsou vesměs boje o území kvůli přírodnímu bohatství (voda) nebo zásobám nerostných surovin. Častým jevem je rovněž boj o hranice, které byly koloniálními mocnostmi nadiktovány bez ohledu na etnické a jiné skutečnosti. Za další důvody byly identifikovány špatné řízení státu, všudepřítomná korupce a přetrvávající chudoba (Johnson, 2010).

Co se týká konkrétních následků konfliktů a tedy důvodu jejich zařazení mezi zásadní ohrožující faktor, jedná se o ztráty na životech, problém rekonstrukce (infrastruktury a veřejné správy), uprchlíci a IDPs a rostoucí nezaměstnanost. Obnova chodu státu společně s rekonstrukcí materiálních a finančních škod patří k nejdůležitějším krokům procesu opětovného nastartování ekonomického růstu a zároveň jde o prevenci vzniku dalšího potencionální konfliktní situace. Škody bývají obrovské nemluvě o ztrátách na životech a narušení rodinných a dalších vazeb. Tyto skutečnosti zásadním způsobem narušují růst a rozvoj regionu. Ztráty na životech a počty zraněných se negativně odrážejí na rozvoji lidského kapitálu, který opět funguje jako hnací síla růstu.

AU pouze nečinně nepřihlíží a vyvíjí snahy na omezení možných faktorů vedoucích konfliktům. Příkladem je pořádání konferencí na toto téma, jejichž výsledkem je vznik nových orgánů (*Continental Early Warning System*). Nicméně pouhé konání takovýchto akcí a vytváření příslušných oddělení, stejně jako adopce dokumentů bez řádné a kontrolované implementace je naprosto nedostačující, což nás opět přivádí k problematice efektivního managementu AU. Je třeba podpora legislativy, spravedlivé rozdělení zdrojů, zajištění sociální spravedlnosti s ochranou lidských práv, zdůraznit potřeby mládeže tzn. jejich vzdělání a uplatnění a mnoho dalších dílčích úkolů (Jeng, 2012).

3.3.4 Vysoký podíl věkové kategorie 15 – 24 let na celkové populaci

Jednou z typických charakteristik rozvojových zemí je vysoká míra porodnosti a velký podíl mladé populace (15–24 let), která se pohybuje v průměru kolem 20 % a celkově představuje 200 mil osob. Další významnou skupinou, která v mnohých regionech převyšuje skupinu 15–24, jsou slupina pod 15 let (až kolem 40 %). Průměrný věk SSA je 19 let (Ominde, Ejiogu, 2008). Celkový náhled na věkovou strukturu na africkém kontinentu ukazuje mapa 1. Důvodem tohoto dlouhodobého trendu je působení více faktorů, jsou jimi úcta k tradicím, nedostatečná zdravotní péče spojená s vysokou kojeneckou úmrtností, absence vzdělání a malá informovanost žen, nedostatečný sociální systém, chybějící politické populační plánování, chudoba.

Podle prognóz založených na dosavadním vývoji se předpokládá, že porodnost v afrických zemích bude i nadále stoupat, většinou však ne takovým tempem. Úroveň fertility je spojená s dosažením určité změny ve výše zmiňovaných faktorech. Země, ve kterých je míra fertility nejvyšší a zásadní změna v tomto trendu není očekávána, jsou Niger (7,6), Čad (7,0), Somálsko (6,8), nebo DRK (6,3). Na opačném konci žebříčku se nachází Mauricius (1,4), JAR, Kapverdy, Seychely (shodně 2,4) (AfDB, 2012).

Je skutečností, že vysoký podíl mladé populace na obyvatelstvu (Afrika má tento podíl ze všech světových regionů zdaleka nejvyšší) představuje značnou hrozbu, zvláště pak při současné ekonomické a politické situaci států Unie.

U této věkové skupiny lze pozorovat větší náchylnost k radikalizaci, která ve státech AU není vzácným jevem (např. Boko Haram v Nigérii). K této radikalizaci přispívá mnoho faktorů. Patří mezi ně vysoká míra nezaměstnanosti, kdy tato míra je daleko vyšší u mladé populace (až 30 %), než je tomu u zbytku společnosti (až na výjimky je průměrná míra nezaměstnanosti v zemích AU je 6 %) (AfDB, 2012). Dalšími faktory vedoucími k radikalizaci jsou nedostatek příležitostí, pocit nejistoty, sociální vyloučení. Africkou realitou v současnosti jsou nepokoje a protesty. Ighobor (2013) uvádí, že celých 40 % osob, jež se účastnily v Senegalů protestů vzniklých v roce 2012, patřilo do kategorie 15–24 a důvodem jejich vyjádření protestu byla dlouhodobá nezaměstnanost.

Poslední uvedenou hrozbou, jsou důsledky nadměrné urbanizace⁶. Tento trend sledujeme především u mladé populace. Bydlení ve městě je pro tuto věkovou skupinu atraktivní, město skýtá větší pracovní a studijní možnosti. Dochází ke vzniku nelegálních a improvizovaných sídel tzv. slumů, nárůstu kriminality apod. (Severino, 2014). Vysoká míra porodnosti obecně znamená brzdu ekonomického růstu.

Dle četných studií však existuje korelace mezi velkým podílem mladých na celkové populaci a zvýšeným ekonomickým růstem v budoucnosti (Ominde, Ejiogu, 2008). Jinými slovy, za jistých podmínek může tato budoucí pracovní síla generovat větší ekonomický růst, což autorka hodnotí jako příležitost. Je ovšem nutné podpořit vznik takových politik a programů, které vytvoří vhodné podmínky, zvýší příležitosti a podpoří mladé rodiny.

Ashford (2007) zmiňuje několik konkrétních faktorů růstu. Mezi dva hlavní patří růst podílu ekonomicky aktivního obyvatelstva (EAO) a růst kvality institucí. Dalšími faktory, které ve své publikaci zmiňuje, jsou silný a vymahatelný právní mechanismus, stabilita vlády, omezení korupce a složité byrokracie, stabilní podnikatelské prostředí. Světová banka (WB) (2006) zdůrazňuje expanzi infrastruktury, lepší investiční klima, implementaci technologických inovací, budování institucionální kapacity.

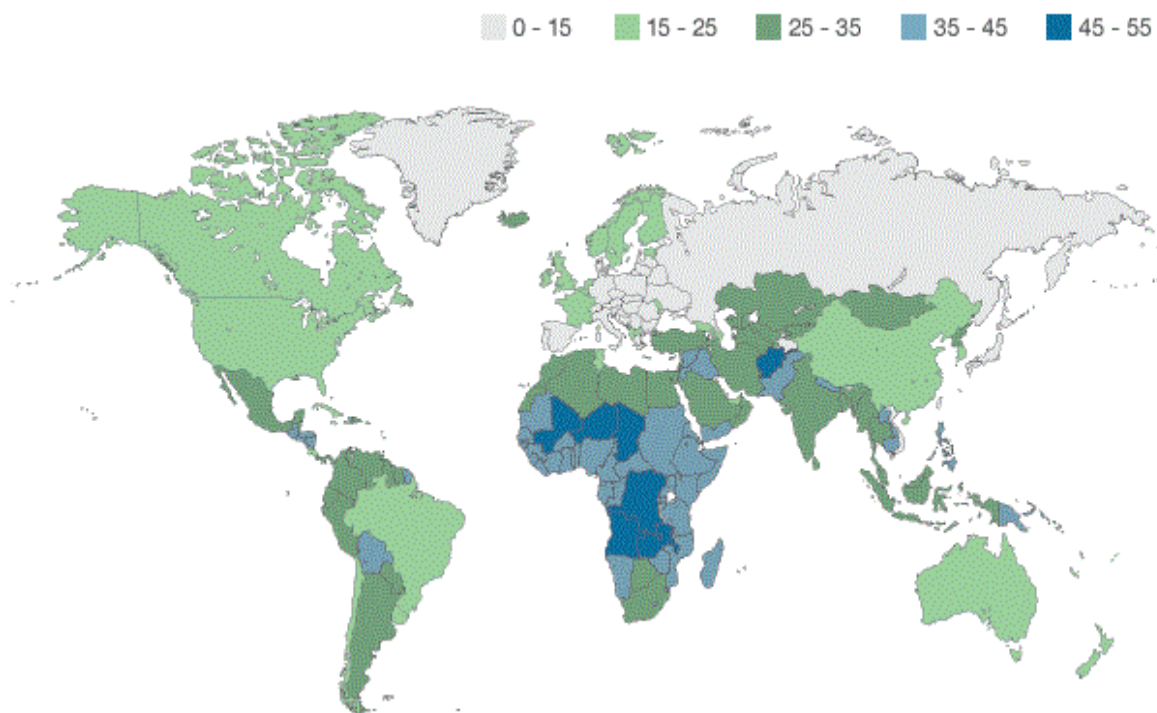
Příklady zemí, které dle již dosažených výsledků (ve snížení míry porodnosti a dosavadního růstu) mají velkou šanci zvýšit ekonomický růst, jsou Ghana nebo Namibie. Mezi jiné podmínky, které jsou zmíněny ve studii U.S. National Academy Science, patří lepší kvantitativní a kvalitativní úroveň vzdělávání, šíření programů rodičovského plánování a zákonné omezení vstupu do manželství před 18. rokem (Ashford, 2007).

Závěrem lze shrnout, že vysoký podíl populace 15–24 let lze považovat jak za příležitost pro socioekonomický rozvoj AU, tak za hrozbu⁷. Zásadní je implementace vhodných politik a příprava ekonomického a politického prostředí ve smyslu rostoucího pracovního trhu s dostatečnými možnostmi na uplatnění, fungujícího a spravedlivého sociálního systému a dalších opatření, které zde již byly načrtnuty.

⁶ Ashford (2007) společně s dalšími autory označuje urbanizaci za jeden z nejmocnějších motorů růstu nehledě na další charakteristiky.

⁷ Extrémní nárůst populace napříč celým kontinentem, který trval přes 50 let až do 90. let, zastihl africké země nepřipravené po všech směrech (historický, politický vývoj, ekonomická situace). Tyto dlouhodobě vysoké populační přírůstky se pak negativně odrazily, společně s působením mnoha dalších faktorů (byl jím například kolaps surových materiálů na začátku 80. let), na ekonomickém stavu a celkovém rozvoji zemí.

Mapa 1: Světová věková populační struktura s důrazem na Afriku (podíl skupiny 0–15 let na celkové populaci vyjádřen v %)

Zdroj: Population Reference Bureau, 2012 World Population Data Sheet, Dostupné z: http://www.prb.org/pdf12/2012-population-data-sheet_eng.pdf

V posledních letech již lídři jednotlivých vlád začali s realizací různých plánů, které by měly řešit problematiku dorůstající pracovní síly. Ghana vytvořila národní službu s edukačními programy pro mladé a vláda podporuje absolventy škol v hledání práce. Zambie upravila svou politiku, vytvořila fond, který stimuluje vytváření nových pracovních míst. Dopady podobných akcí jsou ovšem různé, odborníci upozorňují před přehnaným očekáváním.

3.4 Příležitosti

3.4.1 Vytvoření společného trhu

Jednou z největších výzev pro africký kontinent, která je někdy chápána i jako velká příležitost pro rozvoj Afriky, je vytvoření společného afrického trhu. AU disponuje velkým počtem států s obrovskou základnou činicí přes 1 mld. obyvatel (Oneya, 2007). Hlavy afrických vlád si tuto možnost uvědomují, již za doby existence OAJ došlo v roce 1991 k podepsání tzv. *Abuja Treaty*, mezinárodní smlouvy upravující ekonomickou integraci

na kontinentu. Plány byly odvážné, do roku 2028 měla být vytvořena společná africká centrální banka. Počítalo se i s postupným vytvořením a přechodem na jednu společnou měnu.

Africká unie má na toto téma střízlivější pohled. Vznik společného trhu, resp. Afrického hospodářského společenství (*EAC*), je považován za nejpropracovanější pokus o vytvoření ekonomické instituce zahrnující všechny členy AU. Lze vysledovat jistou inspiraci v jiných světových regionech, kde došlo k vytvoření regionálních trhů s převážně pozitivními výsledky (*Mercosur* v Latinské Americe, *ASEAN* v Asii) (*UNCTAD*, 2011).

Výhod takového takřka celokontinentálního trhu je nespočet. Dojde k odstranění nebo omezení obchodních bariér (cel, kvót), které mají většinou negativní ekonomické dopady, a v důsledku zvyšujícího se mezinárodního obchodu k celkově větší stabilitě a ekonomické prosperitě. Nastane větší svoboda pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu, faktory produkce jsou efektivněji alokovány, zvýší se produktivita, bezpečnost investic či možnost jejich čerpání. Benefitují zákazníci, jelikož je na trhu k dispozici více produktů za nižší cenu. Dochází k posílení sociálních a kulturních vazeb, spolupráci mezi jednotlivými trhy a sdílení inovací a technologií. Zvýší se konkurenceschopnost, sníží se náklady, udrží se pouze zdravé firmy. Jsou dojednány výhodnější podmínky obchodu, dochází k harmonizaci politik a standardů. Díky velkému počtu obyvatel Unie dojde k vyrovnání poptávky a nabídky, dá se očekávat snížení ekonomických rozdílů, jelikož z nárůstu obchodu profitují všichni (*Oppong*, 2011).

Tyto pozitivní výsledky ovlivňují i jiné sféry. K intenzivnímu obchodování bezesporu patří kvalitní infrastruktura, dochází k výstavbě nebo opravě pozemních a jiných komunikací. Společný trh prospěje i bezpečnostní situaci, neboť se dá předpokládat, že obchodující státy v zájmu dodržení dobrých vztahů spolu neválčí. Obchod rovněž limituje příčiny vzniku vnitrostátních konfliktů. Vytvořením fungujícího společného trhu dojde ke zvýšení kredibility AU i samotných států ve světě, což přiláká zahraniční investory. Tento fakt slibuje snížení nezaměstnanosti, zvýšení příjmů a snížení inflace. Přilákání nových investic lze považovat za snad nejvíce žádaný následek vytvoření společného afrického trhu. Podle předsedkyně AUC Dlamini Zumy je příliv investic pro budoucí vývoj kontinentu zásadní (*Ncube, Akena*, 2013).

Klíčová je však definice a právní vymezení pravidel takového trhu. Aby nastíněné výhody společného trhu byly realitou i v případě AU, je zásadní vytvořený společný trh zcela integrovat, jednomyslně (ve všech členských státech) přijmout stejnou politiku

a dodržovat dohodnuté regule a postupy. Důležité pro efektivní fungování je také správné politické řízení a případný vymahatelný mechanismus.

Zásadní je rovněž vymezení vztahů mezi jednotlivými RECs na jedné straně a jim svrchovanou entitou (AU) na straně druhé, zásadní by byla koordinace a vzájemné doplnění svých aktivit. Legální regulace na horizontální úrovni (mezi jednotlivými členy), bude jinak upravena než vertikální úroveň (vztah členský stát vs. regionální organizace) nebo úroveň vertikálně-horizontální (organizace vs. svrchovaný legislativní systém). Příkladem může být úprava vztahu mezi organizacemi MERCOSUR a OAS v Latinské Americe, kdy reforma mezinárodních a soukromých pravidel klíčových částí jejich agendy poskytla nadnárodní koordinaci principů jednotlivých organizací (Oppong, 2011).

Nedostatkem v případě vztahu AU a RECs je jeho poněkud skromný právní rámec v *Protocol on Relations*⁸. Ten harmonizuje a koordinuje politiky a aktivity RECs vůči AU, podporuje spolupráci na všech úrovních. Snad až nereálně vyznívá eventuální zahrnutí RECs pod AU, které dokument zmiňuje (Ndomo, 2009).

Závěrem lze dodat, že vytvoření fungujícího společného trhu je pro ekonomický růst afrických států zásadní, což uznávají také globální mocnosti. Například významným krokem a podporou od vlády Spojených států amerických, bylo v roce 2000 přijetí a následná implementace dokumentu *The African Growth and Opportunity Act (AGOA)*. Výsledkem bylo posílení obchodu v rámci i vně SSA, snížení obchodních bariér pro 33 zemí, čímž se obousměrný obchod v období 2004–2005 nazvýšil o 37 % a dosáhl celkové hodnoty 60 mld. USD. Dovoz ze SSA do USA vzrostl o 44 %, i když to bylo zejména díky dovozu ropy (Oneya, 2007).

3.4.2 Podpora demokracie a good governance (APRM)

Podle mnohých odborníků, i těch hodně kritických, lze AU pozitivně hodnotit v podpoře demokracie, tzv. good governance a lidských práv. V této oblasti byl od začátku 90. let učiněn značný pokrok, zemí s autokratickým či diktátorským řízením v Africe ubývá. Tohoto pokroku bylo dosaženo i díky *African Peer Review Mechanism (APRM)*,

⁸ Protocol on Relations between the African Union and the Regional Economic Communities, July 2007, online: <http://www.afrimap.org/english/images/treaty/AU-RECs-Protocol.pdf>
Tento protokol nahrazuje Protocol on Relations between the African Economic Community and the Regional Economic Communities, 25 February 1998

který byl přijat 23 africkými státy v roce 2002 (v roce 2006 šlo celkem o 25 států) (Busia, 2013).

Hlavním cílem této iniciativy je přijetí takových politik, standardů a postupů, jež povedou k politické stabilitě, většímu ekonomickému růstu, udržitelnému rozvoji a urychlí regionální a kontinentální ekonomickou integraci. Dle názoru některých odborníků, jde o nejvíce inovativní mechanismus AU, nástroj, který by mohl mít signifikantní dopad na regionální integraci a rozvoj (Kouassi, Jerome, 2006). Je to pozitivní krok vůči slepému a přehnanému respektu státní suverenity, tedy velmi kritizovanému principu OAJ.

APRM lze chápat jako nástroj, kterým bude moci AU skutečně jednat. Nicméně, tak jako v mnohých jiných záležitostech AU, je i tady velké „ale“. Slabou stránkou iniciativy je fakt, že přistoupení je dobrovolné a sama iniciativa je bez explicitně sjednaného systému trestů. I zde tedy není vymahatelnost zajištěná. Postupem času lze navíc pozorovat jistý příklon k ekonomickým záležitostem od těch politických (podpora lidských práv, demokracie atd.), které iniciativa přenechává více na AU. Kritici se domnívají, že je to jistý pokus o uklidnění těch afrických lídrů, kteří z důvodu ne zcela demokratických charakteristik svých vlád k APRM nepřistoupili.

Velkou příležitostí tohoto mechanismu je důraz na posilování role demokracie, jakožto nezbytné součásti zdravého vývoje společnosti a dosažení ekonomického růstu. Identifikuje konkrétní největší výzvy jednotlivých států, na které by měl být do budoucna upřen zrak. APRM využívá pomoci jak afrických tak zahraničních expertů, je výjimkou i ohledně financování, které je ze 73 % z domácích (afrických) zdrojů (Kouassi, Jerome, 2006). Pozitivní je rovněž důraz, jenž je kladen na spolupráci se všemi skupinami občanské společnosti (náboženské skupiny, média, ženy a mládež). Mezi největší jeho přínos patří jeho čistě africký původ. Pokud státy tuto iniciativu správně pochopí, její naplnění skrze dílčí pokroky slibuje šíření demokratických principů politickým systémem vlád členů AU. To pak může pozitivně ovlivnit další členské státy v jejich rozhodnutí se k iniciativě připojit.

3.4.3 Mobilizace domácích investičních zdrojů

Další autorkou identifikovanou příležitostí je sdružování nebo také mobilizace zdrojů, především těch domácích. Bavíme-li se o problematice investování, bezesporu další velkou příležitostí AU lze spatřovat v zahraničních investicích (*FDI*). Jedná se o významný tok investic různé povahy podněcující ekonomický růst. Snaha přilákat více zahraničních investorů patří mezi novější priority AU, její lídři si uvědomují pozitivita

tohoto druhu investic. FDI přináší finanční zdroje, know-how a zvyšují zaměstnanost (nejsou-li importováni i pracovníci). Jsou navíc impulsem pro další mezinárodní společnosti k příchodu na africký trh, jelikož rovněž fungují jako jakýsi důkaz o stabilní ekonomické a politické situaci státu či regionu (Kariuki, 2014).

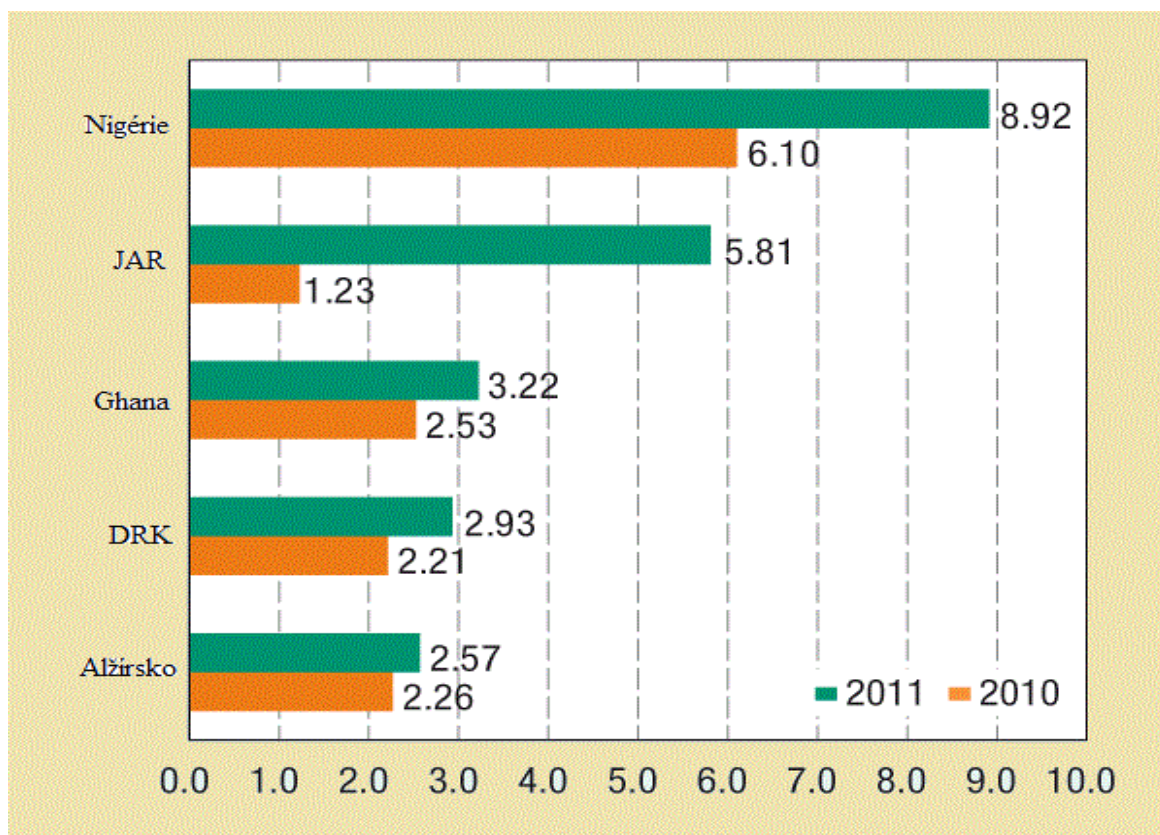
V posledních dekáдах se AU (stejně jako před ní OAJ) výrazně nedařilo přitáhnout pozornost zahraničních investorů, pokud se nejednalo o státy se značným nerostným bohatstvím (Nigérie, DRK, Zimbabwe) nebo státy oplývající velkým trhem, ve kterém byl jistý potenciál a vyšší úrovní rozvoje (JAR). Nicméně i tady lze podle Morisseta (2001) najít výjimky v podobě států jako jsou Namibie, Mali, Senegal či Mozambik, které ve velké míře nedisponovaly předchozími atributy a přesto jistý objem FDI v 90. letech dokázaly získat. Příčinou byla adopce atraktivních privatizačních programů a mezinárodních dohod o FDI, modernizace vybraných sektorů, liberalizace trhu.

Nicméně obecně jsou nejvyššími recipiency FDI Subsaharské Afriky Nigérie, JAR, Ghana, DRK, Pobřeží Slonoviny a Angola⁹ (obr. 2). Celkově vzrostl objem FDI v regionu SSA z hodnoty 29,5 mld. USD v roce 2010 na 36,9 mld. USD v následujícím roce (UNCTAD, 2012). V roce 2012 činily zahraniční investice přes 50 mld. USD mld. Tato navyšování byla způsobena postupným otevíráním ekonomik států mezinárodnímu trhu a realizováním ekonomických a politických reforem (Kariuki, 2014). Z výše uvedeného je patrné, jak významným jsou takovéto investice pro ekonomiky států AU, lze se domnívat, že v budoucnosti tomu nebude jinak

Autorka považuje za přínosné zde jako jednu z příležitostí v souvislosti se zahraničními investicemi zmínit roli Číny. Není tajemstvím, že tento asijský lídr posledních více než dvacet let aktivně využívá africký region ke svým investicím a tato spolupráce nabývá stále větších rozměrů. Čína funguje jako alternativní zdroj financí a obchodu k tradičním partnerům kontinentu. Nárůst těchto toků plynoucí do zemí AU je všehpřekající – v roce 1996 se jednalo o sumu 56 mil. USD, v roce 2007 tyto investice vzrostly na 4,46 mld. USD. Novější údaje z roku 2012 hovoří o hodnotě 20 mld. USD, přičemž z toho 14,7 mld. USD bylo investováno přímo.

⁹ V rámci celé Afriky jsou dlouhodobě nejvyššími příjemci FDI Egypt a Libye.

Obr. 2: Přehled pěti největších afrických příjemců toků FDI v letech 2010 a 2011 (v mld. USD)

Zdroj: upraveno a převzato z UNCTAD, World Investment Report 2012. Dostupné z: <http://unctad.org/en/Pages/PressRelease.aspx?OriginalVersionID=85>

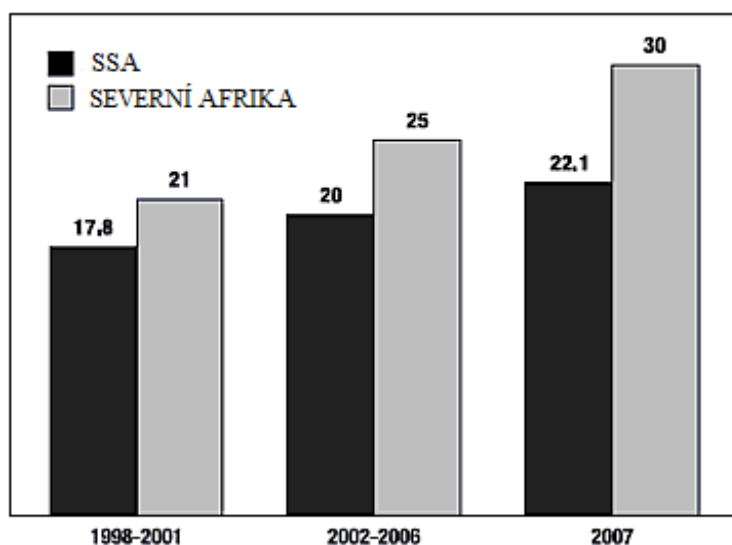
Co se týká sektorů a zemí, do kterých tato asijská země investuje, jedná se zejména o země bohaté na nerostné suroviny, tedy hlavně do sektorů těžby nebo infrastruktury. V roce 2009 mířily čínské investice nejčastěji do Nigérie (největší podíl 21,1 %), DRK (16,9 %), Alžírsko (11,1 %), Zambie (9,3 %). V budoucnosti se Čína chce více zaměřit na podporu soukromého sektoru a rozvoj malých a středních podniků (Fang, 2009).

Nicméně FDI nejsou všelékem, jedná se o zdroje velmi zranitelné a nestálé, jsou často jednostranně zaměřené (těžební sektor). Značná část je obratem vysílána zpět do zahraničí, aniž by ekonomice států AU nějak prospěly. K dalším ztrátám rovněž dochází nedostatečným využitím domácích zdrojů, africká ekonomika ztrácí ročně stovky mld. USD v domácích příjmech. Značné finanční prostředky jsou navíc zadržovány v neformálním sektoru. Takové prostředky nejsou často uloženy na účtech a nejsou ani vhodně investovány (ECA, 2012). Dle WB (2008) má SSA nejnižší míru úspor z rozvojových regionů. Podíl hrubých národních úspor na HDP činil v roce 2005 18 %, pro srovnání u regionu jižní Asie činil tento podíl 26 %, u regionu východní Asie a Tichomoří

dokonce 43 %. Hrubé národní úspory SSA klesly z 26,7 % na začátku 80. let na hodnotu 13 % zaznamenanou v roce 2006 (WB, 2008).

Tento trend přetrvával přes dvě dekády nicméně i v tomto ukazateli je vidět postupná změna (graf 1). Politiky AU se musí více soustředit na realizaci vhodných programů na využití domácích zdrojů a využití tohoto potenciálu. Mobilizace domácích zdrojů by mohla být příznivě ovlivněna i již zmíněným vytvořením společného trhu.

Graf 1: Nárůst domácích úspor na HDP (vyjádřeno v %)

Zdroj: převzato a upraveno z UNCTAD, 2012. Dostupné z: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf

Domácími zdroji se rozumí zejména úspory domácností, příjmy vlád (daně, cla) nebo tržby a profit firem. Správná investice takovýchto zdrojů má pak dle mnohých studií na ekonomiky státu potažmo jejich rozvoj silný pozitivní dopad (na rozdíl od zmiňované pomoci) (ECA, 2012). Některá paradigmatu zdůrazňují roli akumulace fyzického kapitálu jakožto determinantu růstu příjmů. Podle neoklasického modelu Solow-Swan má vyšší míra akumulace kapitálu na svědomí dlouhodobé zvyšování příjmů a krátkodobě velký ekonomický růst. Nicméně tyto modely uvádí také nutné podmínky, jejichž naplněním lze těchto výsledků dosáhnout. Patří mezi ně mimo jiné nezákonné finanční toky, korupčního jednání a snížení vysokých administrativních nákladů (UNCTAD, 2013).

Přitom zde existuje velký potenciál růstu v množství domácích zdrojů. Lídři AU však musí aplikovat konsistentní makroekonomickou politiku a good governance. Je nezbytné stanovit a dodržovat legislativu, stejně tak jako mít silný a soběstačný finanční sektor, transparentní daňový systém a nabídnout atraktivní podnikatelské prostředí. Problém

rovněž spočívá ve formě a fungování finančního systému a institucí. Vlády musí snížit administrativní náklady a zjednodušit systém pro obyvatele, aby taková záležitost, jakou je například založení bankovního účtu, nebyla možná pouze skrze velmi složitý proces. Zásadní je v tomto směru intervence vlád a AU.

I přes trvajících důraz na využívání externích zdrojů se situace začíná měnit. Vlády obrací svou pozornost na domácí zdroj investic do sektorů jako je infrastruktura. Příkladem je *The Pan-African Infrastructure Development Fund (PAIDF)*, který využívá zejména příjmy generované africkými společnostmi nebo veřejné fondy.

Příkladem dobré intervence vlády je reforma finančního sektoru v Beninu provedená v 90. letech. Vláda zavedla program venkovských spořicíh a úvěrových institucí, které sloužily především chudým. Byly implementovány správné finanční politiky, poskytovány dostupné a bezpečné programy spoření, došlo ke zvýšení domácích investic. Ekonomika rostla v období 1999–2004 ročním tempem 5 % v důsledku těchto zásahů (ECA, 2012). Další příležitostí je využití nových technologií. Vzhledem k faktu, že mobilní telefon vlastní 80 mil. Afričanů, možným řešením je tzv. bankovníctví přes mobilní telefony. Tento přístup se osvědčil např. již v Keni (WB, 2008).

3.4.4 Přírodní bohatství (nerostní suroviny a půda)

Boom v sektoru těžby nerostných surovin znamenal pro mnoho afrických států v uplynulých dvaceti až třiceti letech výrazný ekonomický růst. Přeměna přírodního bohatství a vysokých cen komodit na světových trzích ve strukturální změny a socioekonomický rozvoj však zůstává pro africké lídry stále velkou výzvou. Afrika je kontinentem oplývajícím přírodním bohatstvím a rovněž půda není jako možný zdroj růstu vůbec zanedbatelná. Kontinent disponuje 60 % neobhospodařené půdy, která by však mohla být zemědělsky využita.

Co se týká nerostných surovin, Afrika patří mezi největší producenty mnoha nerostů a kovů. Produkce platiny činí 72 % světové produkce, tantalu 71 %, diamantů 57 %, kobaltu 58 % a ropy 11 % – Africká produkce pokrývá až 83 % světové spotřeby rhodia, které se ve formě slitiny používá při výrobě průmyslových součástí (Custers, Matthysen, 2001).

Zásadním pro dobré využití této příležitosti je omezení vlivu všech překážek, které by tento proces mohly negativně ovlivnit. Jedná se o nastavení silných a vhodných politik, které nebudou zatíženy zkorumpovanými vládami, jež mohou přerůst až v predátorské režimy, případně vládu elit. Je třeba efektivní, reprezentativní, legitimní a transparentní

system. Tato opatření by měla sloužit rovněž jako prevence vzniku konfliktů, jež jsou častým jevem ve státech bohatých na nerostné suroviny. Někteří odborníci dokonce tvrdí, že se konflikty na africkém kontinentu v budoucnosti budou vést zejména kvůli nerostnému bohatství, přičemž se nejedná se pouze o nerostné suroviny, ale rovněž o zdroje vody a půdy (Sachs, Warner, 2001).

Dalšími nutnými opatřeními je reforma finančního sektoru, snížení vlivu zahraničních společností a realizace cílených reforem. Příjmy z těžby surovin nebo využívání půdy by měly směřovat do domácích investic a spotřeby, zvyšování úspor nebo akumulace zahraničních aktiv. Jednou z hlavních skupin příjemců by měly být lokální komunity. Velkým problémem, který je celosvětový a v případě afrického kontinentu velmi aktuální, je problematika ničení životního prostředí. Snad posledním zmíněným opatřením je tedy minimalizace environmentálních škod.

Vývoz nerostných surovin je hlavním odvětvím ekonomiky mnoha afrických států. Tento sektor profituje z vysokých cen komodit na světových trzích, největší podíl na exportu má vývoz ropy, v roce 2010 tento podíl činil 46,6 % (Custers, Matthysen, 2001). Navíc sektor těžby láká zahraniční investory. Přírodní zdroje mohou být důležitým nástrojem diverzifikace afrických ekonomik. Pozitivní příklady lze nalézt jak u Chile, tak u Malajsie. Obě tyto země využily svých zásob nerostného bohatství (mědi a ropy) v založení a finanční podpoře dalších sektorů. V Chile byl zahájen chov a vývoz lososů, v Malajsii využily těchto finančních prostředků ve velmi potenciálním sektoru výroby palmového oleje (Pezzini, 2013).

Za účelem identifikace přírodního bohatství jako jedné z příležitosti afrického kontinentu, autorka shrne benefity plynoucí z této skutečnosti. Země bohaté na nerostné bohatství zaznamenávají větší ekonomický růst, než ty bez nerostného bohatství. Dochází k většímu zapojení ekonomik afrických států (potažmo AU) do mezinárodního systému. Lze očekávat pozitivní důsledky spolupráce zejména s asijskými partnery (Čína). Patří mezi ně výstavba infrastruktury, snížení nezaměstnanosti, dosažení lepších výsledků v ostatních sektorech navazujících na těžbu.

Nicméně existuje tu možnost, že se z této příležitosti stane naopak ohrožení budoucího rozvoje států. Není náhodou, že státy nejbohatší na nerostné suroviny jsou nejčastějšími svědky krvavých konfliktů nebo tyto státy okupují pozice na samém konci žebříčku ekonomického růstu. Bezesporu je tato hranice velmi tenká a tak jak tomu je u jiných příležitostech, i zde záleží na mnoha faktorech, jak bude těchto charakteristik využito. V případě špatného naložení s přírodním bohatstvím, pak obecně hovoříme

o fenoménu prokletí přírodního bohatství či zdrojů. Tento jev je mnohými odborníky označován za jednu z hlavních příčin zaostalosti kontinentu (Sachs, Warner, 2001). Může být příčinou ekonomické stagnace, politických problémů (např. korupce, nedemokratické režimy), vzniku válek či jiných konfliktů. Mezi další možné důsledky patří zvětšování příjmové nerovnosti, snížení produkce tradičních odvětví, nízká diverzifikace ekonomiky.

4 DOPADY NA SOCIOEKONOMICKÝ ROZVOJ

4.1 Vybrané programy a projekty

Závěrečná kapitola práce je věnována konkrétní činnosti Unie a jejím rozvojovým iniciativám. Je uvedeno několik projektů, které svou realizací zanechaly různě velký vliv na socioekonomický rozvoj obyvatel. Tyto iniciativy jsou zaměřeny na různé sektory, výběr byl založen na dostupnosti a relevantnosti zdrojů. Autorka hodnotí rovněž samotnou realizaci projektů, její průběh a postup. Tyto aktivity Unie mají za cíl bojovat se slabými stránkami Unie, které ohrožují její efektivní chod a co nejvíce omezit případná ohrožující faktory. To vše v zájmu dosažení socioekonomického rozvoje států AU.

V mnoha případech byly k jednotlivým projektům nebo programům dostupné rozsáhlé dokumenty. Obsahem byly obecné informace ohledně současného stavu a problematiky, plánů či vizí afrických lídrů. Problematické však mnohdy bylo dohledání části nejvíce relevantní pro tuto kapitolu, tedy dosažených výsledků. Zdaleka ne všechny dokumenty měly vypovídající hodnotu o skutečných dopadech těchto aktivit.

4.1.1 Program rozvoje infrastruktury Afriky (PIDA)

Je všeobecně známým faktem, že jednou z hlavních příčin africké zaostalosti je chybějící nebo nedostatečná infrastruktura. Právě tomuto sektoru se hlavy AU rozhodly věnovat v rámci programu PIDA (*Program Infrastructure Development for Africa*), který vznikl v červenci 2010. Deficit infrastruktury (nejedná se pouze o oblast dopravy) podkopává podle zprávy OSN ekonomický růst Afriky v hodnotě 2% ročně (AU, 2013).

Stávající dopravní síť zejména stav současných komunikací, městských sídel či přístavů, je odkazem koloniální doby, ve které hrála prim zejména těžba a její politická kontrola. To byl hlavní důvod budování infrastruktury. K obnově nebo výstavbě v rozsáhlejších, lze říci i celokontinentálním měřítku, však zatím nedošlo. Přístup africké populace k pozemním komunikacím činí 34 % oproti 50 % dosažených v ostatních rozvojových regionech. Rozdíl v dostupnosti elektrické energie je více jak dvojnásobný (30 % versus 70–90 %) a u internetového pokrytí je tato propast ještě větší (6 % versus 40 %). Přitom je infrastruktura identifikována za klíčový sektor v zájmu dosažení ekonomického růstu a snížení chudoby v Africe (AU, AfDB, 2011).

Tento mnohdy zoufalý stav infrastruktury významně negativně ovlivňuje proces regionální integrace a možnost zapojení do globální ekonomiky, obchod a chod společnosti

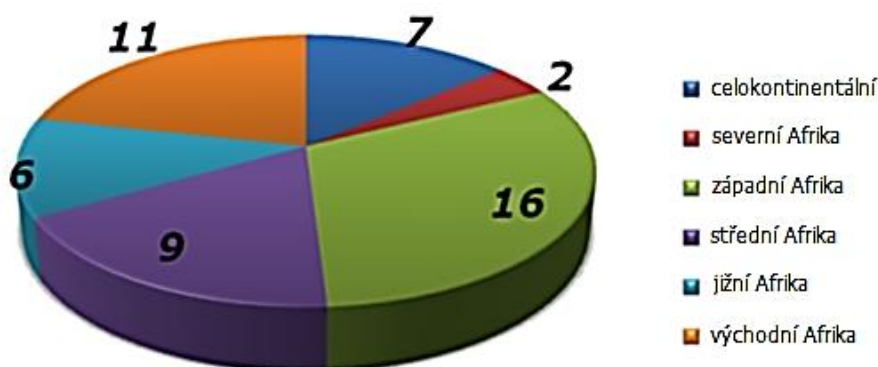
jako takové. Státy nemohou profitovat z procesu globalizace. Nežádoucí následky dopadají na produkci a ekonomickou výkonnost, dochází k navýšení cestovních nákladů. Tyto problémy snižují schopnost států konkurovat na světových trzích, omezují součinnost sektorů a koneckonců limitují kapacitu vlád implementovat ekonomické a sociální politiky (AfDB, 2013).

Je faktem, že si lídři afrických vlád tuto skutečnost uvědomují. Jedná se o celokontinentální problém, nutné je celokontinentální řešení. Proto je pro dosažení pokroku a hmatatelných výsledků zásadní vytvoření a pozdější realizace projektů pod jednotným a koordinovaným vedením. Takovým příkladem může být – a zdá se, že je – program PIDA. Požadavky na dílčí sektory infrastruktury tedy dopravu, energii, vodní hospodářství a telekomunikaci (ITC), se neustále zvyšují, v budoucnosti se očekává pokračování tohoto trendu. Poptávka u vodního sektoru se má do roku 2040 dokonce až zdvojnásobit. Důvodem je navyšující se počet obyvatel AU, stejně tak jako větší potřeba výkonnosti ekonomik jejích členských států. Tuto rostoucí potřebu lze pozorovat na regionální i národní úrovni (UN, AUC, 2012).

PIDA je multisektorový program, jde o společnou iniciativu AUC, agentury AU (*the New Partnership for Africa's Development Planning and Coordination Agency, NPCA*) a AfDB. Zabývá se oblastí dopravy, energetiky, vodního hospodářství a sektorem telekomunikací. Tyto sektory byly v letech 2011–2030 identifikovány pro AU za klíčové. Plánuje se, že program bude v tomto období stát kolem neuvěřitelných 360 mld. USD (UN, AUC, 2012). Tato částka je daleko za možnostmi jednotlivých vlád nebo Unie samotné. Je počítáno s významnými finančními injekcemi od externích partnerů – EU, Islámské rozvojové banky (*Islamic Development Bank, IDB*) a Afrického vodního fondu (*African Fund for Water*).

Grafy 2 a 3 ukazují celkový počet projektů rozdělených podle regionů a sektorů. Z celkového počtu 51 projektů jich je zhruba polovina realizována v regionu západní Afriky a to z důvodu většího množství států ve srovnání s ostatními regiony.

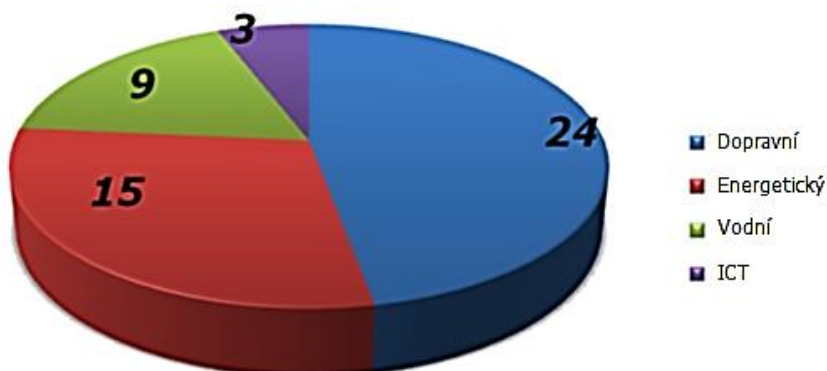
Graf 2: Rozdělení a počet projektů PIDA podle regionů v Africe

Zdroj: převzato a upraveno z *PIDA Study Synthesis, 2011*. Dostupné z:

<http://nepadbusinessfoundation.org/download/ProgrammeForInfrastructureDevelopmentInAfricaSynthesisPublication.pdf>

Graf 3: Rozdělení a počet projektů PIDA podle sektorů

Zdroj: převzato a upraveno z *PIDA Study Synthesis, 2011*. Dostupné z:

<http://nepadbusinessfoundation.org/download/ProgrammeForInfrastructureDevelopmentInAfricaSynthesisPublication.pdf>

Samotné řízení probíhá rovněž na regionálních úrovních prostřednictvím RECs a v zájmu dosažení kýžených výsledků spolupracují jednotlivé státy Unie i mezi sebou navzájem. Rozpočet je odhadován na 7,8 mil €. Projekt je financován rovněž díky podpoře Cílem této iniciativy je usnadnit kontinentální integraci skrze lepší infrastrukturu, což podpoří socioekonomický rozvoj. To znamená vybudovat společný trh zboží a služeb a umožnit přístup do jedné kontinentální infrastrukturální sítě a společným službám. PIDA byl rovněž vytvořen, aby podpořil implementaci dohody adoptované v roce 1991 v Abuji (*Abuja Treaty*) (AU, AfDB, 2011).

Konkrétními výstupy programu je snížení nákladů na energii (úspora elektrické energie) a dopravu, zvýšení vodní a potravinové bezpečnosti, zajištění integrace do globálního systému, posílení obchodu v rámci kontinentu a v neposlední řadě vytvoření pracovních míst a zvýšení životní úrovně obyvatel AU. Tyto cíle jsou obsahem právě *Abuja Treaty*. Objem dopravy se má zvýšit 6–8 krát, u vnitrozemských zemí je to dokonce 14 krát (AU, 2013).

Stejně jako ostatní projekty a programy, i PIDA se potýká s celou řadou výzev. Tou zásadní je bezesporu otázka financování. Skutečnost, v jakém stavu se infrastruktura nachází a jak moc zásadní pro rozvoj států AU je, demonstruje výše nákladů, které již byly a v blízké budoucnosti ještě plánují být vynaloženy. Konkrétní údaje jsou obsaženy v tabulce 3. Nutno dodat, že uvedené náklady se týkají pouze regionu SSA. Potřebná konečná suma pro celý kontinent bude tedy ještě vyšší. Krokem nutným a velmi prozíravým je větší využití domácích zdrojů, kdy se lídři Unie nebudou spoléhat pouze na externí donory. Jaké takové zdroje jsou k dispozici a jak s nimi afričtí lídři naloží, je věc další. Autoři rovněž zdůrazňují vymezení role jednotlivých vlád v projektu. Důležitým faktorem, který je třeba dále vzít v úvahu, jsou možné konflikty, jež by chod projektu významně ohrozily. Zásadní jsou tedy preventivní opatření a vytvoření vhodného prostředí a podmínek pro zapojení soukromého sektoru (AfDB, 2013).

Tab 2: Region subsaharské Afriky: náklady v sektoru infrastruktury v období 2006–2015 (v mld. USD za rok)

	Náklady	Provoz a údržba	Celkové výdaje
ICT	7,0	2,0	9,0
Zavlažování	2,7	0,6	3,3
Energie	26,7	14,1	40,8
Doprava	8,8	9,4	18,2
Vodní hospodářství a sanitace	14,9	7,0	21,9
Celkem	60,4	33,0	93,3

Zdroj: převzato a upraveno z ECA, 2012. Dostupné z <http://regionalcommissions.org/ecasurv2012.pdf>

Stimulace konkurenceschopnosti afrických ekonomik má probíhat zejména prostřednictvím jejich větší efektivity. Na dvě desítky průzkumů odhalují, že chabou harmonizací slabých a mnohdy bezmocných politik dochází k obrovskému plýtvání

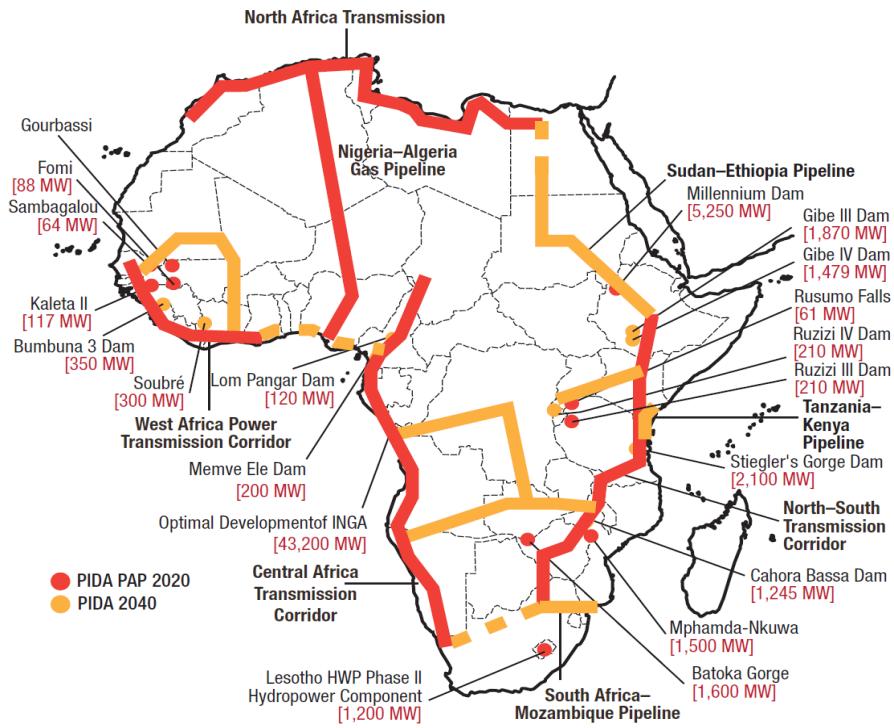
finančních prostředků. Tato neefektivnost stojí AU miliony amerických dolarů, které jsou potřebné v jiných sektorech, jakým je například právě infrastruktura (Edjang, 2003).

Níže v textu jsou k dispozici mapy (mapa 2–5) ukazující realizaci dílčích prioritních projektů, s jejichž pomocí lze hodnotit celkové dopady programu. Energetický sektor (mapa 2) se zaměřuje na hydroenergetické projekty, kdy zvyšující se poptávku po dostupných energiích má zajistit stavba regionálních plynovodů a vodních elektráren. Realizace jednotlivých projektů je v současné době v různém stádiu. Z celkového počtu 15 dílčích projektů tohoto sektoru, se dva nachází ve finální fázi označené S4 (stavba přehrady *Great Millenium Renaissance Dam* v Etiopii a ropovodu na území Ugandy a Keni). Pět projektů je ve fázi S3 (propagace za účelem zisku financí a počáteční konstrukce), sedm projektů se nachází ve fázi hodnocení realizace a rozpoznání potřeb (S2). V počáteční fázi S1, tedy návrh konceptu projektu, se nachází projekt jediný (AU, 2013).

Projekty z oblasti dopravy jsou na tom s realizací dále, jedenáct se jich v současnosti nachází na rozhraní fází S3/S4. Například projekt realizovaný v Pobřeží Slonoviny je před celkovou realizací, jiné dva projekty jsou ve fázi S2 a šest projektů z tohoto sektoru jsou v počáteční fázi. V sektoru vodního hospodářství se nachází devět projektů, z nichž pouze jeden je v počáteční fázi. V posledním sektoru (ITC) jsou projekty pouze tři, dva jsou ve fázi S3, jeden ve fázi S2. Každý dílčí projekt má různě velké rozpočty a jiné realizátory.

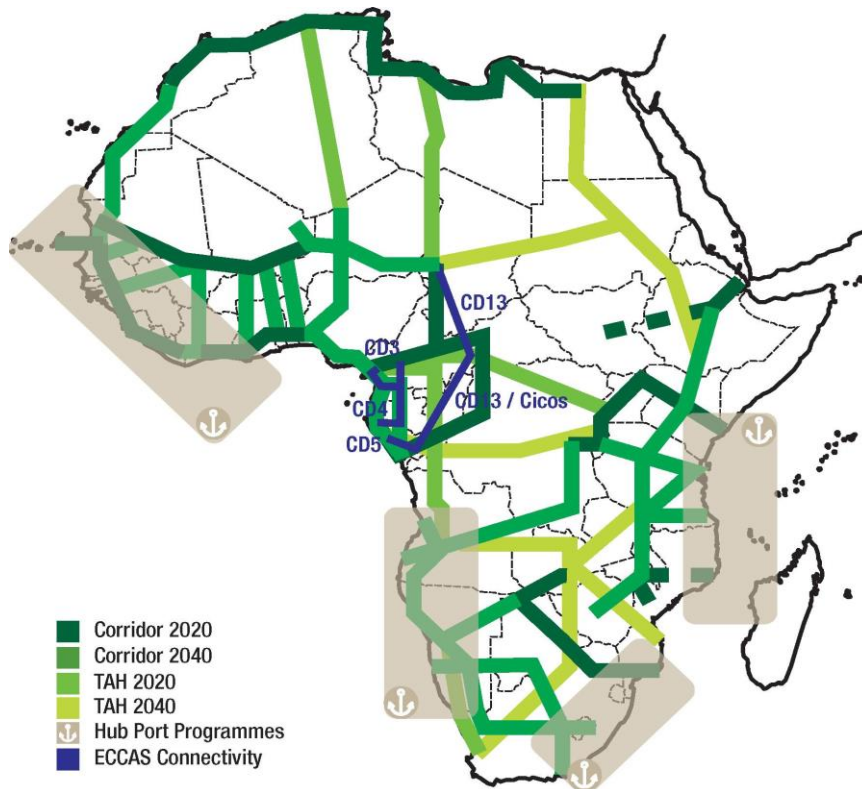
Lze předpokládat, že projekt PIDA svou činností aktivně ovlivňuje prostředí a obyvatele. Byl dokázán pozitivní vztah mezi investicemi do budování infrastruktury a ekonomickým růstem (ECA, 2012). Největší dopad byl zaznamenán v oblasti ITC, dále v oblasti dopravy a v energetickém sektoru. Příkladem pokroku je produkce elektrické energie, jako tomu je v případě přehrady Kaleta, která produkuje elektrickou energii pro členské země *Gambia River Basin Organization*, jimiž jsou Guinea a Guinea-Bissau. Přehrada Noubiel je zdrojem vody pro Burkinu Faso a Ghanu, ze soutěsky Batok budou zase těžit obyvatelé Zimbabwe a Zambie (AU, 2013).

Mapa 2: Plán programu PIDA v sektoru energetiky

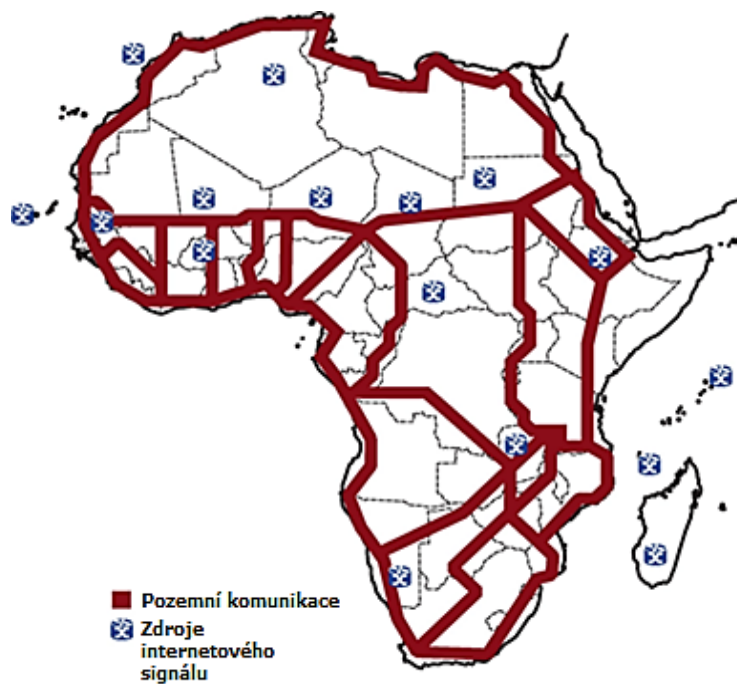

Pozn.: PAP (Prioritní akční plán programu) uskutečněný do roku 2020

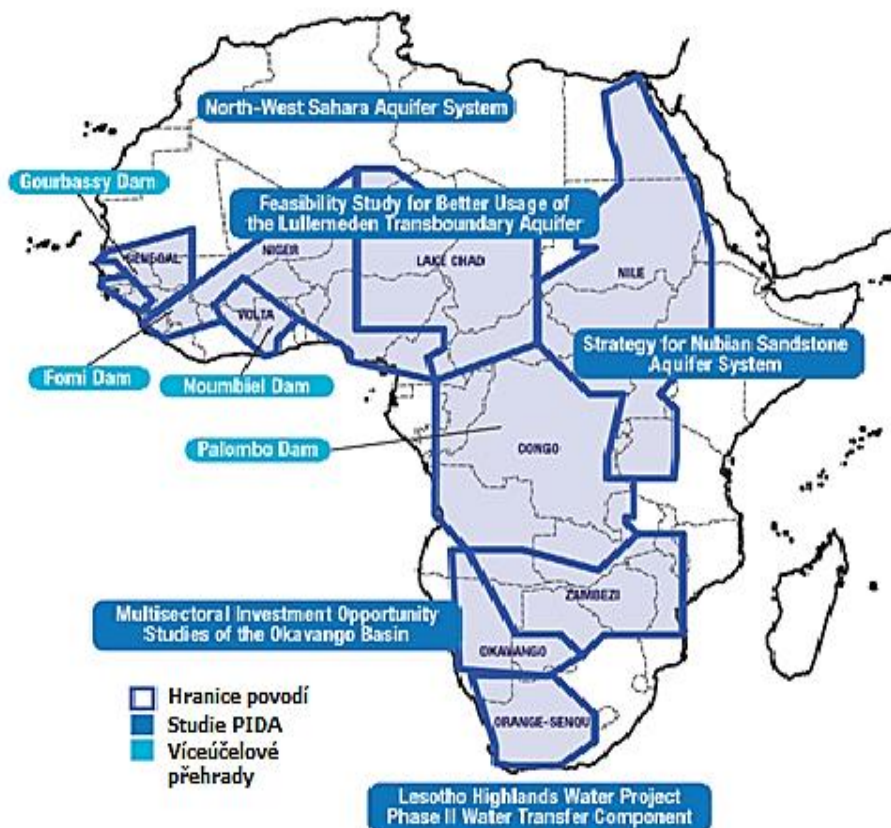
Mapa 3: Plán programu PIDA v sektoru dopravy

Mapa 4: Plán programu PIDA v sektoru ICT

Mapa 5: Plán programu PIDA v sektoru vodního hospodářství

Zdroj obr.(2–5): AFRICAN UNION Commission Report, 2012. Dostupné z: http://www.evb.ch/cm_data/130412AfDB-Studie_def.pdf

Příkladem pokroku v sektoru ICT je realizace programu *Africa Coast to Europe (ACE)*, jež započal v roce 2012 a má vybudováním 12 000 km dlouhé kabeláže z optického vlákna propojit třináct afrických pobřežních a dvě vnitrozemské země s Francií a Sao Tomé & Príncipe. ACE podstatně zpřístupnil internet pro obyvatele zahrnutých zemí, snížil tak ceny za poskytování této služby. V některých afrických zemích jsou náklady spojené s používáním telefonu nebo internetu až 20 krát dražší v porovnání s Evropou (AU, AfDB, 2011). Tento projekt lze v rozvoji sektoru ICT na kontinentu hodnotit jako milník. Všechny tyto a další projekty jsou multinárodní, zajistí udržitelné energetické služby a tím by měl být podpořen socioekonomický růst.

4.1.2 Africký institut pro remitence

African Institute for Remittances (AIR) je společnou iniciativou AUC a Evropské Komise (EC), AfDB a Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). Dokumenty o vytvoření tohoto institutu byly podepsány již v prosinci roku 2009. Projekt vznikl v červnu 2010, a to i díky grantu v hodnotě 1,6 mil €, který poskytla Komise Evropské Unie společně se Světovou Bankou respektive Globálním svěřeneckým fondem WB (*Bank-Executed Trust Fund, BETF*).

Touto problematikou se zabývalo mnoho subjektů (mezinárodní i národní organizace, multilaterální a bilaterální donoři) po mnoho let. Žádná ze snah ovšem nebyla soustředěná do jednoho projektu, více méně se tedy nedostavily ani výsledky. V lednu 2012 byla na 18. Summitu hlav afrických států a vlád oficiálně představena zpráva AUC o založení AIR, v červenci téhož roku byl vznik AIR potvrzen. Založení tohoto programu bylo první integrovanou snahou o zaměření se na problematiku financí, konkrétně remitence. Postupem času dochází k institucionálním zajištěním a zapojení soukromého sektoru.

Remitence tvoří významný podíl finančních toků směřující do zemí AU. Tyto objemy se navíc neustále navyšují. Podle oficiální zprávy AIR z roku 2012 „přiteklo“ v roce 2010 na africký kontinent 40 mld. USD, v roce 2012 se tato částka vyšplhala na 60 mld. USD, což je to čtyřnásobek hodnoty z roku 1990. Obecně jsou remitence

v Subsaharské Africe významným zdrojem zahraničního kapitálu, v průměru tvoří okolo 2,6 % HDP¹⁰. V mnoha případech převyšují objem FDI a ODA (WB, 2012)

Hlavním záměrem tohoto projektu bylo vytvoření instituce v rámci AU, která se touto problematikou bude dlouhodobě zabývat. Konkrétně se jednalo o nastavení a realizaci hlavních cílů – usnadnění a podpora toků finančních prostředků do Afriky nebo uvnitř kontinentu, redukce transakčních nákladů, zlepšení politik, strategií a metodologie, větší transparentnost těchto toků a informovanost (ohledně poplatků, zprostředkovatele). Výsledkem měla být maximalizace dopadů remitencí na ekonomický rozvoj členských států AU, která by společně s dalšími faktory přispěla k jejich větší konkurenceschopnosti na světovém trhu.

Podle oficiálních zdrojů z programu benefítují jak příjemci remitencí (rodiny, komunity), tak i africká diaspora. Pod záštitou této instituce je obyvatelům poskytována technická pomoc a možnost účastnit se školení a programů na zvýšení kapacity. Je zlepšen přístup k těmto službám, dochází k řízení výzkumu a šíření informací. V posledních letech došlo ke zvýšení konkurenceschopnosti afrických zemí na světových trzích. Tento pokrok lze přisuzovat finanční politice AU a jejím iniciativám, jakou je například AIR (African Bussiness, 2013).

4.1.3 NEPAD

NEPAD (*New Partnership for Africa's Development*) je hospodářský program rozvoje afrického světadílu. Jedná se o vizi a strategii africké obnovy. Je založen na filozofii, že sociální, ekonomické a politické výzvy kontinentu mohou být naplněny skrze kontinentální iniciativy, které budou podpořeny zahraniční pomocí.

Prvotním popudem k vytvoření této iniciativy bylo uvědomění si, že je Afrika stále závislá na rozvojových programech vytvořených neafrickými subjekty a svůj vlastní plán nemá. Došlo k vytvoření prvotního programu *New African Initiative (NAI)*, ze kterého později vytvořená iniciativa čerpala. Iniciativa NEPAD byla přijata na summitu OAJ konaném v zambijské Lusace v červenci 2001. Nejednalo se o první rozvojový program AU. Silná stránka byla v jeho komplexním pojetí, jelikož vznikl spojením dvou

¹⁰ Podíl remitencí na HDP v roce 2008 byl v západní Africe 4,3%, východní Africe 3,5%, střední Africe 0,4% a jižní Africe 0,4% (WB, 2008)

předchozích iniciativ. První z nich byl *The Millenium Partnership for the African Recovery Program (MAP)*, druhým pak *OMEGA Plan* (Henning et al., 2006).

NEPAD reprezentuje vize těch Afrických zemí, které v budoucnosti viděly kontinent jako rovnocenného a konkurenceschopného člena mezinárodního společenství, který je na cestě udržitelného rozvoje. Do této iniciativy byly vkládány velké naděje, iniciativa měla zabránit „marginalizaci Afriky v procesu globalizace (Ankomah, 2012).

Hlavními cíli iniciativy je snížení výskytu chudoby, podpora ekonomického růstu a udržitelného rozvoje. Dále má NEPAD šest sektorových priorit – překonání infrastrukturních nedostatků, vybudování kapacit lidských zdrojů (omezení tzv. *brain drain*), rozvoj silného a konkurenceschopného zemědělství, ochrana životního prostředí, šíření a podpora hodnot africké kultury, rozvoj vědy a technologií.

Pozitivně vnímanými důsledky iniciativy je důraz na spolupráci na všech úrovních, demokratickou vládu a větší zapojení občanského sektoru. NEPAD je založen na předpokladu, že k rozvoji nemůže dojít bez zajištění míru a stability, ekonomického růstu, dobrého vládnutí a mezinárodní spolupráce¹¹.

Co se týká konkrétních dopadů tohoto snad nejznámějšího programu AU, nejsou zcela zanedbatelné. Realizace NEPADu posílila vztah veřejného a soukromého sektoru, podpořila větší využití domácích zdrojů, napomohla k zavedení a ukotvení demokratických principů a zlepšení makro-ekonomického managementu. Došlo rovněž ke snížení počtu škodlivých protiústavních změn v politikách zemí. V sektoru infrastruktury bylo díky iniciativě množství projektů převedeno do stádia realizace. NEPADu se také přisuzuje upevnění globálního partnerství mezi kontinentem, industrializovanými státy a multilaterálními organizacemi, čímž došlo k mírnému navýšení objemů ODA do zemí AU a umístění rozvojové agendy mezi priority politik afrických lídrů (Nsouli, 2004).

4.2 Bezpečnostní politika AU s důrazem na vybrané vojenské intervence

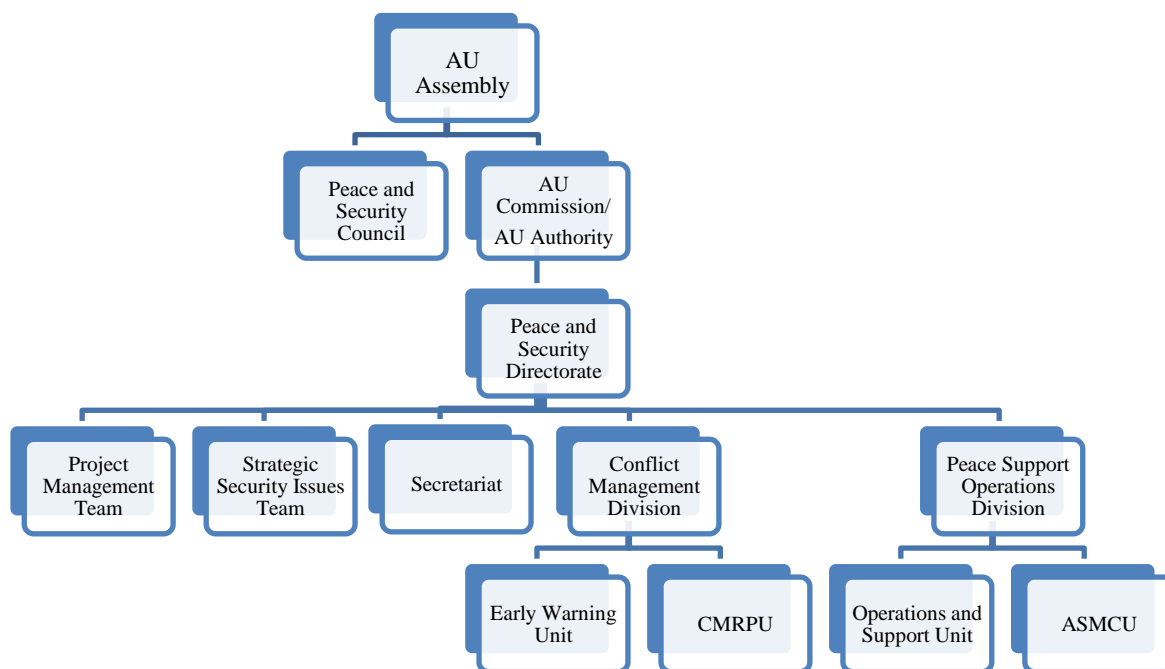
Mírovou a bezpečnostní agendu Africké unie lze považovat za jednu z důležitých sfér působení a vlivu Unie. Zejména se však jedná o prakticky jedinou oblast, kde Unie vykazuje reálnou činnost, která je navíc vesměs považována za úspěšnou. To je i důvod,

¹¹ Toto nové paradigma bylo zahrnuto pod tzv. „novou“ Africkou Agendu, za které stojí především bývalí prezidenti Mbeki (JAR), Obasanjo (Nigérie), Bouteflika (Alžírsko), Zenawi (Etiopie), Mkapa (Tanzanie) a Chissano (Mozambiku).

proč se autorka na závěr věnuje tomuto tématu více než jiným sektorům. Začátek je věnován její stručné charakteristice, posléze jsou uvedeny vojenské mise vojsk AU a hodnocení činnosti Unie v tomto sektoru.

Orgánem zabývající se problematikou udržování míru a stability na kontinentu v rámci Africké unie je Komise AU. Jedná se o její výkonný orgán, který se podílí na projektování, realizaci a implementaci mírových aktivit. Práci AUC upravuje dokument *The Common African Defense and Security Policy (CADSP)*, který vznikl na základě vyjádřené potřeby po harmonizaci společných politik obrany. Dalším důležitým orgánem je Rada bezpečnosti a míru (PSC). PSC je tzv. prodlouženou rukou AU a potenciálně mocným nástrojem. Schéma 4 ukazuje pozici obou orgánů v rámci bezpečnostní sekce AU. Posledním z řady orgánů AU je monitorovací a posuzovací nástroj *APRM* spadající pod iniciativu NEPAD.

Schéma 1: Struktura mírové a bezpečnostní sekce AU

Pozn.: ASMCU: African Standby Force and Military Staff Committee Unit
 CMRPU: Conflict Management, Resolution and Post-Conflict Unit

Zdroj: Vytvořeno podle Langinvainio and Reyes 2006; 10-11; Bogland et al. 2008.

Od vzniku Unie v roce 2002 lze pozorovat změny v přístupu panafrického hnutí k otázce zajišťování míru a řešení konfliktů na kontinentu. Tento přístup vyplýval z ambic, které si nově vzniklá Africká unie vytyčila. Změny v bezpečnostní politice obsažené v Zakládající listině, patří společně s vytvořením APSA mezi nejvýznamnějšími počiny AU od zániku OAJ, který charakterizuje přerod této instituce asi nejvíce (Brosig, 2012). Principy a struktura AU byla vytvořena tak, aby překonala nedostatky OAJ v této oblasti a tak zajistila aktivnější přístup a dynamičtější reakci na tyto výzvy. Bezpečnostní a mírová agenda AU se nechala inspirovat částmi dokumentu *Responsibility to Protect* (The Responsibility to Protect, 2001).

Na základě tohoto dokumentu Unie zastává názor, že suverenita státu je v rukou státu a je podmíněná jeho ochotou a snahou chránit obyvatelstvo před porušování lidských práv. Unie připouští možnost intervence za podmínek válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a genocidy. Tato změna přístupu učinila ze Zakládající listiny AU první mezinárodní dokument uznávající právo intervence za účelem ochrany populace. Zároveň Unie nepřipouští žádné protiústavní změny odehrávající se v členských zemích (Karim, 2006).

Mírová a bezpečnostní rada se od doby zahájení své činnosti v roce 2004 zabývala konflikty v Burundi, Středoafričské republice, Čadu, Pobřeží Slonoviny, Demokratické republice Kongo, Guinea-Bissau, Libérii, Mauretánii, Rwandě, Somálsku, Súdánu (Jižním Súdán), Togu a na Komorách (The Responsibility to Protect, 2001). Jejimi dalšími cíli je posílení vztahů s jinými orgány, jako jsou Bezpečnostní rada OSN, Politický a bezpečnostní výbor EU, Mírový a bezpečnostní sbor Ligy Arabských států a dalšími regionálními africkými organizacemi (Moller, 2009).

V následující kapitole jsou uvedeny tři vojenské intervence vojsk Africké unie (Burundi, Súdán, Somálsko). Jsou příkladem úspěšných akcí pod taktovkou AU, které významným dílem přispěly ke stabilizaci situace v regionu. Charakter vojenských misí Unie je určován odlišnými výzvami, kterým Unie musí čelit. Rozdílné je rovněž ve srovnání s podmínkami OAJ globální prostředí, ve kterém operuje AU. Pro ilustraci je přiložena tabulka (tab. 3) provedených vojenských misí AU. Cílem této části je analyzovat roli AU a její konkrétní činnost v uvedených konfliktních situacích a uvést, jak přispěla ke stabilizaci regionu uklidněním nebo vyřešením konfliktů.

Tab. 3: Přehled vojenských operací vojsk Africké unie

Místo	Akronym	Období	Účastníci	
			Hlavní	Ostatní
Burundi	AMIB	Duben 2003–červen 2004	Jižní Afrika, Etiopie, Mozambik	Burkina Faso, Gabon, Mali, Togo, Tunisko
Sudán (Dárfúr)	AMIS	Červen 2004–prosinec 2007	Nigérie, Rwanda, Egypt, Jižní Afrika, Senegal, Ghana, Gambia, Keňa	Mauretínie, Niger, Mali, Burkina Faso, Zambie, Lesoto, Uganda, Madagaskar, Burundi, Kamerun, Mauricius
	UNAMID	Leden 2008–současnost	Nigérie, Rwanda, Egypt, Jižní Afrika, Senegal, Ghana, Gambie, Keňa	Bangladéš, Čína, Indonésie, Nepál, Pákistán a další
Somálsko	ANISOM	Leden 2007–současnost	Uganda, Burundi	Nikdo

Pozn.: AMIB: African Union Mission in Burundi; AMIS: African Union Mission in Sudan; AMISOM: African Union in Somalia; UNAMID: UN-African Union Hybrid Operation in Darfur

Zdroj: Vytvořeno z Francis, 2006. Dostupné z:

<http://books.google.cz/books?id=gmUeIzEyB54C&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

4.2.1 Vojenská mise v Burundi

V dubnu 2003 uskutečnila AU svou první mírovou misi po svém oficiálním vytvoření, kdy vyslala své vojsko do Burundi. Burundi od získání nezávislosti v 50. letech zažívalo období neustálého chaosu, násilí a masivního porušování lidských práv. Tyto události vyústily v konflikt s prvky genocidy (Pavšič, 2013). Mise byla poprvé plánovaná i řízená čistě pouze AU, Unie byla za operaci plně zodpovědná. V Burundi se snažila aktivně působit již od roku 1993, tehdy ještě jako OAJ.

Její hlavním úkolem bylo doprovázet mírová jednání regionálních organizací. AMIB (*African Union Mission in Burundi*) měla především bezpečnostní rozměr, důvodem vzniku této mise bylo zajištění ochrany, odzbrojení a demobilizace. Do oblasti bylo vysláno na 3000 vojáků, výrazně se zapojily především vojska Jihoafrické republiky, Etiopie a Mozambiku (Murithi, 2008). Představení vojsk AU v Burundi je hodnoceno pozitivně. I přes malý mandát, který byl AU dán, a který neopravňoval její vojáky zasáhnout na ochranu civilního obyvatelstva, úspěšně působila v narůstajícím konfliktu jako mediátor a konflikt brzdila. AMIB fungoval jako stabilizační prvek nejenom

v Burundi, ale i v celém regionu. Bezpečnost v oblasti Velkých jezer byla totiž díky situaci v Burundi ohrožena.

Tato mise byla do jisté míry milníkem, mnozí afričtí lídři v čele s jihoafrickým prezidentem Mbekim ji viděli jako jistou demonstraci odklonu od politiky OAJ. Operace si vyžádala velkou pozornost, byla dokonce ohlašována jako možný model jak vyřešit bezpečnostní problémy kontinentu (Moller, 2009). V Communiqué (závěrečná zpráva z každoročního setkání Unie) z roku 2004 byla AMIBu uznána role při zajištění relativního míru v oblasti. Operace přispěla ke stabilizaci určitých částí země, odrazila útoky rebelské skupiny *National Council for the Defence of Democracy and the Forces for the Defence of Democracy* (používaný francouzský akronym je CNDD-FDD), pomohla při reintegraci vnitřně přesídlených osob (IDP's) a uprchlíků.

Malý mandát i přes dosažené výsledky výrazně ovlivnil jinak úspěšnou misi AU, hrozba šíření násilí byla všudypřítomná. V červnu 2004 byla mise nahrazena misí Organizace spojených národů (OSN). OSN měla při převzetí operace daleko lepší lidské i finanční zdroje, technická vybavenost byla rovněž na jiné úrovni. Jedním z možných důvodů, proč byl mandát AU tak omezený, je fakt, že sama Unie při prvním schvalování rozpočtu pro misi uvedla, že je stávající rozpočet příliš rozsáhlý. AU tak své požadavky na finanční a technickou pomoc zredukovala. V roce 2004 došlo pod dohledem vojsk AU k podepsání křehkého příměří. AU posléze poslala pozorovatelskou misi k dohlížení nad dodržováním mírové dohody (Murithi, 2008).

4.2.2 Vojská mise v Súdánu

Snad nejvýznamnějším testem činnosti Unie v souvislosti se zabezpečením míru byla vojenská intervence v Súdánu (AMIS) z roku 2004. Africká unie zde sehrála významnou roli. Tehdejší předseda Komise AU Oumar Konané dokonce učinil z tohoto konfliktu prioritu bezpečnostní politiky Unie, situace v Súdánu se stala hlavním úkolem Mírové a bezpečnostní rady Unie. AU převzala zodpovědnost nad vyjednávacími procesy. Výsledkem mise byla dohoda stran a vznik Humanitární smlouvy o příměří (*Humanitarian Ceasefire Agreement*) (Brosig, 2013).

Nehledě na fakt, že mise byla následně několikrát rozšířena a do hry tak vstoupili další aktéři (byla navázána spolupráce s Radou bezpečnosti OSN), lze i tuto operaci řízenou AU považovat za úspěšnou, a to i navzdory malému mandátu a opět nedostatečným prostředkům, se kterými se Unie musela potýkat. Tento handicap je nejvíce patrný při porovnání prostředků, které byly dostupné pro misi mezinárodního společenství,

jež operaci převzala. Díky působení kontingentu Unie došlo ke snížení ztrát na životech (zejména mezi civilním obyvatelstvem), byly shromážděny dokumenty o porušování lidských práv. Do mise byly poprvé úspěšně včleněny jednotky civilní policie a v neposlední řadě došlo k ochraně civilního obyvatelstva a mezinárodních týmů z řad vědců, humanitárních pracovníků, novinářů (Moller, 2009).

4.2.3 Vojenská mise v Somálsku

Poslední uvedenou vojenskou intervencí vojsk AU je příklad konfliktu v Somálsku (UNISOM). Mise měla mandát dohlížet a podporovat strukturální změny somálské vlády, dohlížet na výcvik somálských bezpečnostních složek a zajistit bezpečné podmínky pro dodávky humanitární pomoci. Mimo jiné rovněž podporovala vládu v bojích s militantními skupinami Al-Shabaab. Tato logistická podpora byla uskutečněna podle mise AMIB. Operace z roku 2004 zajistila dialog a nastartovala proces usmiřování. Tato mise opět odhalila, jak hrubě nedostatečné zdroje mají vojska Unie k dispozici, což výrazně omezilo jejich mobilitu vojsk a celkově snížilo efektivitu jejich práce. Do mise se posléze zapojila OSN a mandát byl rozšířen (Murithi, 2009). Nicméně i tak lze shrnout funkci AU za neocenitelnou, kdy AU zaujala roli kontinentální lídra, který navzdory nedostatečným zdrojům výrazně napomohl ke stabilitaci situaci. UNISOM je v zemi přítomná do současnosti (2014).

4.3 Hodnocení dopadů činnosti AU v sektoru bezpečnostní politiky

Africká unie na sebe převzala otěže nad bezpečnostními záležitostmi kontinentu. Lídři AU si uvědomili, jak moc nastolení míru souvisí s dalším socioekonomickým rozvojem. Bezpečnostní otázka černého kontinentu je klíčová rovněž pro globální bezpečnost (Astill-Brown, 2013). Toto postavení Unie se jasněji vymezilo zejména během poslední dekády. Významnou událostí, která přispěla k zesílení pozice Unie v bezpečnostních otázkách, bylo selhání OSN v případě genocidy ve Rwandě v 90. letech. Neschopnost spojeneckých vojsk bezesporu přispěla k rozvoji africké bezpečnostní agendy, pobídla africké politiky k vytvoření iniciativ zajišťující všeobecnou bezpečnost. Toto institucionální selhání vedlo rovněž k prohloubení spolupráce AU s RECs a OSN (Hengari, 2013).

Přes všechny dosažené byť jen dílčí úspěchy v nasazených misích, nemůže AU vyřešit všechny problémy sama. Rovněž není v jejích silách zajistit udržitelnost mírových operací, k tomu je nutná podpora mezinárodních hráčů. Nelze však lídrům AU upřít jejich

ambice stát se samostatnou institucí disponující efektivním mechanismem k řešení bezpečnostních hrozeb na kontinentu. Význam AU a její pozice roste. Díky misím získala cenné zkušenosti, zaznamenala dobré výsledky, které mnohdy překonaly výsledky misí mezinárodního společenství (viz nastolený klid zbraní v Somálsku). Zásadní výhodou je její odlišný přístup respektující místní komunity, využívající podmínky regionů. Vojska AU upouštějí od použití těžkých zbraní, budují si lepší vztahy i pověst. Ocenitelná je rovněž dávka pohotovosti, se kterou se Unie do konfliktů vložila. Často to bylo v době, kdy se zbytek světa teprve ohledně postupu radil (Moller, 2009).

Chceme-li hodnotit činnost bezpečnostní politiky AU, je třeba si také uvědomit, že jde o instituci relativně stále mladou, která se teprve vyvíjí. Od svého založení navíc operuje ve velmi těžkých podmínkách a je pod jistým tlakem reagovat na časté africké krize (Brosig, 2012).

Nicméně objektivně lze konstatovat, že existuje stále poměrně velká propast mezi plány Unie a jejími reálnými udržitelnými úspěchy v této politice. Mnohé postupy a aktivity jsou diskutabilní. Častým terčem kritiky je nadměrný administrativní aparát, jehož některé části se zdají být nadbytečné a finančně zatěžující. Africká unie čelí hned několika výzvám, na kterých musí do budoucna zapracovat. Jednou z nich je počáteční neochota některých členských zemí poskytnout své vojáky do misí (ANISOM) nebo jejich jistá nechuť přijmout bilaterální iniciativy externích partnerů.

Dalším problematickým místem je spolupráce s jednotkami OSN, která ne vždy fungovala spolehlivě. Hybridní mise jako byla UNAMID (Mise OSN v Darfuru) významně ukázaly na nedostatky takové spolupráce. Jednotky AU neměly potřebný stupeň výcviku, chyběly finanční a logistické prostředky. A konečně problematický byl i přístup členů Unie k jednotlivým krizím, kdy postoj států byl mnohdy nejednotný až protichůdný. Příkladem mohou být krize v Libyi z roku 2011 a v Mali z roku 2012. Jednotný názor nepanoval ani ohledně situace v Dárfuru, kdy mnoho členů AU považovalo súdánskou vládu za stále legitimního hráče, navzdory narůstání konfliktu do rozměru genocidy (Hengari, 2013). Zcela ideální bezpečnostní situace v Africe hned nenastane. Překážkou je i trvající přítomnost kontroverzních osobností (příkladem může být Umar al Bashir) v čele několika států, jejichž autokratické režimy fungují jako stálá bezpečnostní a mírová hrozba (Štěpničková, 2013).

ZÁVĚR

Africký kontinent si zejména v posledních padesáti letech prošel výraznými změnami. Od roku 2002 jsou tyto změny zastřešovány AU. Dvanáct let po vzniku AU jsme svědky neintegrované Afriky navíc potýkající se s celou řadou problémů a výzev. Právě AU je, nebo by alespoň měla být tím subjektem, který bude kontinent vést k postupné nápravě těchto problémů a dovede ho až na pozici respektovaného a silného hráče světové scény. To se zcela neděje. Nutno přiznat, že je to navzdory mnoha příležitostem, kterými AU disponuje.

Na obranu AU lze připomenout, že OAJ nebyla organizací, která by řídila kontinent zrovna správným směrem a to v mnoha ohledech. Ve srovnání se svým předchůdcem však AU jistý progres zaznamenala. Nejčastěji je s tímto uznáním skloňována bezpečnostní a mírová politika Unie. Avšak i jiné oblasti zaznamenaly větší či menší pokrok. Příkladem je růst ekonomik zejména v regionu SSA. Tyto a další úspěchy má na svědomí jistě kombinace vícero faktorů. Nicméně jistou roli v těchto pokrocích AU zcela upřít nelze.

Abychom mohli objektivně shrnout význam AU pro rozvoj kontinentu, je třeba si položit otázku, čeho konkrétně AU od doby svého založení dosáhla. Nutno přiznat, že nenaplněných slibů je více než těch splněných. V mnohých očích je AU institucí, která sice je zdařilejší variantou OAJ, ale je rovněž organizací, která naplno nevyužívá svých četných příležitostí a mnohdy se ve svých aktivitách mívá účinkem. Kritika je nejčastěji zmiňována ohledně její neefektivní činnosti, nedostatečném naplnění závazků, či faktu, že dostatečně nereprezentuje africké obyvatelstvo. Pro samotné africké obyvatelstvo je často neviditelná, Afričané vnímají větší vliv regionálních organizací. Na druhou stranu je zřejmě příliš brzy na to, abychom hodnotili a odsuzovali činnost AU a jejich dosažených výsledků, ať již byly jakékoliv.

Pokud jde o možný budoucí vývoj AU, nesmyslná a dle autorky i nesprávná se zdá možnost jejího rozpuštění, který prosazují odpůrci AU právě z důvodu její nečinnosti, neefektivnosti a snad i nadbytečnosti. AU směřuje spíše směrem větší integrace. Otázkou však zůstává, jestli je vytvoření společných institucí (Africká centrální banka, Africká monetární unie) v průběhu deseti až patnácti let, jež mají lídři AU v plánu, reálným krokem. Dalšími dlouhodobými plány je vytvoření společného trhu nebo společné vojenské síly. Stejně diskutabilní je zavedení společné měny (tzv. afro) do roku 2028. Je tedy jistá forma takovéto hlubší integrace a vytvoření tzv. Spojených států afrických jednou z reálných možností, jak se AU bude vyvíjet?

Dle poznatků zjištěných při vypracování této práce lze spíše usuzovat, že při panování stejných podmínek a trendů, to v blízkém horizontu (deseti, dvaceti snad i třiceti let) reálné není. Ekonomickému růstu, sociálnímu rozvoji a celkově zvýšení životní úrovně obyvatel Unie, by tento krok rozhodně nepřispěl. Autorka se domnívá, že AU není v takovém stavu a na potřebném stupni rozvoje (z mnoha hledisek), aby mohlo k tak zásadnímu počínu dojít. Jedním z důležitých argumentů potvrzující jistou nepřipravenost AU k učinění tohoto kroku, jsou panující rozdílné názory na toto téma u samotných členských zemí Unie. Zásadními překážkami jsou koneckonců rovněž ohrožující faktory fungování Unie a její identifikované slabé stránky. Nutná je stabilizace kontinentu.

Nicméně integrace obecně je nástrojem ekonomického růstu a pokroku. V případě AU lze reálně o těchto krocích hovořit v hledisku příštích několika dekád, nikoliv let. Pozici aktivního a úspěšného účastníka světové scény by se dle mnohých odborníků mohla Afrika (zastupovaná AU) stát někdy ve druhé polovině 21. století. AU musí více zmobilizovat své členské státy, přinutit její zástupce k větší aktivitě a přijetí odpovědnosti. Nutností je adopce nebo oprava chybějících či nevhodných opatření za účelem překonání zmíněných výzev. Je třeba, aby si lídři AU ujasnili priority a více dbali na jejich realizaci.

Přes vše řečené lze shrnout, že navzdory dosaženým dílčím úspěchům AU v současnosti nenaplnuje představu kontinentální organizace a lídra, kterou měli její zakladatelé před více jak padesáti lety. AU zaostává za svými cíly. Prozatím je stále spíše jakýmsi konceptem a ideí.

SEZNAM LITERATURY

1. African Business, 2013. *Use Africa's \$60bn remittances to power industrialisation* [online], 14 June, 2013 [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: [http://africanbusinessmagazine.com/blogs/guest-columns/use-africas-\\$60bn-remittances-to-power-industrialisation](http://africanbusinessmagazine.com/blogs/guest-columns/use-africas-$60bn-remittances-to-power-industrialisation)
2. AFDB GROUP. Annual Development Effectiveness Review 2013. 2013, 65 s. Dostupné z: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Project-and-Operations/ADER-%20Annual%20Development%20Effectiveness%20Review%202013.pdf>
3. AFRICAN DEVELOPMENT BANK. Annual Report 2012. 2012, 263 s. Dostupné z: http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Annual_Report_2012.pdf
4. AFRICAN DEVELOPMENT BANK GROUP. Programme for Infrastructure Development in Africa (PIDA): *Building today, a better Africa tomorrow* [online]. 2013 [cit. 2013-10-17]. Dostupné z: <http://www.afdb.org/en/topics-and-sectors/initiatives-partnerships/programme-for-infrastructure-development-in-africa-pida/>
5. ADEJUMOBI, Said a OLUKOSHI, Adebayo O. The African Union and New Strategies for Development in Africa [online]. 2008, 483 s. [cit. 2014-03-05]. ISBN 1604975741, 9781604975741. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=yg-Jo3vyn2EC&printsec=frontcover&dq=african+union&hl=cs&sa=X&ei=XncXU9-9KcfuswbB94DQCg&ved=0CEkQ6AEwAw#v=onepage&q=african%20union&f=false>
6. ADOGAMHE, P.G., 2008. Pan-Africanism Revisited: Vision and Reality of African Unity and Development, *African Review of Integration*
7. AU: PIDA Impact Stories. *Virtual PIDA Information Centre (VPic)* [online]. 2013 [cit. 2013-10-18]. Dostupné z: <http://www.au-pida.org/node/141>
8. AU, AfDB. PIDA Study Synthesis. 2011, 75 s. Dostupné z: <http://nepadbusinessfoundation.org/download/ProgrammeForInfrastructureDevelopmentInAfricaSynthesisPublication.pdf>
9. African Union Compendium. In: *Oxfam International* [online]. 07/31/2012 [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/101624417/African-Union-Compendium-Oxfam-International-July-2012>
10. AKONOR, Kwame. Stuffing old wine in a new bottle?. *Pambazuka News: Pan-African Voices for Freedom and Justice* [online]. 2007-06-20, Issue 309 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <http://www.pambazuka.org/en/category/books/42077>
11. ASHFORD, Lori S. AFRICA'S YOUTHFUL POPULATION: RISK OR OPPORTUNITY?. BRIDGE [online]. USA, Washington DC, June 2007 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.prb.org/pdf07/africayouth.pdf>
12. AKOKPARI, John. The African Union and its institutions. 1. vyd. Michigenská univerzita: Fanele, 2008, 390 s. ISBN 192019603X, 9781920196035.
13. ANKOMAH, Baffour. NEPAD 10 years and counting. *New African Magazine* [online]. May 2012, s. 4 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=0a9b6cd6-18ab-485d-8040-e61ba8454a64%40sessionmgr115&hid=118>
14. ASTILL-BROWN, Jeremy. The African Union at Fifty: Peace and Security. *CHATHAM HOUSE: Independent thinking on international affairs* [online]. 11 May 2013 [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: <http://www.chathamhouse.org/media/comment/view/191345>
15. AYODELE, Thompson et al. African Perspectives on Aid: Foreign Assistance Will Not Pull Africa Out of Poverty. *Economic Development Bulletin* [online]. 2005 CATO Insitute, No.2 [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://www.cato.org/publications/economic-development-bulletin/african-perspectives-aid-foreign-assistance-will-not-pull-africa-out-poverty>

16. BIRMINGHAM, David. *Kwame Nkrumah: The Father of African Nationalism* [online]. Revised edition. USA: Ohio University Press, December 15, 1998, s. 153 [cit. 2013-01-18]. ISBN 0821412426, 0821412428. AUC. STRATEGIC PLAN 2009-2012. May 19, 2009, 49 s. Dostupné z: http://www.au.int/en/sites/default/files/Strategic_Plan2009-2012.pdf
17. BROSIG, Malte. Ten Years On and Still Under Construction: African Peace and Security Architecture. *E-International Relations: The world's leading website for students of international politics* [online]. September 19, 2012 [cit. 2013-11-22]. Dostupné z: <http://www.e-ir.info/2012/09/19/ten-years-on-and-still-under-construction-the-african-peace-and-security-architecture/>
18. BUJRA, Abdalla. Pan-African Political and Economic Vision of Development From the OAU to the AU: From the Lagos Plan of Action (LPA) to the New Partnership for African Development (NEPAD). No.13. DPMF. 2013, 32 s. Dostupné z: <http://www.bujra.com/documents/Pan-African%20Political%20and%20Economic%20Visions%20of%20Development.pdf>
19. BUSIA, K. 2013. The APRM: Celebrating a decade of peer reviewing and learning while institutionalising democratic governance in Africa. GREAT Insights, Volume 2, Issue 6. September 2013. - See more at: http://www.ecdpm.org/Web_ECDPM/Web/Content/Content.nsf/0/C41E825A320D8692C1257BCD00474CCA?OpenDocument#sthash.sTfYxTj2.dpuf
20. CONSTITUTIVE ACT OF THE AFRICAN UNION. In: Togo, Lome, 11 July, 2000. Dostupné z: <http://www1.uneca.org/Portals/ngm/Documents/Conventions%20and%20Resolutions/constitution.pdf>
21. CRAGG, Kathryn. *Organizing African Unity: a Pan-African Project: A Comparison of the Organization of African Unity And the African Union*. Middletown, Connecticut, USA, April 14, 2008. Dostupné z: wescholar.wesleyan.edu. Degree of Bachelor of Arts. Wesleyan
22. CUSTERS, Raf a MATTHYSEN, Ken. Africa's natural resources in a global context. Didier Verbruggen, Jeroen Cuvelier, Devin Cahill. Antwerp, August 2008, 88 s. Dostupné z: http://www.ipisresearch.be/att/20090812_Natural_Resources.pdf
23. DAIMA, Amani. "The Biggest Show" in Africa: the Launching of the African Union. [online]. Posted July 11, 2002, s. 5 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.theperspective.org/biggestshow.html>
24. DEVCO, 2012. Annual report on the European Union's development and external assistance policies and their implementation in 2011. AUC,. Brussels, 224 s. ISBN: 978-92-79-25578-6. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/multimedia/publications/documents/annual-reports/europeaid_annual_report_2012_full_en.pdf
25. ECONOMIC COMMISSION FOR AFRICA. Finance and Investment: Mobilizing Resources for Financing African Union / New Partnership for Africa's Development Projects. UN. August 2012, 72 s. No.3. Dostupné z: <http://www.uneca.org/sites/default/files/publications/eca-policy-research-paper-no-3.pdf>
26. EDJANG, Susana. The curious case of Africa's Progress and the missing Millennium Development Goals. AFRICAN ARGUMENTS [online]. Frederik Golooba-Mutebi. May 17, 2003 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <http://africanarguments.org/2013/05/17/the-curious-case-of-africas-progress-and-the-missing-millennium-development-goals-by-susana-edjang/>
27. EL-AYOUTY, Yassin. *The Organization of African Unity After Thirty Years* [online]. 1. vyd. London: Praeger, November 19, 1993, s. 232 [cit. 2013-01-20]. ISBN 0275944395, 978-0275944391.
28. FANG, Wu. China's Investment in Africa: Status, Features and Challenges. 2009, 18 s. Dostupné z: <http://www.iprcc.org/userfiles/file/2-Wu%20Fang-China-FDI%20to%20Africa-eng%281%29.pdf>
29. FOROUTAN, Faezeh. Regional Integration in Sub-Saharan Africa [online]. 992. vyd. World Bank Publications. 1992, 42 s. [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=zp8LUSc2QaUC&dq=Regional+integration+in+Sub-Saharan+Africa,+foroutan&hl=cs&source=gbs_navlinks_s

30. FOSTER, Vivien. AFRICA INFRASTRUCTURE COUNTRY DIAGNOSTIC Overhauling the Engine of Growth: Infrastructure in Africa. World Bank. September 2008, 26 s. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/INTAFRICA/Resources/AICD_exec_summ_9-30-08a.pdf
31. FRANCIS, David J. Uniting Africa: Building Regional Peace and Security Systems [online]. ilustrované. Ashgate Publishing, Ltd., 2006, 278 s. [cit. 2014-05-08]. ISBN 0754646858, 9780754646853. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=gmUeIzEyB54C&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
32. GOREDEMA, Charles. Combating illicit financial flows and related corruption in Africa: Towards a more integrated and effective approach. Anti-Corruption Resource Centre. October 2011, 33 s. No 12.
33. HENGARI, Alfredo Tijurimo. The African Union and Security. *COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS* [online]. July 26, 2013 [cit. 2013-11-22]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/africa-sub-saharan/african-union-security/p31142>
34. HENNING et al. The New Partnership for Africa's Development (NEPAD): African Perspectives [online]. 16. vyd. Nordic Africa Institute, 2006, 35 s. [cit. 2013-12-08]. ISBN 9171064923, 9789171064929; ISSN 1104-8417. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=-46cN2aNf8C&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
35. HETTNE, Bjorn et al. Globalism and the New Regionalism [online]. přepracované. Palgrave Macmillan. 1999, 270 s. [cit. 2014-05-11]. ISBN 0312215630, 9780312215637.
36. CHO, Wonbin a KIRWIN, Matthew F. AFROBAROMETER. A VICIOUS CIRCLE OF CORRUPTION AND MISTRUST IN INSTITUTIONS IN SUB-SAHARAN AFRICA: A MICRO-LEVEL ANALYSIS. Carolyn Logan. South Africa, September 2007, 31 s. Working Paper No. 71.
37. IGHOBOR, Kingsley. Africa's youth: a "ticking time bomb" or an opportunity?. United Nations Africa Renewal [online]. May 2013 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.un.org/africarenewal/magazine/may-2013/africa%E2%80%99s-youth-%E2%80%9Cticking-time-bomb%E2%80%9D-or-opportunity>
38. INTERNATIONAL COMMISSION ON INTERVENTION AND STATE SOVEREIGNTY. *THE RESPONSIBILITY TO PROTECT*. International Development Research Centre. Canada, December 2001, 108 s. ISBN 0-88936-960-7. Dostupné z: <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>
39. JENG, Abou. Peacebuilding in the African Union: Law, Philosophy and Practice [online]. 1. vyd. US: Cambridge University Press, 2012, 334 s. [cit. 2014-03-07]. ISBN 1107015219, 9781107015210. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=bUKxfDKkKi0C&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
40. JOHNSON, Aremu. Conflicts in Africa: Meaning, Causes, Impact and Solution. An International Multi-Disciplinary Journal [online]. Ethiopia, October 2010, Vol. 4, No. 17, s. 12 [cit. 2014-04-18]. ISSN 2070-0083.
41. KAR, Dev a LEBLANC, Brian. Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2002-2011. Global Financial Integrity. December 2013, 68 s. Dostupné z: http://www.gfintegrity.org/storage/gfip/documents/reports/IFF2013/illicit_financial_flows_from_developing_countries_2002-2011-highres.pdf
42. KARIUKI, Caroline. JOURNAL OF ECONOMICS, Business and Management. The Determinants of Foreign Direct Investment in the African Union. Vol. 3, No. 3. 2014, 6 s. Dostupné z: <http://www.joebm.com/papers/207-A00016.pdf>
43. KOUASSI, Bernard a JEROME, Afeikhena. AFRICAN PEER MECHANISM: PROGRESS SO FAR AND LESSONS LEARNT. NEPAD/OECD. Kongo, December 2006, 33 s.
44. LAURSEN, Finn. Comparative Regional Integration: Theoretical Perspectives [online]. ilustrované. Ashgate. 2003, 300 s. [cit. 2014-05-11]. ISBN 0754640868, 9780754640868.
45. Makinda, S. and W. Okuma, 2008, The African Union: Challenges of Globalization, Security and Governance, London: Routledge [cit. 2013-11-04].

46. MBAKU, John Mukum. BUREAUCRATIC CORRUPTION IN AFRICA: THE FUTILITY OF CLEANUPS. *Cato Journal*. 1994, 20 s. Vol. 16, No. 1.
47. MØLLER, Bjørn. DESTIN DEVELOPMENT STUDIES INSTITUTE. *THE AFRICAN UNION AS SECURITY ACTOR : AFRICAN SOLUTIONS TO AFRICAN PROBLEMS ?*. August 2009, 28 s. ISSN 1749-1800. Dostupné z: <http://eprints.lse.ac.uk/28485/1/WP57.2Moller.AU.pdf>. Working Paper no. 57.
48. MORISSET, Jacques. OECD. Foreign Direct Investment in Africa. November 2001, 21 s. Dostupné z: <http://www.oecd.org/industry/inv/investmentstatisticsandanalysis/2408225.pdf>
49. MUNYA, P. Mwet. THE ORGANIZATION OF AFRICAN UNITY AND ITS ROLE IN REGIONAL CONFLICT RESOLUTION AND DISPUTE SETTLEMENT: A CRITICAL EVALUATION. *Boston College Third World Law Journal* [online]. 1999, č. 19, s. 57 [cit. 2014-03-22]. Dostupné z: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1192&context=twlj>
50. MURITHI, Tim. *The African Union's Transition from Non-Intervention to Non-Indifference: An Ad Hoc Approach to the Responsibility to Protect?*. Independent Publishers Group 1. 2009, 17 s. Dostupné z: http://library.fes.de/pdf-files/ipg/ipg-2009-1/08_a_murithi_us.pdf
51. MURITHI, Tim. AFRICAN SECURITY REVIEW. *The African Union's evolving role in peace operations: the African Union Mission in Burundi, the African Union Mission in Sudan and the African Union Mission in Somalia*. Institute for Security Studies. 2008. Dostupné z: <http://www.issafrica.org/uploads/17NO1MURITHI.PDF>
52. MURITHI T. The African Union: Pan – Africanism, Peacebuilding and Development, s. 21.. 2005
53. MURITHI, Timothy. The African Union As An International Actor. MANGALA, Jack. *Africa and the New World Era: From Humanitarianism to a Strategic View* [online]. Palgrave Macmillan, 15.10.2010, s. 15 [cit. 2014-03-18]. ISBN 0230117309, 9780230117303.
54. NANGA, Jean. The marginalization of sub-Saharan Africa. *International Viewpoint* [online]. 18 December 2003, No. 6 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://www.internationalviewpoint.org/spip.php?article115>
55. NCUBE, Janah a AKENA, Achieng Maureen. Financing of Africa's Regional Integration. *The Kalakuta Journals* [online]. May 2013 [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://kalakutajournals.tumblr.com/post/51314013400/financing-of-africas-regional-integration>
56. NDOMO, Atieno. AU. Regional Economic Communities in Africa A Progress Overview. May 2009, 39 s. Dostupné z: http://www2.gtz.de/wbf/4tDx9kw63gma/RECs_Final_Report.pdf
57. NSOULI, Saleh M. New Partnership for Africa's Development: Macroeconomics, Institutions, and Poverty [online]. *International Monetary Fund*, 2004, 20 s. [cit. 2013-12-08]. ISBN 1451947410, 9781451947410. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=S5Yx-1aojRwC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
58. O'CONNOR, Joseph. The African Union: Challenges of a Pan-African Project. *Foreign Report* [online]. Thursday, 14th February, 2013 [cit. 2013-10-07]. Dostupné z: <http://www.theforeignreport.com/2013/02/14/the-african-union-challenges-of-a-pan-african-project/>
59. OKOTH, Assa. A History of Africa: African nationalism and the de-colonisation process [online]. ilustrované. Kenya: East African Publishers, 2006, 402 s. [cit. 2014-03-21]. Volume 2. ISBN 9966253580, 9789966253583.
60. OMINDE, Simeon Hongo a EJIOGU, Charles N.: Population growth and economic development in Africa [online]. Heinemann Educational [for] the Population Council. New York: Michiganská univerzita, 2008, 421 s. [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: PETERS, Wolff-Christian. *The Quest for an African Economic Community: Regional Integration and Its Role in Achieving African Unity - the Case of SADC* [online]. 1. vyd. USA: Peter Lang GmbH, 14 Oct 2010, s. 340 [cit. 2013-01-17]. ISBN 3631610327, 9783631610329

61. ONEYA, Anthony Erihre. *The Challenges and Prospects of the future of Integration in the African Union (Comparisons with the EU)*. THE ROBERT GORDON UNIVERSTIY, 2007. 84 s. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/23652795/The-Challenges-and-Prospects-of-the-Future-of-Integration-In-Disertační-Vedoucí-práce-Mr-Thorsten-Lauterbach>.
62. OPPONG, Richard Frimpong. *Legal Aspects of Economic Integration in Africa* [online]. Cambridge University Press, 2011, 346 s. [cit. 2014-03-19]. ISBN 1139497588, 9781139497589. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=Ylkt1TieI4sC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
63. PAVLÍK, P. (2000): *Integrační procesy ve světě*. IN: JEHLIČKA, P. TOMEŠ, J., DANĚK, P. (editoři) (2000): *Stát, prostor, politika*. PřF UK Praha, KSGRR, ISBN 80-238-5566-2
64. PAVŠIČ, Petra. *CONSULTANCY AFRICA INTELLIGENCE. The African Union: A noble idea or an effective provider of peace and security on the African continent?* [online]. 16 January 2013 [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: http://www.consultancyafrica.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1186:the-african-union-a-noble-idea-or-an-effective-provider-of-peace-and-security-on-the-african-continent-&catid=60:conflict-terrorism-discussion-papers&Itemid=265
65. PETERS, Wolff-Christian. *The Quest for an African Economic Community: Regional Integration and Its Role in Achieving African Unity - the Case of SADC* [online]. 1. vyd. USA: Peter Lang GmbH, 14 Oct 2010, s. 340 [cit. 2013-01-17]. ISBN 3631610327, 9783631610329
66. PEZZINI, Mario. *Africa's natural resources are an opportunity, not a curse*. [online]. Friends of Europe. 20/06/2013 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.friendsofeurope.org/Contentnavigation/Publications/Libraryoverview/tabid/1186/articleType/ArticleView/articleId/3507/Africas-natural-resources-are-an-opportunity-not-a-curse.aspx>
67. POWELL, Kristina. *THE NORTH-SOUTH INSTITUTE. The African Union's Emerging Peace and Security Regime: Opportunities and Challenges for Delivering on The Responsibility to Protect*. May 2005, 67 s. Dostupné z: <http://responsibilitytoprotect.org/The%20African%20Union's%20Emerging%20Peace%20and%20Security%20Regime.pdf>
68. *Protocol on Relations between the African Union and the Regional Economic Communities*, July 2007, online: <http://www.afrimap.org/english/images/treaty/AU-RECs-Protocol.pdf>
67. ROWNTREE, Les, Martin Lewis, Marie Price, and William Wyckoff. *Globalization and Diversity: Geography of a Changing World*. 2nd ed. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall, 2008. Print.
- SEVERINO, Jean-Michel. *BBC. Head-to-head: Is Africa's young population a risk or an asset?*. [online]. January 2014 [cit. 2014-05-07]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-africa-25869838>
68. SACHS, Jeffrey D. a Andrew M. WARNER. *EUROPEAN ECONOMIC REVIEW. Natural Resources and Economic Development The curse of natural resources*. [online]. USA: Harvard University, 2001, s. 12 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.earth.columbia.edu/sitefiles/file/about/director/pubs/EuroEconReview2001.pdf>
69. Schimmelfennig, F.–Sedelmeier, U. 2002: *Theorizing EU enlargement: research focus, hypotheses, and the state of research*, in *Journal of European Public Policy* 9:4 August
70. ŠTĚPNIČKOVÁ, Kateřina. *Klub diktátorů se ještě nezavírá: Africká unie slaví 50 let. Jaké jsou vyhlídky integrace*. Respekt [online]. 10.6.2013 [cit. 2013-12-09]. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/c1-60041080-klub-diktatoru-se-jeste-nezavira>
71. TAFIRENYIKA, Masimba. *Illicit Financial Flows from Africa: track it, stop it, get it - See more at: http://www.un.org/africarenewal/magazine/december-2013/illicit-financial-flows-africa-track-it-stop-it-get-it#sthash.BQjCgz4E.dpuf*. African Renewal [online]. December 2013 [cit. 2014-03-22]. Dostupné z: <http://www.un.org/africarenewal/magazine/december-2013/illicit-financial-flows-africa-track-it-stop-it-get-it>

72. THE WORLD BANK. THE WORLD BANK ANNUAL REPORT 2006. 2006, 68 s. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/INTANNREP2K6/Resources/2838485-1158333614345/AR06_final_LO_RES.pdf
73. THE WORLD BANK GROUP. *African Institute for Remittances Project: Facilitating the establishment of the african institute for remittances (AIR)*. 2012.
74. THE WORLD BANK. THE WORLD BANK ANNUAL REPORT 2008. 2008, 68 s. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/EXTANNREP2K8/Resources/YR00_Year_in_Review_English.pdf
75. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. Annual Report. 2005, 34 s. ISBN 3–935711-15-8.
76. UNCTAD. ECONOMIC DEVELOPMENT IN AFRICA: Intra-African Trade: Unlocking Private Sector Dynamism. 1. vyd. 2013, 158 s. ISBN 978-92-1-112866-6; ISSN 1990–5114. Dostupné z: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/aldcafrica2013_en.pdf
77. UNCTAD. WORLD INVESTMENT REPORT. Geneva, 5 July 2012, 239 s. ISBN 978-92-1-112843-7. Dostupné z: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf
78. UNCTAD. TRADE LIBERALIZATION, INVESTMENT AND ECONOMIC INTEGRATION IN AFRICAN REGIONAL ECONOMIC COMMUNITIES TOWARDS THE AFRICAN COMMON MARKET. 77 s. Dostupné z: http://unctad.org/en/docs/ditctncd2011d2_en.pdf
79. UNITED NATIONS, AFRICAN UNION COMMISSION. *FINANCING OF THE PROGRAMME FOR INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN AFRICA (PIDA)*. Addis Ababa, Ethiopia, 2012
80. United Nations Economic Commission for Africa (UNECA), AUC. “Economic Report on Africa, Addis Ababa, 2012. Dostupné z: <http://regionalcommissions.org/ecasurv2012.pdf>
81. WALLERSTEIN, Immanuel Maurice. *Africa: The Politics of Independence And Unity* [online]. , 2, ilustrované vydání, dotisk, U of Nebraska Press, 1961, s. 280 [cit. 2013-01-17]. ISBN 0803298560, 9780803298569.
82. WICKSTEAD, Myles. The formation of the African Union. In: Development Initiatives [online]. UK, August 5, 2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://devinit.org/formation-african-union/>
83. ZAUM, Dominik. Legitimizing International Organizations [online]. ilustrované. Dominik Zaum. Oxford University Press, 2013, 257 s. [cit. 2014-03-17]. ISBN 0199672091, 9780199672097. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=iWi-AAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>